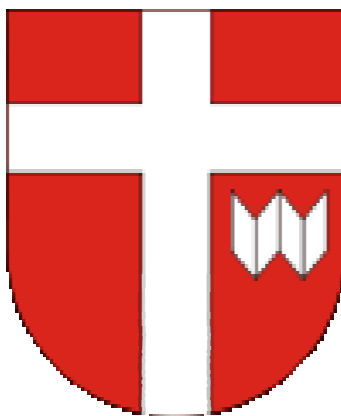

Załącznik
do uchwały nr XVI.114.2016
Rady Gminy w Potworowie
z dnia 13 października 2016r.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY POTWORÓW**

Potworów, 2016 rok

Spis treści

1	WSTĘP	4	2
	PODSTAWA OPRACOWANIA I METODYKA PRACY NAD STRATEGIĄ	6	
2.1	PODSTAWA PRAWNA SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ W POLSCE.....	6	
2.1.1	<i>Ustawy regulujące system pomocy społecznej</i>	7	
2.2	ŹRÓDŁA POZYSKANIA INFORMACJI	9	
2.3	DOKUMENTY PROGRAMOWE	19	
2.4	METODYKA PRACY NAD STRATEGIĄ	21	
2.4.1	<i>Uczestnicy budowania strategii</i>	21	
2.4.2	<i>Proces uspołecznienia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych</i>	22	
2.4.3	<i>Zasady polityki społecznej</i>	22	
3	DIAGNOZA WARUNKÓW ŻYCIA	24	
3.1	CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	24	
3.1.1	<i>Informacje ogólne</i>	24	3.2
	STRUKTURA DEMOGRAFICZNA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ.....	25	
3.3	SYTUACJA I TENDENCJE GOSPODARCZE W GMINIE, POWIECIE I WOJEWÓDZTWIE.....	30	
3.3.1	<i>Działalność pozarolnicza</i>	30	
3.3.2	<i>Rolnictwo</i>	35	
3.4	SYTUACJA I TENDENCJE NA LOKALNYM RYNKU PRACY.....	39	
3.5	SYTUACJA MIESZKANIOWA I INFRASTRUKTURA.....	41	
3.5.1	<i>Warunki życia i zamieszkania</i>	41	
3.5.2	<i>Wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną</i>	43	
3.6	SYTUACJA EDUKACYJNA	46	
3.7	OPIS STANU OPIEKI ZDROWOTNEJ	60	
3.8	CHARAKTERYSTYKA ŻYCIA KULTURALNEGO.....	61	
3.9	STAN BEZPIECZEŃSTWA.....	62	
3.10	ZASOBY TRANSPORTOWE I KOMUNIKACYJNE	64	
3.11	CHARAKTERYSTYKA GRUP SPOŁECZNIE WRAŻLIWYCH.....	64	
3.12	STAN I MOŻLIWOŚCI POMOCY SPOŁECZNEJ.....	72	
4	DIAGNOZA I ANALIZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	82	
4.1	IDENTYFIKACJA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH.....	82	
4.2	GENEROWANIE PROBLEMÓW KLUCZOWYCH	83	
4.2.1	<i>Zabezpieczenie materialne</i>	84	
4.2.2	<i>Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi</i>	84	
4.2.3	<i>Ochrona zdrowia</i>	84	
4.2.4	<i>Pomoc społeczna, polityka prorodzinna, jakość zamieszkiwania</i>	84	
4.2.5	<i>Kultura</i>	84	
4.2.6	<i>Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii, bezpieczeństwo</i>	84	
4.2.7	<i>Kontakty społeczne i aktywność społeczna</i>	85	
4.3	ANALIZA PROBLEMÓW.....	85	
4.3.1	<i>Zabezpieczenie materialne</i>	85	
4.3.2	<i>Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi</i>	86	4.3.3
	<i>Ochrona zdrowia</i>	86	
4.3.4	<i>Pomoc społeczna, polityka prorodzinna, jakość zamieszkiwania</i>	87	
4.3.5	<i>Kultura</i>	88	
4.3.6	<i>Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo</i>	88	

4.3.7	<i>Kontakty społeczne i aktywność społeczna</i>	89
4.4	USTALENIE PRIORYTETÓW	89
4.5	MAPA ZAGROŻEŃ ZJAWISKAMI PATOGENNYMI	90
5	ANALIZA SWOT	92 6
	SFORMUŁOWANE ZAŁOŻEŃ I MISJI	94 7
	SFORMUŁOWANIE PLANÓW DZIAŁANIA	95
7.1	OKREŚLENIE CELÓW STRATEGICZNYCH I SZCZEGÓŁOWYCH	95
7.1.1	<i>Cele szczegółowe w zakresie zabezpieczenia materialnego</i>	95
7.1.2	<i>Cele szczegółowe w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi</i>	95
7.1.3	<i>Cele szczegółowe w zakresie ochrony zdrowia</i>	96
7.1.4	<i>Cele szczegółowe w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania</i>	96
7.1.5	<i>Cele szczegółowe w zakresie kultury</i>	96
7.1.6	<i>Cele szczegółowe w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii oraz bezpieczeństwa</i>	96
7.1.7	<i>Cele szczegółowe w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej</i>	96
7.2	OKREŚLENIE WSKAŹNIKÓW REALIZACJI CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH	97
7.2.1	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie zabezpieczenia materialnego</i>	97
7.2.2	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi</i>	97
7.2.3	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie ochrony zdrowia</i>	98
7.2.4	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania</i>	98
7.2.5	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie kultury</i>	99
7.2.6	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii oraz bezpieczeństwa</i>	99
7.2.7	<i>Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej</i>	99
7.3	USTALENIE PRIORYTETÓW	100
7.4	STRATEGIE DZIAŁANIA REALIZUJĄCE STRATEGIĘ ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	101
7.5	DZIAŁANIA OPERACYJNE STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	103
7.5.1	<i>Zabezpieczenie materialne</i>	104
7.5.2	<i>Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi</i>	104
7.5.3	<i>Ochrona zdrowia</i>	104
7.5.4	<i>Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania</i>	104
7.5.5	<i>Kultura</i>	105
7.5.6	<i>Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii oraz bezpieczeństwo</i>	105
7.5.7	<i>Kontakty społeczne i aktywność społeczna</i>	105
7.6	HARMONOGRAM DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z REALIZACJĄ STRATEGII	105
8	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	107 9
	SYSTEM WDROŻENIA, MONITORINGU I EWALUACJI	108

1 WSTĘP

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, której zadaniem jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią przezwyciężyć jej przy wykorzystaniu własnych sił, możliwości i uprawnień.

W zamyśle ustawodawcy – własne siły i możliwości oznaczają nie tylko osobiste umiejętności jednostki, ale także możliwości bliższej i dalszej rodziny, sąsiadów, znajomych oraz szerszej społeczności lokalnej. Tak rozumiana pomoc społeczna z jednej strony daje szerokie możliwości działania, z drugiej jednak – w trudnych warunkach społeczno – gospodarczych, może te możliwości ograniczać.

Pod wpływem przeobrażeń ekonomiczno – społecznych polityka społeczna w Polsce ulega przekształcaniu – od modelu typowo opiekuńczego, z rozbudowanym bezpieczeństwem socjalnym, do modelu pośredniego, wzmacniającego indywidualną aktywność każdego człowieka i jego odpowiedzialność za swój los.

W rozwiązywaniu problemów społecznych najbardziej efektywna w perspektywie lat, jest nauka społeczności lokalnych niezbędnych umiejętności do radzenia sobie z problemami. I to ta metoda będzie podstawą realizacji celów strategicznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów poprzez sterowanie procesem rozwoju, integracji i polityki społecznej.

Formuła otwartego, ciągłego przewidywania i projektowania przyszłości powinna stanowić przydatne pragmatyczne narzędzie regulacji rozwoju w sytuacji, gdy nadmiar celów w stosunku do ograniczonych środków utrudnia podejmowanie bieżących i przyszłych decyzji. Zmienność uwarunkowań zewnętrznych, występowanie sprzeczności, a nawet konfliktów interesów i dążeń różnych grup społecznych narzuca konieczność przyjęcia negocjacyjnej formuły zarządzania polityką społeczną. Istotą jej jest dochodzenie do porozumienia społecznego, minimalizując sytuacje konfliktowe. Jest to, zatem formuła kształtowania strategii elastycznych, otwartych i dynamicznych wobec przyszłości.

Cele strategii powinny być wyrazem dążeń i aspiracji społeczności lokalnej zmierzających do rozwiązania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym dla przyszłej integracji.

Strategia jest, więc instrumentem umożliwiającym podejmowanie decyzji zarówno w najbliższym okresie, jak i w odległej perspektywie. Zasady realizacji polityki długofalowej określają cele strategiczne i szczegółowe oraz zadania związane z ich realizacją, działania i decyzje zarówno w najbliższym okresie, jak i decyzje w dalszym okresie powinny być podejmowane na podstawie niniejszej strategii.

Jako elastyczne narzędzie zarządzania Strategia będzie podlegać ciągłym zmianom – będą pojawiać się nowe, ważne cele, a część z przedstawionych w dokumencie straci swoją aktualność. Ten ciągły proces zmian jest jak najbardziej pożądanym, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej.

2 Podstawa opracowania i metodyka pracy nad strategią

Podstawą prawną do opracowania niniejszej Strategii jest zapis obowiązującej od 1 maja 2004 roku Ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku, który mówi, że: „do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: *„opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”* (art. 17 niniejszej Ustawy).

2.1 Podstawa prawna systemu pomocy społecznej w Polsce

Ustawa o pomocy społecznej określa:

- 1) zadania w zakresie pomocy społecznej;
- 2) rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania;
- 3) organizację pomocy społecznej;
- 4) zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Według Ustawy pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2. 1).

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3. 1).

Ustawa wymienia również przypadki, w jakich udziela się pomocy społecznej. Według Ustawy o pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;

- 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej; 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

2.1.1 Ustawy regulujące system pomocy społecznej

Różnorodność problemów społecznych występujących w Gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych regulujących system pomocy społecznej, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to między innymi:

Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku (Dz. U. 228 poz. 2255) regulująca nowy system pozaubezpieczeniowych świadczeń społecznych, finansowanych w całości ze środków budżetu państwa, całkowicie odrębny od systemu pomocy społecznej. Zamiast tak jak dotychczas szeregu różnych, niezależnych od siebie świadczeń Ustawa ta wprowadziła tylko jeden zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, które zastąpiły istniejące zasiłki i świadczenia (np. zasiłek wychowawczy, świadczenie z funduszu alimentacyjnego, jednorazowy zasiłek macierzyński z pomocy społecznej, gwarantowany zasiłek okresowy).

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.2011.43.225 j.t.)

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Wychodzi również naprzeciw postulatom organizacji pozarządowych, które oczekują od państwa większego zaangażowania w aktywizację i edukację środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem. Projekt Ustawy kładzie nacisk na edukację i aktywizację środowisk marginalizowanych zawodowo i społecznie, a także na wspieranie zatrudnienia dla tych grup. Regulacja ta ma zastosowanie przede wszystkim do osób, które nie posiadają własnych dochodów, a w szczególności osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności, osób uzależnionych od alkoholu w procesie leczenia, osób uzależnionych od narkotyków w procesie leczenia, osób chorych psychicznie, długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów oraz uchodźców.

Tym osobom Ustawa oferuje zatrudnienie socjalne, rozumiane jako uczestnictwo w "inkubatorach społecznych" - Centrach Integracji Społecznej - lub jako wspierane zatrudnienie socjalne u przedsiębiorców, w Centrach Integracji Społecznej bądź w ramach własnej działalności gospodarczej w formie spółdzielni.

Drugą formą pomocy przewidzianą w Ustawie jest wsparcie zatrudnienia osób, które uległy wykluczeniu społecznemu. Wsparcie może polegać na skierowaniu danej osoby przez powiatowy urząd pracy do pracy u przedsiębiorcy. W tej sytuacji pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia danej osoby przez okres do 18 miesięcy, zaś powiatowy urząd pracy do refundowania przedsiębiorcy ze środków Funduszu Pracy części wynagrodzenia przez pierwsze 12 dwanaście miesięcy zatrudnienia osoby.

Ustawa powołuje do życia Centra Integracji Społecznej, w których osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, np. bezdomne lub uzależnione od alkoholu, mogą liczyć na zatrudnienie socjalne. Osoby te mogą przebywać w centrach od 1 do 1,5 roku oraz otrzymywać pieniądze za wykonywaną pracę. W pierwszym miesiącu pracy wynagrodzenie jest równe 40% zasiłku dla bezrobotnych, a w okresie do jednego roku – 80% zasiłku.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z , 2016 .1518 , z późn. zm.)

Według Ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe, Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

W świetle Ustawy ochrona zdrowia psychicznego polega w szczególności na:

1. promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
2. zapewnianiu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
3. kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2016 .239 z późn. zm.)

Uchwalona w dniu 24 kwietnia 2003 r. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest ważnym aktem prawnym, wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce. Obszary, które reguluje Ustawa to: prowadzenie działalności pożytku publicznego (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego), uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz konsekwencje z tym związane (warunki uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego), nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, wolontariat.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r., (Dz. U. z 2016.467, z późn. zm.)

Rozwiązywanie problemów alkoholowych zakłada, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, które na mocy Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi uzyskały kompetencje do rozwiązywania problemów alkoholowych w społecznościach lokalnych. Ustawodawca w art. 4 [1] ust. 1 stanowi: „prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy”.

2.2 Źródła pozyskania informacji

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER2014-2020) powstał w odpowiedzi na potrzeby reform w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, szkolnictwa wyższego, zdrowia i dobrego rządzenia. Ma również wspierać innowacje społeczne i współpracę ponadnarodową

w wymienionych obszarach oraz wdrażanie w Polsce Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych.

Program Wiedza Edukacja Rozwój jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz ze środków specjalnej linii budżetowej Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych (Youth Employment Initiative – YEI), a także z budżetu państwa.

Na realizację Programu przeznaczono ponad 5,4 mld euro, w tym ponad 2 mld euro na wsparcie osób młodych.

Priorytety PO WER to:

- osoby młode na rynku pracy – alokacja EFS i specjalna linia budżetowa 1 757 mln euro: realizacja działań skierowanych do bezrobotnych osób młodych w wieku 15-29 lat (w szczególności tych, którzy nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu, tzw. Młodzież NEET), które będą przyczyniały się do ich aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji na rynku pracy,
- efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji – alokacja EFS 739 mln euro: wdrożenie reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych, kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform,
- szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju – alokacja EFS 1 056 mln euro: wspieranie jakości, skuteczności i otwartości szkolnictwa wyższego jako instrumentu budowy gospodarki opartej o wiedzę,

- innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa – alokacja EFS 670 mln euro: realizacja działań nietypowych, innowacyjnych, ponadnarodowych, prowadzących do wypracowania rozwiązań w celu ich przetestowania przed przejściem do fazy wdrożenia, które w większości przypadków będzie miało miejsce na poziomie regionalnym, a także realizacja programów w zakresie mobilności ponadnarodowej,
- wsparcie dla obszaru zdrowia – alokacja EFS 301 mln euro: realizowane będą m.in. działania dotyczące wdrożenia i rozwoju programów profilaktycznych w zakresie chorób negatywnie wpływających na zasoby pracy, dedykowanych osobom w wieku aktywności zawodowej oraz wdrożenie działań pro jakościowych i rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia ułatwiających dostęp do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług zdrowotnych, □
pomoc techniczna – alokacja EFS 164 mln euro.

Projekty w ramach PO WER mogą być realizowane zarówno przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, jak też osoby prawne. Projekty rekomendowane do dofinansowania w trybie pozakonkursowym realizowane są przez dokładnie określonych beneficjentów precyzyjnie wskazanych w Szczegółowym Opisie Priorytetów PO WER (np. Powiatowe Urzędy Pracy, OHP).

W przypadku trybu konkursowego wyboru projektu o dofinansowanie mogą się ubiegać wszystkie formy prawne zgodnie z klasyfikacją form prawnych podmiotów gospodarki narodowej, czyli m.in:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- stowarzyszenia i związki jednostek samorządu terytorialnego,
- administracja rządowa i jej jednostki podległe,
- organizacje pozarządowe, ich związki i federacje,
- podmioty ekonomii społecznej i ich federacje lub związki,
- samorząd gospodarczy i zawodowy,
- instytucje integracji i pomocy społecznej,
- instytucje rynku pracy,
- uczelnie i podmioty uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym,
- jednostki naukowe, w tym instytuty badawcze,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- przedsiębiorcy,
- podmioty opieki zdrowotnej,
- podmioty lecznicze,
- partnerzy społeczni.

Grupy docelowe, czyli ostateczni odbiorcy wsparcia w ramach realizowanych projektów PO WER to m.in.:

- osoby młode, w tym niepełnosprawne, do 30 roku życia bez pracy, które nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu (tzw. kategoria NEET),
- pracownicy administracji publicznej,
- jednostki samorządu terytorialnego (w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej) i ich pracownicy,
- instytucje pomocy i integracji społecznej i ich pracownicy,
- absolwenci szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe,
- pracownicy systemu oświaty,
- placówki doskonalenia nauczycieli,
- biblioteki pedagogiczne,
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
- kadry medyczne,
- społeczność romska,
- osoby odbywające karę pozbawienia wolności,
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa i ich pracownicy,
- podmioty ekonomii społecznej,
- przedsiębiorstwa społeczne i ośrodki wsparcia,
- osoby chcące założyć przedsiębiorstwa ekonomii społecznej,
- szkoły i placówki oświatowe różnego typu,
- uczelnie i jednostki naukowe,
- osoby uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym (w tym studenci niepełnosprawni),
- osoby w wieku aktywności zawodowej, w większości ze zidentyfikowanych grup największego ryzyka,
- osoby niesamodzielne, w tym starsze,
- pacjenci, partnerzy społeczni w rozumieniu PO WER

Obszary wsparcia możliwe do realizacji w projektach PO WER to:

- **wsparcie ludzi młodych do 30 roku życia bez pracy**, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu poprzez m.in.: pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, szkolenia i egzaminy, staże, praktyki, subsydiowane zatrudnienie, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie w zakresie mobilności międzysektorowej i geograficznej,
- **poprawa efektywności wybranych polityk publicznych**, np. działania wspierające rozwój przedsiębiorstw i ich pracowników, modernizacja instytucji rynku pracy, poprawa jakości działań

skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz zwiększenie ich szans na zatrudnienie, rozwój ekonomii społecznej, podnoszenie jakości systemu oświaty i rozwój edukacji, usprawnienie procesu stanowienia prawa i działania wymiaru sprawiedliwości, podnoszenie jakości usług administracyjnych,

- **rozwój szkolnictwa wyższego**, np. zapewnienie kształcenia odpowiadającego potrzebom gospodarki, rynku pracy i społeczeństwa, podniesienie jakości studiów doktoranckich, zwiększenie otwartości i mobilności międzynarodowej, poprawa jakości dydaktyki i systemów zarządzania kształceniem,
- **innowacje społeczne**, np. wypracowanie i przetestowanie nowych, skuteczniejszych rozwiązań istniejących problemów w obszarze rynku pracy, integracji społecznej, kształcenia przez całe życie, zdrowia oraz modernizacji administracji publicznej,
- **rozwój współpracy ponadnarodowej polskich podmiotów z partnerami zagranicznymi**, np. wypracowywanie nowych rozwiązań lub adaptowanie w Polsce rozwiązań, które z powodzeniem stosowane są przez inne państwa. Realizacja programów mobilności ponadnarodowej w celu wzmocnienia kompetencji zawodowych i kluczowych uczestniczących w nich osób, np. projekty komplementarne z programem Erasmus+, dotyczące aktywizacji zawodowej osób młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym lub skierowane do osób zaangażowanych w kreowanie lub wdrażanie polityk publicznych,
- **wsparcie dla obszaru zdrowia**, np. programy profilaktyczne, kształcenie kadr medycznych, poprawa efektywności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego

Strategia jest dokumentem, którego zapisy powinny mieć wpływ na kształt przyszłego rozwoju przez określenie długookresowych procesów rozwojowych w regionie.

Przez strategię rozumie się wybór takiej drogi rozwoju i wynikających z niej działań, aby osiągnąć w maksymalnym stopniu realizację celu, uznanego w danej strategii za nadrzędny (główny). Następstwem tego powinno być zdynamizowanie procesu rozwoju i modernizacji gospodarki regionu, prowadzące do poprawy warunków i jakości życia mieszkańców. Jednym z elementów strategii jest określenie właściwych dla regionu rozwiązań, a tym samym wskazanie działań, które najlepiej mogą przygotować gospodarkę i społeczeństwo regionu do potrzeb i wyzwań przyszłości.

Skuteczność zarządzania wymaga często podejmowania niepopularnych decyzji, które nie mają szans na pozytywny odbiór społeczny, ale decydować mogą o długotrwałym sukcesie strategii.

Strategia na poziomie regionalnym określa nadrzędny cel rozwojowy i odpowiada na podstawowe pytania: Do czego zmierzamy? Co chcemy osiągnąć? Uwzględnia także hierarchizację poszczególnych działań i problemów według stopnia ich ważności, co ma znaczenie w przypadku ich kolizji. Określa też priorytety, co warunkuje skuteczność wykorzystania posiadanych środków i zasobów. Wskazanie najważniejszych problemów daje podstawę do wykorzystania ustaleń strategii jako narzędzia koordynacji działań samorządu województwa i ich integracji wokół realizacji najważniejszych dla regionu celów. Strategia nie służy głównie zapewnieniu dostępu do funduszy unijnych, chociaż uzasadnia ogólny kierunek wydatkowania tych środków.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku powstała na podstawie doświadczeń z realizacji poprzednich strategii oraz problemów, które ujawniły się w trakcie poprzedniego i bieżącego okresu programowania. Dokument stanowi odpowiedź na wyzwania, którym musi sprostać województwo, aby podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Istotą strategii jest wskazanie celów rozwojowych, których realizacja zapewni utrzymanie trwałego rozwoju.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku dotyczy wszystkich uczestników życia społeczno-gospodarczego regionu. Wskazuje działania, które należy realizować, aby osiągnąć przyjęte cele rozwojowe.

Strategia jest wyrazem dążeń województwa i uwzględnia kierunki rozwoju Polski i Unii Europejskiej. Przyjęta konstrukcja celów i podporządkowanych im działań zapewnia zgodność pomiędzy różnymi dokumentami, przy zachowaniu autonomii samorządu województwa.

Z uwagi na duże zróżnicowanie przestrzenne rozwoju województwa mazowieckiego, konieczne jest prowadzenie polityki zmniejszającej te dysproporcje.

Nadrzędnym (głównym) celem Strategii jest zatem spójność terytorialna, rozumiana jako zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim oraz wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców.

Osiągnięcie tego celu będzie możliwe poprzez przyspieszenie wzrostu gospodarczego, generowanego przez rozwój produkcji i przemysłu ukierunkowanego na eksport, szczególnie w branży średniozaawansowanych i zaawansowanych technologii. Potrzeba zwiększenia

produktywności przemysłu i związanych z nim usług uzasadnia wybór priorytetowego celu strategicznego. Potrzeba rozwoju przemysłu dostrzeżona została również w dokumentach UE, m.in. w Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, gdzie znalazło się stwierdzenie, że „Przemysł znajduje się na pierwszym planie w nowym modelu wzrostu dla gospodarki UE, jaki przedstawiono w Strategii „Europa 2020””.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej do zadań samorządu województwa należy opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej, integralną częścią strategii rozwoju województwa, obejmującej w szczególności programy:

- przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- wyrównywania szans osób niepełnosprawnych,
- pomocy społecznej,
- profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Strategia stanowi narzędzie wykonawcze „**Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030**” w zakresie realizacji polityki społecznej Mazowsza.

W celu zachowania komplementarności działań w obszarze realizacji polityki społecznej Regionu przy opracowaniu dokumentu uwzględniono również art. 16b ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, tj.: „Gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej”.

W ramach prac nad Strategią dokonano analizy dokumentów strategicznych na szczeblu regionalnym, krajowym oraz wspólnotowym, aby zapewnić zgodność polityki społecznej Mazowsza z kierunkami unijnymi i krajowymi polityki rozwoju w perspektywie roku 2020. Wyznaczając obszary działań Strategii uwzględniono cele i kierunki wynikające z:

- **kontekstu regionalnego** – w szczególności ze „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030” oraz projektu Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020,
- **kontekstu krajowego** – w szczególności „Strategii rozwoju kraju 2020” oraz projektu „Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 – Nowy Wymiar Integracji”,

- **kontekstu wspólnotowego** – dokumentów strategicznych Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem „Strategii Europa 2020” oraz programowania perspektywy finansowej 2014-2020 – założenia umowy partnerstwa.

Zgodnie z dokumentami strategicznymi Unii Europejskiej przyjęto, że priorytetowym zadaniem dla województwa mazowieckiego w zakresie polityki społecznej jest włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu. Uwzględniając kierunek krajowy podstawą realizacji będzie zintegrowany system aktywnej integracji. Kontekst regionalny wskazuje, iż działania wymagają wzmocnienia kapitału społecznego oraz spójności terytorialnej. Opracowany system wdrażania Strategii uwzględnia spójność z priorytetami określonymi w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, w szczególności w odniesieniu do:

- aktywnego włączenia, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnym uczestnictwem i zwiększaniem szans na zatrudnienie,
- ułatwiania dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,
- wspierania przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia.

Mając na uwadze ukierunkowania działań Regionu na właściwe obszary problemowe oraz identyfikację regionalnych polityk publicznych, podczas budowy Strategii przeprowadzono analizę wszystkich 15 powodów udzielania pomocy społecznej osobom i rodzinom, zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, tj.:

1. bezrobocia,
2. długotrwałej lub ciężkiej choroby,
3. niepełnosprawności,
4. bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
5. potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
6. alkoholizmu lub narkomanii,
7. zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych,
8. przemocy w rodzinie,
9. trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,

10. trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą,
11. sieroctwa,
12. ochrony ofiar handlu ludźmi,
13. klęski żywiołowej lub ekologicznej,
14. ubóstwa,
15. bezdomności.

W wyniku analizy zidentyfikowano występowanie na Mazowszu wszystkich 15 problemów społecznych. W celu określenia skali problemów wnioskowanie przeprowadzono z uwzględnieniem rozmieszczenia subregionalnego oraz stopnia natężenia występowania danego problemu.

Uwzględniając spójność w realizacji zidentyfikowanych regionalnych polityk publicznych, w ramach prac nad dokumentem przeprowadzono również przegląd programów wojewódzkich z zakresu polityki społecznej, do których opracowania zobowiązany jest Samorząd Województwa na podstawie poszczególnych ustaw i dokumentów, w szczególności związanych z takimi regulacjami, jak m.in.: ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawa o ochronie zdrowia psychicznego, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Stwierdzono, iż na Mazowszu realizowane są polityki publiczne w oparciu o wyodrębnione programy oraz bez uwzględnienia szczegółowych programów wykonawczych.

Istotnym elementem wspierającym realizację poszczególnych zadań określonych w programach wojewódzkich jest Roczny Program Współpracy Samorządu Województwa Mazowieckiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. 239) oraz Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2013-2020.

Wzmacnianie współpracy administracji samorządowej z trzecim sektorem i promowanie zlecania zadań z zakresu pomocy społecznej, zgodnie z diagnozowanymi potrzebami umożliwi stworzenie systemu usług społecznych dostępnych dla wszystkich oraz rozwój ekonomii społecznej na Mazowszu.

Podstawą sprawnego systemu zarządzania polityką społeczną Regionu jest spójność dokumentów i komplementarność prowadzonych działań.

W Strategii ujęto cele główne i szczegółowe, rekomendowane do uwzględnienia w aktualizowanych dokumentach. Programy wojewódzkie z obszaru polityki społecznej stanowią narzędzie wykonawcze Strategii.

Zapewnienie odpowiednich warunków dla włączenia społecznego w tym równego dostępu do usług społecznych dla mieszkańców Mazowsza wymaga rozwijania współpracy i synergii działań w szczególności pomiędzy samorządami.

Uwzględniając powyższe, w celu zapewnienia wdrożenia zintegrowanego systemu polityki społecznej Mazowsza w latach 2014-2020 działania ukierunkowane będą na wzmocnienie spójności, komplementarności działań realizowanych w oparciu o samorządowe dokumenty strategiczne i programowe.

W ramach prac nad Strategią określono misję, która odzwierciedla wyzwania i kierunki działań uwzględnione w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030.

Misją Samorządu Województwa Mazowieckiego w zakresie polityki społecznej na lata 2014-2020 jest włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu dla poprawy jakości życia mieszkańców Mazowsza.

Głównym założeniem Strategii jest przechodzenie z prymatu działań o charakterze interwencyjnym na rzecz działań profilaktycznych i aktywizujących w celu zapewnienia warunków dla inkluzji społecznej i wzmocnienia samodzielności osób i rodzin.

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego na lata 2016-2022

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego na lata 2016-2022 jest implementacją strategii powiatu w obszarze przestrzenno-ekologicznym, gospodarczym oraz społecznym i stanowi podstawowy dokument planowania strategicznego w oparciu o zasady zrównoważonego i trwałego rozwoju. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu powiatu przysuskiego oraz w efekcie przeprowadzonych konsultacji społecznych Strategia formułuje sprecyzowane, ambitne i realne cele strategiczne i operacyjne, a także zadania i projekty realizacyjne.

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego na lata 2016-2022 stanowi podstawę do podejmowania działań mających na celu wywołanie pozytywnej zmiany w społeczności lokalnej. Strategia jest koncepcją systemowego działania, polegającego na formułowaniu długookresowych celów, określeniu zasobów i niezbędnych środków do realizacji tych celów. Strategia jest dokumentem wspierającym rozwój powiatu w zakresie polityki ekologiczno-przestrzennej,

gospodarczej i społecznej. Celem strategii jest rozwiązywanie ważnych problemów w powiecie przysuskim oraz planowanie i realizacja wyznaczonych zadań.

Realizacja zadań postawionych przed samorządem powiatowym na poziomie społeczności lokalnej, jak i na poziomie firmy, rodziny i jednostki oraz konieczność wypracowania zgodnych z przepisami, ale również niekonwencjonalnych form pomocy wymaga systemowego i profesjonalnego diagnozowania problemów w skali powiatu.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie powiatu przysuskiego sporządzona została na podstawie danych będących w dyspozycji Starostwa Powiatowego w Przysusze, jednostek podległych starostwu, gmin z terenu powiatu przysuskiego oraz innych urzędów i instytucji, a także przy użyciu danych statystyki publicznej.

Ponadto przeprowadzone zostały autorskie badania terenowe na reprezentatywnej próbie 1000 mieszkańców powiatu – diagnoza społeczna.

Do podstawowych zadań przy tworzeniu strategii należy zaliczyć diagnozę problemów w sferze przestrzenno-ekologicznej, gospodarczej i społecznej, wskazanie głównych kierunków działań a dla obszarów problemowych – priorytetów oraz działań niezbędnych do ich realizacji.

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego na lata 2016-2022 jest wyrazem zintegrowanego planowania strategicznego na poziomie wspólnoty powiatowej. Cele integracji powinny być odzwierciedleniem dążeń i aspiracji społeczności lokalnej zmierzających do rozwiązywania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym dla przyszłej integracji.

Stosowanie zapisów Strategii umożliwi zaplanowanie rozwoju wybranych obszarów polityki strategicznej powiatu oraz podejmowanie innych działań na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców. Strategia wskazuje główne kierunki działań dla podmiotów funkcjonujących na terenie powiatu przysuskiego – organów administracji publicznej, głównie samorządowej zarówno szczebla powiatowego jak i gminnego, powiatowych służ i straży – firm w sektorze prywatnym oraz pozarządowej – zarówno podmiotów trzeciego sektora, jak sektora prywatnego.

Zarządzanie powiatem wiąże się z codziennym podejmowaniem różnorodnych decyzji ważnych dla lokalnej społeczności. Powiat wykonuje istotne zadania w sferze społecznej z zakresu edukacji publicznej na poziomie ponadgimnazjalnym, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób niepełnosprawnych, kultury i ochrony dóbr kultury, kultury fizycznej i turystyki, ochrony środowiska i przyrody, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli,

ochrony i zapobiegania klęskom żywiołowym, przeciwdziałania bezrobociu oraz do aktywizacji lokalnego rynku pracy, a także współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego na lata 2016-2022 została opracowana Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego polegającą na analizie otoczenia zewnętrznego i wewnętrznego głównych obszarów problemowych (analiza SWOT), analizie strategicznej dotyczącej diagnozy stanu otoczenia, określeniu celów strategicznych i operacyjnych oraz działań, określeniu zasad wdrażania i monitoringu strategii.

Realizacja Strategii w latach 2016-2022 ma być zgodna z programami przyjętymi przez rząd na kolejny okres programowania Unii Europejskiej, a co za tym idzie umożliwiać pozyskiwanie wsparcia finansowego z funduszy strukturalnych przede wszystkim z Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko czy Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój.

Jednocześnie potrzeba posiadania Strategii w części Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z art.19 ust.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016. 1518, z późn. zm.), zgodnie z którym zadaniem własnym powiatu jest opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale także ze standardów europejskich oraz pragmatycznego punktu widzenia.

2.3 Dokumenty programowe

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potworów, w generalnych zasadach jest dokumentem zgodnym z założeniami polityki społecznej UE, co stwarza możliwości korzystania z funduszy unijnych skierowanych na rozwiązanie różnych problemów społecznych.

Politykę Społeczną Wspólnoty Europejskiej określają traktaty i inne dokumenty odnoszące się do zagadnień społecznych. Najważniejsze z nich to: Wspólnotowa Karta Praw Socjalnych Pracowników, Traktaty z Maastricht i Amsterdamski. Przełomowym w podejściu UE do problematyki społecznej był szczyt Luksemburski, następstwem, którego było wypracowanie Europejskiej Strategii Zatrudnienia, która ma fundamentalne znaczenie dla zastosowania, stale aktualizowanego Europejskiego Funduszu Społecznego – głównego źródła finansowania problemów społecznych.

Głównym założeniem polityki społecznej UE jest zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego metodą otwartej koordynacji (open metod of coordination – OMC). Założenia te zostały przyjęte

podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 r. W ramach OMC, podstawowe cele dla wszystkich krajów są ustalane wspólnie, a następnie przedkładane na strategie poszczególnych państw. Przyjęta w Nicei Europejska Agenda Społeczna wyznacza główne cele w odniesieniu do zwalczania wykluczenia społecznego i ubóstwa, będące podstawą Krajowych Planów Działania na rzecz Integracji Społecznej.

Formułując cele zadbano o ich spójność z założeniami, priorytetami i dokumentami obowiązującymi w Unii Europejskiej:

W 2002 roku w Nicei, Rada Europejska przyjęła cztery cele zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze Unii Europejskiej:

- zwiększenie udziału w zatrudnieniu i dostępu do środków, praw, dóbr i usług,
- zapobieganie ryzyku wykluczenia społecznego,
- pomoc dla najbardziej potrzebujących, □ mobilizacja wszystkich instytucji.

Strategia Polityki Społecznej otworzyła Polsce dostęp do najważniejszego instrumentu finansowego, jakim jest Europejski Fundusz Społeczny. Zadania realizowane przez fundusz sprowadzają się do:

- aktywnych form zwalczania bezrobocia,
- przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- promowanie i oprawa kształcenia ustawicznego,
- doskonalenie kadry i rozwój przedsiębiorczości, □ aktywizacji zawodowej kobiet.

Europa 2020 – jest nową strategią gospodarczą Unii Europejskiej zastępującą Strategię Lizbońską. Nowe wyzwania takie, jak światowy kryzys finansowy zmusiły Europę do redefinicji zarówno celów, jak i instrumentów wspierających rozwój gospodarczy.

Strategia, której założeniem jest stworzenie większej liczby miejsc pracy i podniesienie standardu życia, obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

1. Rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji.
2. Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Podstawowymi instrumentami realizacji celów strategii „Europa 2020” są opracowywane przez państwa członkowskie UE, Krajowe Programy Reform oraz przygotowane przez KE inicjatywy przewodnie, realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych, a wśród nich min.:

- Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy, przez ułatwienie mobilności pracowników i rozwój ich umiejętności, w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości europejskich modeli społecznych;
- Europejski program walczy z ubóstwem – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym oraz umożliwienie im aktywnego w życiu ekonomicznym i społecznym.

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

2.4 Metodyka pracy nad Strategią

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potworów została opracowana metodą społeczno – konsultacyjną. W procesie programowania i opracowania Strategii bardzo istotną rolę odegrały zatem konsultacje społeczne, mające na celu zbudowanie sprawnego modelu organizacyjnego dla realizacji założonych celów na obszarze Gminy Potworów. Ponadto w ramach metodyki opracowywania Strategii zostały wykorzystane dane będące w posiadaniu GOPS.

2.4.1 Uczestnicy budowania Strategii

Metoda aktywnego planowania posłużyła dla określenia podstawowych celów, kierunków oraz działań. Zrealizowana została z udziałem przedstawicieli wiodących środowisk i organizacji:

- przedstawicieli samorządu Gminy Potworów;
- przedstawicieli GOPS;
- przedstawicieli placówek oświatowych z obszaru Gminy;
- instytucji rynku pracy;
- przedstawicieli Komendy Powiatowej Policji;
- przedstawicieli organizacji społecznych;
- instytucji opieki zdrowotnej;
- lokalnej przedsiębiorczości.

2.4.2 Proces uspołecznienia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów

Społecznych

Uspołecznienie procesu planowania strategicznego jest wymogiem Unii Europejskiej i wiąże się w praktyce z zastosowaniem w procesie planowania, co najmniej dwóch z czterech niżej podanych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

programowanie – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie gmin i powiatów,

subsidiarność – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu,

partnerstwo – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej,

koncentracja – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne.

2.4.3 Zasady polityki społecznej

Do zasad polityki społecznej należą:

1. **Zasada pomocniczości** (cytowana powyżej zasada subsidiarności) – można ją też tłumaczyć tak: najpierw pomagasz sobie sam, potem liczysz na pomoc rodziny, następnie społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe, samorząd), a na końcu państwa. Państwo pojawia się dopiero wtedy, gdy działania na „niższych szczeblach” okazały się niewystarczające.

2. **Zasada efektów odłożonych w czasie** - np. system emerytalny: płacisz dziś, „zwrot” pieniędzy następuje po latach. Inny przykład - zmiana nauczania przynosi efekty, kiedy nowe pokolenie, inaczej wykształcone, zastępuje poprzedników. Pamiętajmy, że zapowiedź zmian organizacyjnych czy prawnych z reguły powoduje wzrost oczekiwań. „Odkładany w czasie” efekt zmian często wywołuje rozgoryczenie, niepokój, pretensje, odruchy protestu, buntu, nawet rozruchy.

3. **Zasada szerokiego zasięgu skutków, inaczej zasada promieniowania efektów.** Oto przykład: w pierwszej połowie lat 90-tych w Niemczech wprowadzono ubezpieczenia pielęgnacyjne, obowiązkowe i powszechne. Spowodowało to wzrost zatrudnienia niskokwalifikowanych kobiet w średnim wieku, odciążenie rodziny od bezpośredniej opieki nad niepełnosprawnymi członkami rodziny, zwiększyło poczucie bezpieczeństwa socjalnego.

4. **Zasada akceptacji społecznej** - jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (np. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych), efekt jest szybki. Jeśli natomiast władza lokalna musi zabiegać o akceptację swoich zamiarów, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać:

- wyjaśnienie celu podjętego działania,
- jawność wszelkich poczynań,
- poparcie uznanych w środowisku autorytetów,
- akcję informacyjną poprzedzającą decyzje,
- zaangażowanie do realizacji celu jak największej liczby osób i instytucji,

- obserwowanie, wskazywanie i podkreślanie pierwszych sukcesów i wspólnego ich świętowanie,
- ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń.

5. **Zasada kontroli społecznej** - każda zbiorowość lokalna rozwija własny system „miar”, ocen, nakazów i zakazów, sankcji, a także uznania. Trzeba to brać pod uwagę planując strategię.

6. **Zasada aktywności, zaangażowania społecznego, polega na włączaniu w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców.** Przykładem są np. organizacje pozarządowe, skupiające rodziców dzieci niepełnosprawnych, diabetyków czy kobiety po zabiegu mastektomii. Ale także towarzystwa regionalne (np. Przyjaciół Żywca) i wspólnoty mieszkaniowe.

7. **Zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego** – zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach. Np. taki ciąg skutków: brak wykształcenia –

brak pracy – brak dochodu – zasiłek – utrata poczucia wartości – niechęć do otoczenia – obniżenie poziomu życia, konflikty z rodziną – przestępczość, alkoholizm. Takie „ciągi” zdarzeń to częste schematy biografii podopiecznych pomocy społecznej.

8. **Zasada pozornego altruizmu** (pomoc tzw. osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych) – wprowadzając jakieś działania społeczne, argumentujemy dobrem powszechnym: musimy pomóc ludziom starym i niepełnosprawnym, bezradnym (dzieciom), bezdomnym. Trzeba mieć na uwadze, że jest także inna strona wyrażająca się w pytaniu: „Co ja z tego będę mieć?”. Obie są ważne. Żadnej nie można ani lekceważyć, ani oceniać jako gorszej¹.

1

<http://www.mps.gov.pl/index.php?gid=969>

3 Diagnoza warunków życia

3.1 Charakterystyka Gminy

3.1.1 Informacje ogólne

Gmina Potworów jest gminą wiejską położoną w województwie mazowieckim, w powiecie przysuskim. Ogólna powierzchnia Gminy zajmuje 8.189 ha. Gmina zlokalizowana jest w południowej części województwa mazowieckiego, wzdłuż drogi krajowej numer 48 relacji Białobrzegi – Tomaszów Mazowiecki. Odległość od stolicy województwa – Warszawy wynosi ok. 100 km, a od Radomia – 35 km. Od południa Gmina Potworów graniczy z Gminą i Miastem Przysucha, od północy z powiatem Białobrzeskim - gminą Radzanów i Gminą i Miastem Wyśmierzyce, od wschodu z gminą Przytyk w powiecie radomskim, od zachodu natomiast z gminami Lwów i Rusinów.

Lokalizację Gminy Potworów w Powiecie prezentuje poniższa mapa.

Mapa 1 Położenie Gminy Potworów w powiecie Przysucha

Źródło: <http://www.przysucha.pl/index.php?id=13&a=7>

Gmina Potworów składa się z 19 miejscowości, skupionych w 15 sołectwach.

Pod względem geograficznym Gmina Potworów położona jest w obrębie Równiny Radomskiej, stanowiącej część makroregionu – Wzniesienia południowo-mazowieckie.

Prawie cały obszar Gminy leży w zlewni rzeki Wiązownicy, która jest dopływem Radomki

3.2 Struktura demograficzna społeczności lokalnej

Poniżej zaprezentowane dane statystyczne obejmujące lata 2011-2015 zostały zgromadzone na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Według danych GUS (stan na 31.XII.2015 r.) w Gminie Potworów zamieszkiwało (według faktycznego miejsca zamieszkania) 4.308 osób z czego 2.159 stanowili mężczyźni, natomiast 2.149 kobiety.

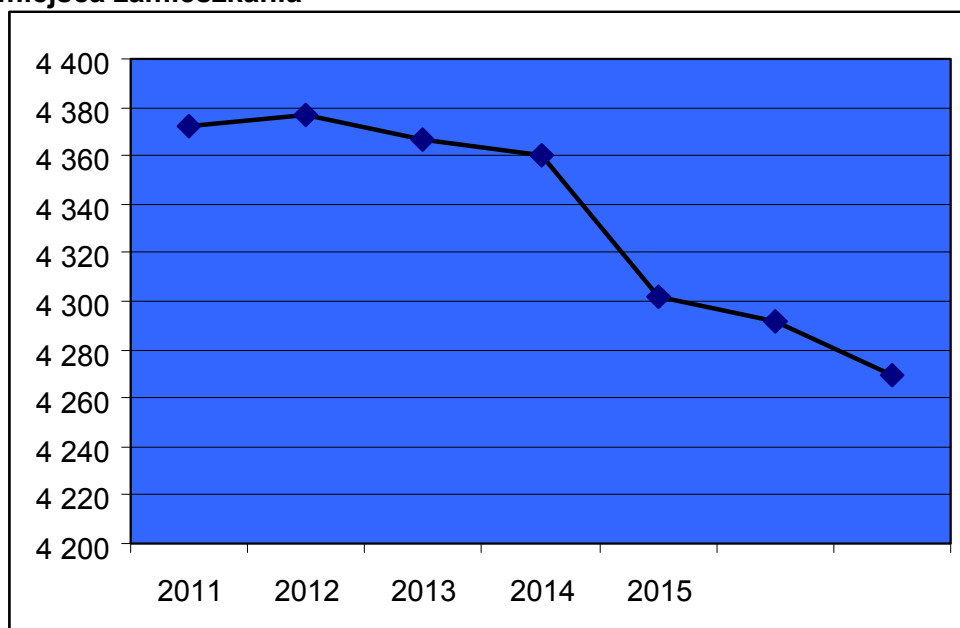
Zmiany w liczbie ludności zamieszkałej w Gminie Potworów w latach 2011 – 2015 przedstawia poniższa tabela i obrazuje wykres.

Tabela 1 Liczba ludności zamieszkującej Gminę w poszczególnych latach na dzień 31.12 każdego roku – według faktycznego miejsca zamieszkania [osoby]

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014	2015
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY						
Ludność według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.XII)						
ogółem	osoba	4392	4368	4354	4340	4308
mężczyźni	osoba	2196	2184	2177	2172	2159
kobiety	osoba	2196	2184	2177	2168	2149

Źródło: GUS (ww.stat.gov.pl)

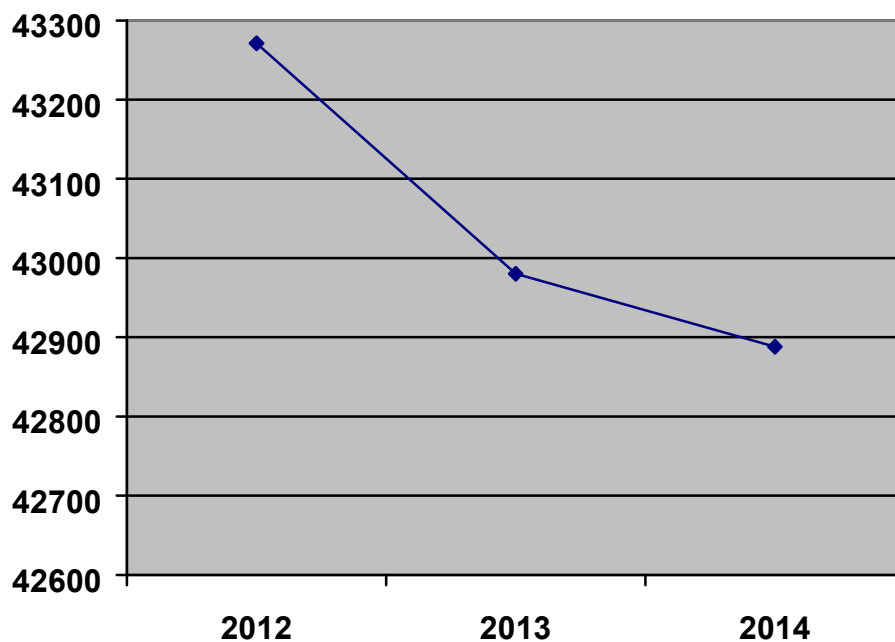
Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Potworów w okresie 2011-2015, według faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Powyższe dane wskazują, iż analizowany okres charakteryzuje się stałym spadkiem liczby ludności zamieszkującej Gminę Potworów. Tendencja ta jest zgodna z ogólną tendencją w liczbie ludności w powiecie przysuskim – zgodnie z poniższym wykresem.

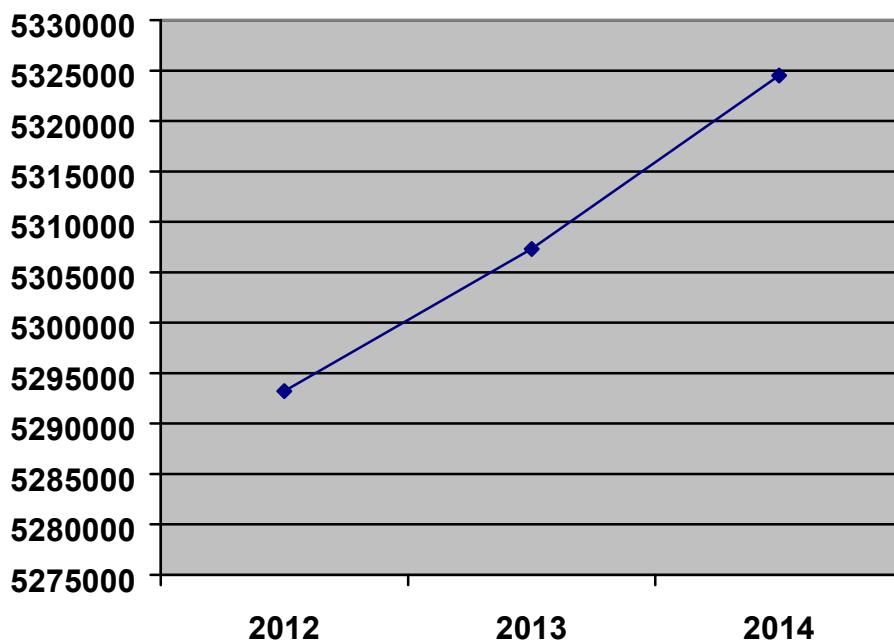
Wykres 2 Liczba ludności w powiecie przysuskim w okresie 2012-2014, według faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tendencja demograficzna w Gminie i Powiecie pozostaje jednak przeciwna w stosunku do województwa mazowieckiego ogółem, w którym od 2012 r. następuje systematyczny wzrost liczby ludności.

Wykres 3 Liczba ludności w województwie mazowieckim w okresie 2012-2014, według faktycznego miejsca zamieszkania

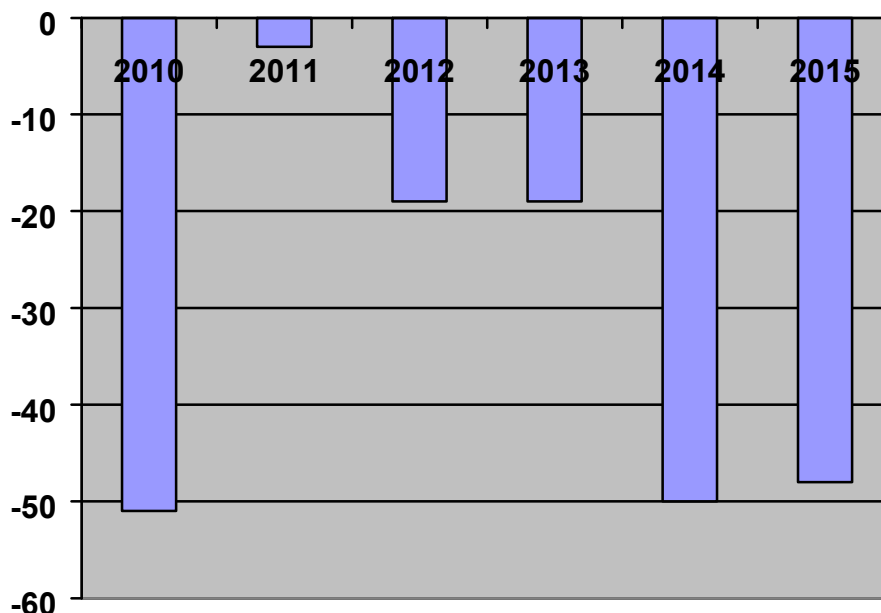
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Poniżej zostało zaprezentowane saldo migracji ludności Gminy Potworów.

Tabela 2 Saldo migracji ludności Gminy Potworów

Saldo migracji							
w ruchu wewnętrznym							
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ogółem	osoba	-51	-3	-19	-19	-50	-48
mężczyźni	osoba	-27	-2	-8	0	-18	-21
kobiety	osoba	-24	-1	-11	-19	-32	-27
zagranica							
ogółem	osoba	0	0	0	0	0	0
mężczyźni	osoba	0	0	0	0	0	0
kobiety	osoba	0	0	0	0	0	0

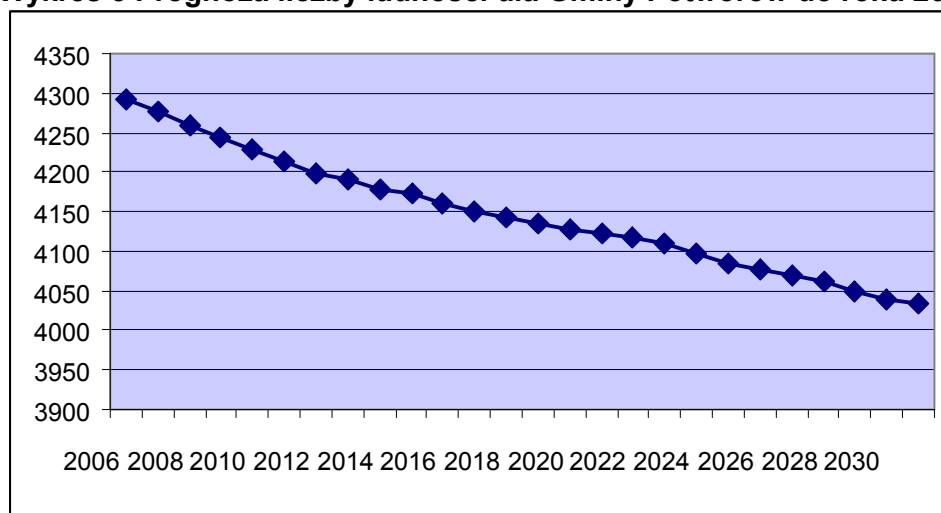
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 4 Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w Gminie Potworów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Saldo migracji dla Gminy Potworów przedstawione powyżej wykazuje tendencję spadkową, w analizowanym okresie miało wartość ujemną, co świadczy o stałym odpływie ludności z Gminy.

Poniższy wykres prezentuje prognozę GUS dotyczącą liczby ludności dla Gminy Potworów do 2030 roku. Przedmiotowa prognoza została opracowana w oparciu o dane dotyczące liczby ludności Gminy w 2015 roku skorygowanej o wskaźnik zmiany ludności dla powiatu przysuskiego wyliczony na podstawie prognozy liczby ludności GUS prezentowanej dla Powiatu (zgodnie z www.stat.gov.pl) dla lat 2006-2030.

Wykres 5 Prognoza liczby ludności dla Gminy Potworów do roku 2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Analiza powyższej prognozy demograficznej sporządzonej dla Gminy Potworów wskazuje, iż na obszarze tym do roku 2030 będzie następował stały spadek liczby ludności Gminy. Szacowane jest, iż w 2030 roku liczba osób w Gminie wyniesie 4.035 osób, a zatem będzie stanowiła 93,66 % stanu ludności ogółem na dzień 31 grudnia 2015 roku.

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia strukturę mieszkańców Gminy Potworów według ekonomicznych grup wieku. Udział ludności w wieku produkcyjnym w n/w strukturze jest najwyższy i stanowi 63,25%. Ludności w wieku przedprodukcyjnym (20,64%) jest nieco więcej niż w wieku poprodukcyjnym (16,11%).

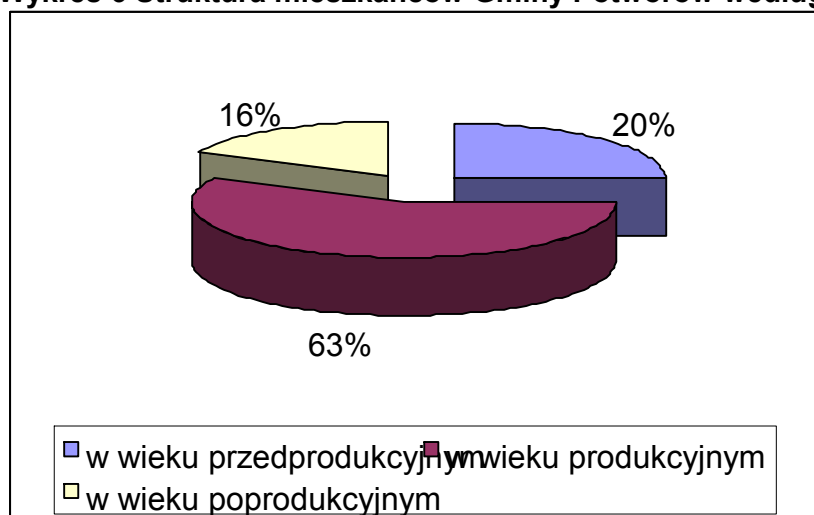
Tabela 3 Struktura mieszkańców Gminy Potworów według ekonomicznych grup wieku

Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym wg płci						
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014	2015
w wieku przedprodukcyjnym						
ogółem	osoba	1006	973	949	915	889
mężczyźni	osoba	494	475	466	450	434
kobiety	osoba	512	498	483	465	455
w wieku produkcyjnym						

ogółem	osoba	2691	2712	2723	2737	2725
mężczyźni	osoba	1469	1480	1488	1499	1495
kobiety	osoba	1222	1232	1235	1238	1230
w wieku poprodukcyjnym						
ogółem	osoba	695	683	682	688	694
mężczyźni	osoba	233	229	223	223	230
kobiety	osoba	462	454	459	465	464

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Wykres 6 Struktura mieszkańców Gminy Potworów według ekonomicznych grup wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

W poniższej tabeli została zaprezentowana struktura ludności Gminy Potworów według ekonomicznych grup wieku, w odniesieniu do danych dla powiatu przysuskiego województwa mazowieckiego.

Tabela 4 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku [%] – stan według faktycznego miejsca zamieszkania na 31.12.2014

Wyszczególnienie	Gmina Potworów	Powiat przysuski	Województwo mazowieckie
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	21	18	18
Ludność w wieku produkcyjnym	63	62	62
Ludność w wieku poprodukcyjnym	16	20	20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Zgodnie z powyższą tabelą widoczne jest, iż Gmina Potworów w stosunku do województwa i powiatu charakteryzuje się zbliżonym poziomem ludności w wieku produkcyjnym. Natomiast stosunkowo wyższy jest udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.

3.3 Sytuacja i tendencje gospodarcze w Gminie, powiecie i województwie

3.3.1 Działalność pozarolnicza

Mazowieckie jest regionem najsilniejszym gospodarczo, pierwszym pod względem dynamiki rozwoju ekonomicznego i aktywności biznesowej. Jest liderem przedsiębiorczości w Polsce.

Tu wytwarzana jest największa część produktu krajowego brutto, która stanowi 20% PKB. Ponad połowa jego wartości powstaje w Warszawie, będącej wielkim ośrodkiem przemysłu i usług.

Największym po stolicy centrum gospodarczym jest powiat piaseczyński, wołomiński, pruszkowski a także Radom. W sumie na Mazowszu znajduje się ponad 742 tys. podmiotów gospodarczych. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw wyniosło w sierpniu 2016 r. roku 4.210,09 zł i w porównaniu ze średnią krajową było wyższe o około 4,75 %. Na tę statystykę duży wpływ ma Warszawa. Wysoka pozycja gospodarcza województwa mazowieckiego to przede wszystkim wpływ Warszawy. Sytuacja w powiatach, miastach i gminach Mazowsza jest bardzo trudna, co potwierdzają wskaźniki charakteryzujące wielkość PKB na 1 mieszkańca, poziom dochodów gospodarstw domowych, strukturę zatrudnienia oraz bezrobocie.

W regionie znajdują się niemal wszystkie gałęzie przemysłu, oprócz górniczego, stoczniowego i koksowniczego. Największym ośrodkiem jest Warszawa, która razem z okolicznymi miastami tworzy swego rodzaju okręg przemysłowy. Czas przemian ustrojowych przyniósł dość wyraźne tendencje do decentralizacji przemysłu stolicy.

Likwidacja wielkich fabryk usytuowanych w dużych dzielnicach przemysłowych towarzyszyła tendencji do lokalizacji licznych małych zakładów na peryferiach miasta, gdzie przemysłu dotychczas nie było albo był w niewielkich rozmiarach. W rezultacie istniejące wcześniej dysproporcje w rozmieszczeniu przemysłu Warszawy uległy pewnemu zmniejszeniu.

W stołecznej aglomeracji rozwinął się m.in. przemysł motoryzacyjny, elektrotechniczny, elektroniczny, chemiczny (farmaceutyki, kosmetyki, tworzywa sztuczne), spożywczy, energetyczny, hutniczy, metalowy, odzieżowy, poligraficzny. Głęboka restrukturyzacja przemysłu nastąpiła w Radomiu, gdzie zlikwidowanych lub zmniejszonych zostało wiele przedsiębiorstw państwowych.

Z przemysłowego giganta, jakim był „Łucznik” (około 10 tys. pracowników) pozostał zakład maszyn do szycia i fabryka broni, na rynku poradziły sobie dwie tradycyjne w Radomiu

branże: wytwórnia papierosów i wytwórnia telefonów, jak również fabryka nakryć stołowych w Wierzbicy, browar w Warce czy zakłady przetwórstwa owocowego w Przysusze. Niezachwianą pozycję ma elektrownia w Kozienicach. W Radomskim, w miejsce dotychczasowych, pojawiły się nowe branże: motoryzacyjna, elektroniczna, logistyka i transport.

Przemysł rafineryjny i petrochemiczny dominuje w subregionie płockim. Tu bowiem znajduje się siedziba Polskiego Koncernu Naftowego Orlen SA. Przemysł maszynowy reprezentuje płocka fabryka kombajnów zbożowych „Bizon”, spożywczy – m.in.: mleczarnia i browar w Sierpcu, zakłady mięsne w Umieninie, zakłady drobiarskie w Płocku, a przemysł lekki fabryka markowej odzieży Levi Strauss – również w Płocku. Jedna piąta wyprodukowanej w Polsce celulozy, papieru i kartonów powstaje w Ostrołęce. Z tego regionu pochodzi również 10% krajowej produkcji serów, 5% mleka w proszku, 4% wyrobów mięsnych, 1% cukru. Firmy produkujące żywność znajdują się m.in. w: Ostrowi Mazowieckiej, Łysem, Baranowie, Makowie Mazowieckim. Stolica subregionu jest nadto ośrodkiem przemysłu energetycznego i materiałów budowlanych.

Rolniczy charakter subregionu siedleckiego miał wpływ na ukształtowanie się przemysłu rolno-spożywczego. Tu bowiem przetwarzane jest: mięso w Sokołowie i Siedlcach, mleko w Węgrowie, zboże i ziemniaki w Siedlcach, tam również produkowane są pasze. Największe firmy przemysłu mięsnego w Siedleckim notowane są na giełdzie. W Ciechanowskim dominuje przemysłowa produkcja żywności. Dobrze rozwinięty przemysł spożywczy oparty jest na lokalnej bazie surowcowej. Cukrownia w Głinojecku, browar w Ciechanowie, mleczarnia w Winnicy koło Pułtuska, drób w Mławie i Ciechanowie, pierogi, kluski, pizze w Zygmuntowie – oto niektóre przykłady. Zakłady przemysłu elektromaszynowego i metalowego znajdują się w Mławie, w Ciechanowie, w Baboszewie i Pułtusku. Są one zróżnicowane pod względem nowoczesności, zaawansowania technologicznego oraz poziomu jakości wyrobów. Nowe firmy, powstałe w wyniku inwestycji zagranicznych, reprezentują przemysł poligraficzny (Ciechanów, Płońsk), elektroniczny (Mława) i materiałów budowlanych (Płońsk).²

Na terenie powiatu przysuskiego w 2014 roku zarejestrowanych było ogółem 2.746 podmiotów gospodarczych. Na przestrzeni ostatnich 6 lat nastąpił wzrost ilości podmiotów gospodarczych w powiecie. Największy przyrost nastąpił w mieście i gminie Przysucha oraz w gminie Gielniów. W pozostałych gminach ilość podmiotów utrzymuje się na stałym poziomie. Jest to spowodowane dużą rotacją między zamykającymi się, a nowo powstającymi przedsiębiorstwami.

² Opis gospodarki w regionie – informacje ze strony internetowej Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie.

Do najważniejszych z punktu widzenia zatrudnienia i wielkości produkcji na terenie powiatu należą następujące przedsiębiorstwa:

- „HORTEX HOLDING” S.A. Oddział – Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego w Skrzyńsku,
- Zakład Wyrobów Metalowych z Odlewnią Żeliwa w Przysusze,
- „Lafarge Dachy” Sp. z o.o. Zakład Produkcji Dachówek w Skrzyńsku - producent najnowocześniejszych pokryć dachowych i wyrobów ceramicznych,
- Zakład Płytek Ceramicznych „PRZYSUCHA” S.A. w Skrzyńsku k. Przysuchy, □ Zakład Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żeliwa w Rzurowie,
- F. Jopek „Ceramika” – Kopalnia Glin Ceramicznych i Ogniotrwałych „Zapniów” w Przysusze.

Wśród podmiotów gospodarczych, analizowanych według rodzaju prowadzonej działalności zdecydowanie dominują firmy zajmujące się:

- handlem i naprawami,
- budownictwem,
- drobną działalnością produkcyjną,
- obsługą nieruchomości i firm.³

Z kolei z analizy sytuacji gospodarczej w Gminie Potworów wynika, że liczba podmiotów gospodarczych charakteryzuje się nieznaczną tendencją wzrostową. Poniższa tabela przedstawia liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON.

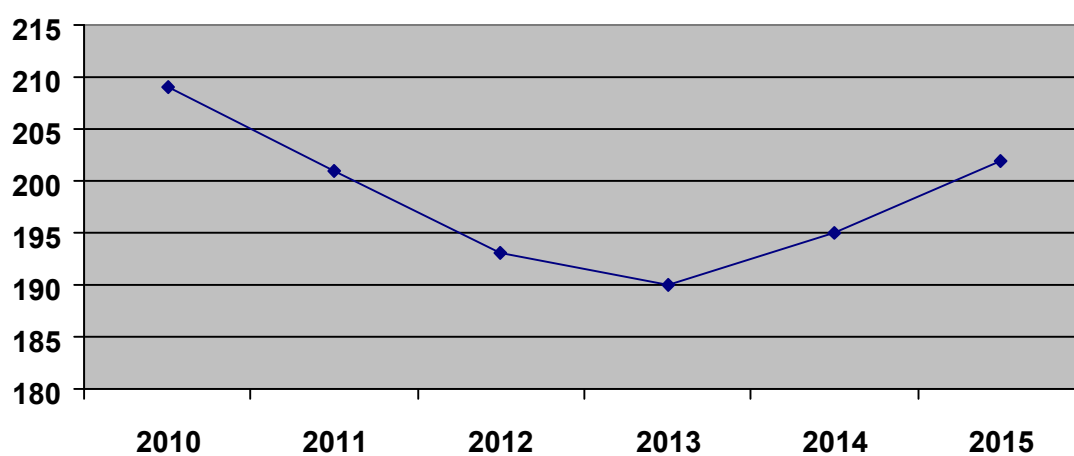
Tabela 5 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON

Rok	Liczba podmiotów figurujących w ewidencji	Sektor publiczny	Sektor prywatny
2010	209	11	198
2011	204	11	193
2012	193	11	182
2013	190	11	179
2014	195	8	187
2015	202	8	192

Źródło: www.stat.gov.pl

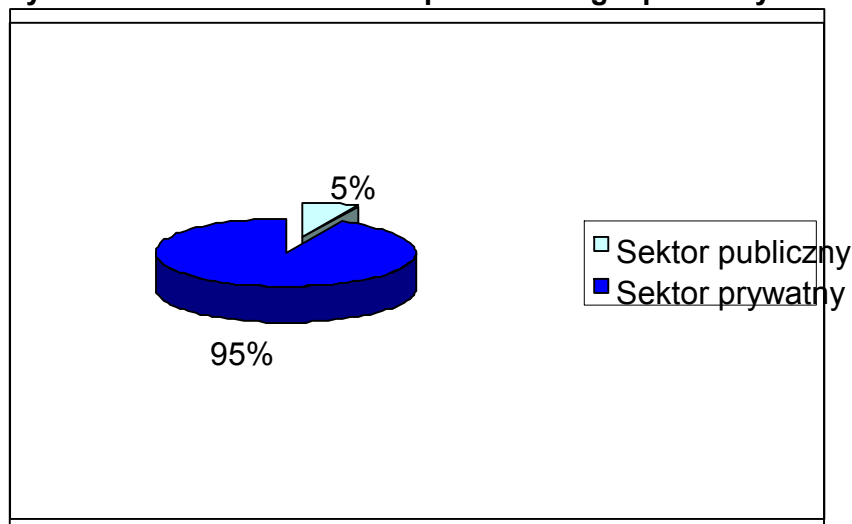
³ Opis gospodarki w powiecie – informacje Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego.

Wykres 7 Dynamika liczby podmiotów gospodarczych (2010-2015)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Gminy Potworów na dzień 31.12.2015 (na podstawie danych GUS – www.stat.gov.pl) działało 202 podmiotów gospodarczych, czyli w stosunku do liczby ludności przypada szacunkowo 21 podmiotów gospodarczych na 1.000 mieszkańców.

Wykres 8 Struktura własności podmiotów gospodarczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, że większość podmiotów gospodarczych należy do sektora prywatnego (95%). W sektorze publicznym funkcjonują przede wszystkim podmioty gospodarcze samorządu terytorialnego.

Struktura podmiotów według branż wskazuje na największy udział handlu i usług. Jest to ogólnie występująca tendencja. W warunkach zaistniałej gospodarki rynkowej najszybciej zaczął funkcjonować handel, nie uwikłany w procesy prywatyzacji, tworzony prawie od podstaw i nie wymagający też dużych nakładów i kwalifikacji zawodowych.

Ze względu na rolniczy charakter Gminy pożądanymi kierunkami inwestycyjnymi jest przetwórstwo rolno-spożywcze oraz przetwórstwo owocowo-warzywne.

3.3.2 Rolnictwo

Polska jest krajem o zbyt dużym odsetku mieszkańców pracujących w rolnictwie. Dlatego też przekształcenie tej gałęzi gospodarki ma duże znaczenie dla rozwoju naszego kraju, czy poszczególnych regionów. Ważnymi sposobami zmierzającymi do zmiany tej niekorzystnej struktury na szczeblu powiatu, czy gminy jest z jednej strony wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie warunków do rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych, a z drugiej umożliwianie profesjonalizacji działań w rolnictwie.

W województwie mazowieckim jest 2,38 mln ha użytków rolnych (67,1% powierzchni ogólnej), tzn. tyle ile w Norwegii, Belgii i Luksemburgu razem wziętych. Przy takiej jak w tamtych krajach intensywności rolnictwa Mazowsze byłoby wielkim eksporterem netto żywności. W warunkach polskich jest samowystarczalne.

Pod względem ilości użytków rolnych na mieszkańca, Mazowieckie jest blisko średniej krajowej – 0,47 ha (kraj – 0,48 ha), znacznie gorsze od średniej są natomiast warunki

glebowo-klimatyczne. Biorąc pod uwagę jakość miejscowych gleb (przewaga IV i V klasy) oraz wyraźnie mniejszy (22%) niż w Polsce udział lasów, to uzasadniona wydaje się sugestia, żeby część najsłabszych gruntów w Mazowieckim zalesić.

Nie ulega wątpliwości, że rolnictwo wymaga nakładów inwestycyjnych i głębokich przemian, w tym również unowocześnienia struktury agrarnej. Największe w regionie gospodarstwa rolne są w Ciechanowskim, Ostrołęckim i Płockiem, tam ich średnia powierzchnia wynosi 9 ha, najmniejsze zaś w okolicach Warszawy – średnio około 3 ha użytków rolnych. Cechą charakterystyczną tej struktury jest duża liczba małych gospodarstw o bardzo zróżnicowanych dochodach.

Siła mazowieckiego rolnictwa wynika przede wszystkim z wielkości powierzchni użytków rolnych oraz z tego, że – mimo niskiej jakości – są one w miarę dobrze wykorzystane.

Udział województwa w krajowej produkcji zbóż wynosi 10,7%, a ziemniaków 19% (1. miejsce w Polsce). Ważną dziedziną mazowieckiego rolnictwa jest chów bydła, świń i drobiu. Pod względem intensywności produkcji zwierzęcej województwo plasuje się na poziomie średniej krajowej. Wyższa od przeciętnej jest tu obsada bydła, 35 sztuk (w kraju 31 sztuk) na 100 ha użytków rolnych, natomiast o około 22% niższe od średniej jest natężenie chowu trzody chlewnej (72 sztuki na 100 ha, w kraju 93). Najlepiej pod tym względem jest w Ciechanowskim i Ostrołęckim. Dziedziną szybkiego rozwoju staje się produkcja mleka, która stanowi 16,2% produkcji krajowej. Wiele gospodarstw w Ostrołęckim, Ciechanowskim i Siedleckim podjęło specjalizację w tym kierunku. Produkcja mleka na 1 ha użytków rolnych wynosi 771 litrów, tj. o 23% więcej niż średnio w kraju.

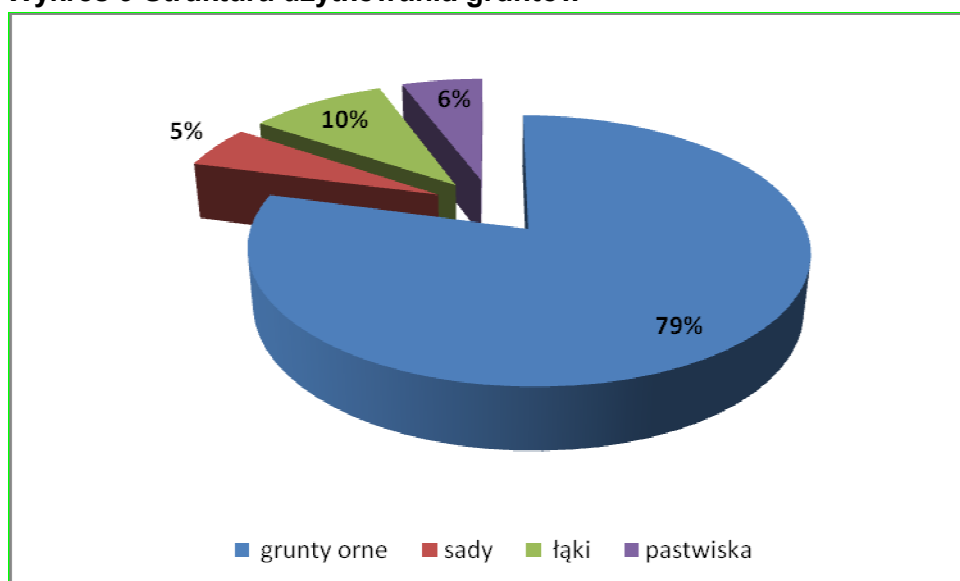
Podstawowym wyróżnikiem regionu jest ogrodnictwo i sadownictwo, zlokalizowane w południowo-zachodniej i centralnej części województwa. Na Mazowsze przypada niemal 30% krajowej powierzchni sadów, co oznacza, że rośnie tu co trzecie drzewo owocowe w Polsce, a może nawet więcej, gdyż miejscowe sady są nowoczesne, a więc charakteryzują się dużym zagęszczeniem drzew na powierzchni 1 ha. Ponad połowa krajowych zbiorów jabłek, 24% truskawek oraz 18% warzyw pochodzi z województwa mazowieckiego. W ślad za tym nastąpił rozwój przetwórstwa owoców i warzyw. Na przykład soki owocowe i warzywne produkowane przez „Hortex” w Przysusze oraz przez Mazowieckie Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego „Agros” w Tarczynie znane są w całym kraju. Mazowieckie jest mocno zróżnicowane pod względem wyposażenia wsi w urządzenia infrastrukturalne np. wodociągi, kanalizację, telefony stacjonarne, gaz przewodowy. W ostatnim czasie dokonuje się proces zacierania tych różnic.

Nowe warunki ekonomiczne korzystnie wpływają na proces scalania gruntów, na dającą dobre efekty specjalizację w produkcji oraz unowocześnianie technik.⁴

Powiat przysuski tworzą gminy o charakterze rolniczym. Z rolnictwa utrzymuje się ponad 90% ludności powiatu. Tereny użytkowane rolniczo w powiecie zajmują powierzchnię 42.086 ha, co stanowi 52,6% ogólnej powierzchni powiatu, z czego:

- grunty orne - 79% (31.001 ha),
- sady - 5% (2.081 ha),
- łąki - 10% (6.775 ha),
- pastwiska - 6% (2.229 ha).

Wykres 9 Struktura użytkowania gruntów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych w PRL powiatu przysuskiego

Gleby w powiecie użytkowane rolniczo to głównie gleby średnie ok. 43% i słabe oraz najslabsze ok. 50%.

⁴ Opis rolnictwa w regionie – informacje ze strony internetowej Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie.

Naturalne warunki przyrodnicze wyznaczają potencjał produkcyjny i możliwości dalszego rozwoju rolnictwa w powiecie. W gminach powiatu wykształciły się rejony specjalizacji w produkcji rolniczej.

Dominujące kierunki produkcji rolniczej:

- uprawa zbóż i ziemniaków – we wszystkich gminach powiatu (wyłącznie na własne potrzeby);
- uprawa owoców i warzyw (szczególnie papryki pod osłonami – w szczególności Gmina Potworów),
- produkcja mleka – w gminach o dużych zasobach użytków zielonych: Borkowice, Odrzywół, Przysucha i Wieniawa;
- chów trzody chlewnej – w całym powiecie.

Najbardziej charakterystycznym produktem dla powiatu przysuskiego jest papryka. Tunele, w których uprawia się paprykę, zajmują ponad 800 hektarów. Dominują tu gminy Potworów, Klwów i Rusinów. Szacuje się, że uprawą papryki zajmuje się ponad pół tysiąca rolników.

Ostatnio coraz więcej powstaje poletek rabarbaru, w powiecie działają punkty skupu i jest zbyt na ten produkt.

Obserwuje się również coraz większe zainteresowanie sadownictwem, pojawiają się nowe odmiany drzewek i wzrasta powierzchnia sadów. Szansą na rozwój sadownictwa jest zapotrzebowanie ze strony Zakładu Przetwórstwa Owocowego i Warzywnego „Hortex Holding” w Skrzyńsku.

W celu usprawnienia gospodarki rolnej na terenie powiatu funkcjonują instytucje otoczenia rolnictwa. Należą do nich: Powiatowy Oddział ARiMR, Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Wojewódzka Inspekcja Ochrony Roślin.⁵

Gmina Potworów jest Gminą typowo rolniczą. Użytki rolne zajmują ogółem powierzchnię 6.677 ha (stan na 31.12.2015 r.), co stanowi ponad 80 % ogółu powierzchni Gminy.

Wykorzystanie gruntów w Gminie zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 6 Wykorzystanie użytków rolnych w Gminie Potworów

Wyszczególnienie	J. m.	2015
UŻYTKI ROLNE		
Powierzchnia użytków rolnych		
powierzchnia użytków rolnych		
ogółem	ha	6 677
grunty orne		

⁵ Opis rolnictwa w powiecie przysuskim – Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego.

ogółem	ha	5 792
sady		
ogółem	ha	398
łąki		
ogółem	ha	885
pastwiska		
ogółem	ha	303
LASY		
Lasy i grunty leśne		
ogółem	ha	858
POZOSTAŁE GRUNTY I NIEUŻYTKI		
Pozostałe grunty i nieużytki		
ogółem	ha	25

Źródło: www.stat.gov.pl

Zgodnie z powyższą tabelą widoczne jest, iż przeważającą większość użytków rolnych stanowią grunty orne. W strukturze upraw dominują warzywa, a najczęściej papryka pod osłonami. Pod osłonami oprócz papryki uprawiane są także inne warzywa, takie jak: ogórki, pomidory, kapusta pekińska, fasolka itp. Gmina Potworów stanowi centrum zagłębia paprykowego w Polsce – szacunkowa wielkość produkcji papryki w Gminie to około 20 tys. ton rocznie.

W poniższej tabeli została przedstawiona struktura gospodarstw rolnych według powierzchni.

Tabela 7 Struktura gospodarstw rolnych według powierzchni

Wyszczególnienie	Liczba [szt.]
ogółem	1 707
do 1 ha włącznie	235
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	375
od 2 do mniej niż 5 ha	432
od 5 do mniej niż 7 ha	369
od 7 do mniej niż 10 ha	196
od 10 do mniej niż 15 ha	58
od 15 do mniej niż 20 ha	33
od 20 do mniej niż 50 ha	8
od 50 do mniej niż 100 ha	1
100 ha i więcej	0

Źródło: www.stat.gov.pl (Powszechny Spis Rolny 2002)

Dane zamieszczone w powyżej tabeli wskazują, iż wielkościowa struktura gospodarstw rolnych jest stosunkowo korzystna – gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 5 ha stanowią blisko 50% ogółu.

3.4 Sytuacja i tendencje na lokalnym rynku pracy

Na koniec grudnia 2015 r. stopa bezrobocia w powiecie przysuskim ogółem wynosiła 23,7%, przy stopie 8,4% w województwie mazowieckim i 9,8% w kraju.

Sytuację na rynku pracy w województwie mazowieckim na koniec grudnia 2015 r., w zestawieniu z informacjami z listopada 2015 r. i grudnia 2014 r. prezentuje poniższa tabela.

Tabela 8 Sytuacja na rynku pracy w województwie mazowieckim – grudzień 2015 r.

Bezrobotni ogółem w listopadzie i grudniu 2015 r. oraz w grudniu 2014 r.					
L.p.	Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych ogółem			stopa bezrobocia w grudzień 2015r. (w procencie aktywnych zawodowo)
		Grudzień 2014 r.	Listopad 2015 r.	Grudzień 2015 r.	
	Województwo mazowieckie	249 777	216 065	216 527	8,4
	Obszar ciechanowski	18 487	16 939	17 221	
1	ciechanowski	5 362	4 966	5 155	15,3
2	mławski	3 845	3 679	3 664	12,1
3	płoński	5 618	5 045	5 053	14,5
4	żuromiński	3 662	3 246	3 349	19,9
	Obszar ostrołęcki	21 294	18 643	18 783	
1	makowski	4 342	3 939	3 848	20,8
2	m. Ostrołęka	3 748	3 308	3 311	13,3
3	ostrołęcki	5 628	4 849	4 998	15,3
4	ostrowski	4 230	3 679	3 676	12,8
5	przasnyski	3 346	2 868	2 950	13,8
Bezrobotni ogółem w listopadzie i grudniu 2015 r. oraz w grudniu 2014 r.					
L.p.	Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych ogółem			stopa bezrobocia w grudzień 2015r. (w procencie aktywnych zawodowo)
		Grudzień 2014 r.	Listopad 2015 r.	Grudzień 2015 r.	
	Obszar plocki	23 101	19 686	19 884	
1	gostyniński	3 976	3 273	3 346	18,7
2	m. Płock	7 541	6 315	6 383	10,3
3	płocki	7 306	6 311	6 343	17,3

4	sierpecki	4 278	3 787	3 812	20,7
Obszar radomski		55 224	49 178	49 963	
1	białobrzeski	1 806	1 490	1 512	11,0
2	kozienicki	4 218	3 362	3 493	14,0
3	lipski	2 527	2 055	2 264	13,9
4	przysuski	4 882	4 667	4 716	23,7
5	m. Radom	18 553	16 835	16 845	18,6
6	radomski	14 834	13 461	13 624	25,3
7	szydłowiecki	5 219	4 556	4 617	31,5
8	zwoleński	3 185	2 752	2 892	18,9
Obszar siedlecki		10 869	9 003	9 355	
1	łosicki	1 810	1 522	1 611	10,2
2	m. Siedlce	3 314	2 706	2 770	7,7
3	siedlecki	3 083	2 606	2 723	9,0
4	sokołowski	2 662	2 169	2 251	9,4
Obszar warszawski		120 802	102 619	101 321	
1	garwoliński	6 025	5 425	5 567	13,5
2	grodziski	2 163	1 900	1 911	5,7
3	grójecki	2 699	2 026	1 986	4,5
4	legionowski	4 633	3 915	3 945	12,4
5	miński	4 991	4 275	4 119	8,8
6	nowodworski	3 636	2 942	2 989	10,2
7	otwocki	3 722	3 159	3 113	6,9
8	piaseczyński	5 561	5 006	5 061	6,6
9	pruszkowski	4 701	4 309	4 229	6,4
10	pułtusi	4 594	4 184	4 122	20,3
11	sochaczewski	3 709	3 054	3 026	8,7
12	m. st. Warszawa	48 840	40 912	39 724	3,4
13	warszawski zachodni	3 001	2 474	2 363	4,4
14	węgrowski	3 572	2 870	2 894	11,5
15	wołomiński	11 615	10 047	10 059	13,4
16	wyszkowski	3 172	2 487	2 489	8,5
17	żyrardowski	4 168	3 634	3 724	13,6

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie

Zgodnie z powyżej przedstawionymi danymi widoczne jest, iż sytuacja na rynku pracy w powiecie przysuskim, do którego należy Gmina Potworów jest bardzo zła – stopa bezrobocia jest jedną z najwyższych w całym województwie, znacząco przewyższając średnią krajową. Korzystnym symptomem

jest natomiast fakt spadku liczby bezrobotnych w powiecie w porównaniu z listopadem 2015 r. oraz grudniem 2014 r.

Poniższa tabela prezentuje natomiast liczbę osób bezrobotnych w powiecie przysuskim w podziale na gminy według stanu na 31 grudnia 2015 r.

Tabela 9 Bezrobotni w powiecie przysuskim – stan na 31.12.2015 r.

Lp	Gmina	liczba bezrobotnych	w tym kobiety	z prawem do zasiłku	w tym kobiety
1	Przysucha	1 189	561	225	111
2	Borkowice	638	318	97	50
3	Gielniów	632	301	129	67
4	Klwów	250	93	28	5
5	Odrzywół	422	182	87	48
6	Potworów	386	169	43	20
7	Rusinów	503	218	73	35
8	Wieniawa	696	322	95	43
	Razem	4 716	2 164	777	379

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przysusze

Zgodnie z powyższą tabelą widoczne jest, iż w Gminie Potworów zarejestrowanych jest ponad 8% ogółu bezrobotnych w Powiecie. Znaczącym problemem pozostaje również fakt, iż jedynie ponad 11% bezrobotnych w Gminie posiada prawo do zasiłku.

Gmina Potworów położona jest stosunkowo w bliskiej odległości od rynku pracy aglomeracji warszawskiej. Stawki płac występujące na tym rynku nie pozwalają jednak na pokrycie kosztów codziennych dojazdów lub utrzymania się w Warszawie, co powoduje, iż jedynie nieznaczna część mieszkańców Gminy znajduje zatrudnienie na rynku pracy aglomeracji warszawskiej.

3.5 Sytuacja mieszkaniowa i infrastruktura

3.5.1 Warunki życia i zamieszkania

W 2015 roku sytuacja materialna gospodarstw domowych w Polsce poprawiła się. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody i więcej wydawały. Wzrosła nadwyżka dochodów nad wydatkami, co dało gospodarstwom domowym możliwość większego oszczędzania.

Poziom przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na osobę w zaokrągleniu do 1 zł wyniósł w 2015 r. 1386 zł i był wyższy o 4,3% od dochodu z roku 2014.

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w rodzinie osiągnęły wartość 1091 zł – i były realnie wyższe o 2,1% od wydatków z roku 2014, stanowiły 78,7% dochodów.

Gospodarstwa domowe były też lepiej wyposażone w dobra trwałego użytkowania nowej generacji i zamieszkiwały nieco większe mieszkania.

Ponadto utrzymała się tendencja spadkowa w ilościowym spożyciu większości podstawowych artykułów żywnościowych.

W dalszym ciągu następuje poprawa wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania, zwłaszcza w telewizor plazmowy lub ciekłokrystaliczny z MPEG-4, smartfon, komputer z szerokopasmowym dostępem do Internetu i zmywarkę do naczyń, a także kuchenkę mikrofalową i robota kuchennego.

W dalszym ciągu polskie rodziny muszą oszczędzać ograniczając wydatki na wypoczynek i turystykę. Na opłacenie raz w roku tygodniowego wyjazdu dla całej rodziny nie stać było 70% gospodarstw domowych. Większe trudności w realizacji wymienionych potrzeb deklarowali mieszkańcy wsi oraz małych miasteczek.

W połowie 2015 r. przeciętne gospodarstwo domowe w kraju dysponowało miesięcznie dochodem pieniężnym wynoszącym ok. 1046 zł na 1 osobę. *Ogólnie biorąc, średnie dochody rodzin mieszkających w miastach były wyższe od dochodów mieszkańców wsi.*

Najwyższą pozycję pod względem poziomu dochodu pieniężnego w układzie podstawowych grup społeczno-ekonomicznych zajmują gospodarstwa pracujących na własny rachunek, najniższą - gospodarstwa utrzymujące się ze źródeł niezarobkowych - głównie z zasiłków dla bezrobotnych i różnego rodzaju świadczeń społecznych.

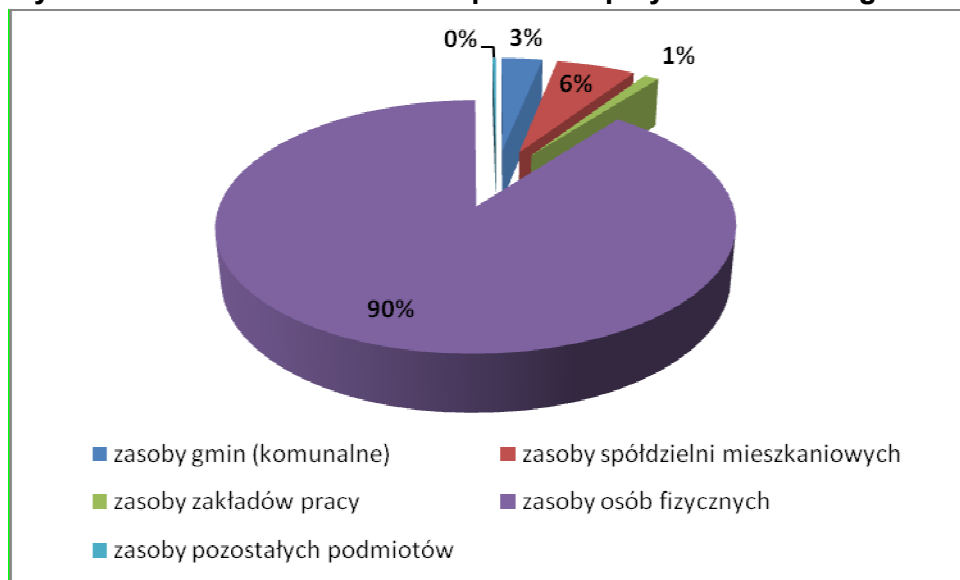
Warunki zamieszkania

W 2015 roku w województwie mazowieckim oddano do użytkowania 147 tys. mieszkań, tj. o 3,2% więcej niż w roku 2014. Najwięcej mieszkań (54 %) z ogólnej liczby oddali do użytku inwestorzy indywidualni - było to 79 731 mieszkań, czyli o 4,7 % więcej niż rok wcześniej. W tej grupie inwestorów w porównaniu z okresem 2014 r. odnotowano wzrost liczby mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym – do 87 577 mieszkań, tj. o 15,4 % (wobec spadku przed rokiem o 2,7 %). Deweloperzy w okresie dwunastu miesięcy 2015 r. oddali do użytku 62 448 mieszkań (co stanowiło 42,3 proc. ogólnej liczby mieszkań), tj. o 5,7 proc. więcej niż w 2014 r.

W powiecie przysuskim jest 14.597 mieszkań. 1% ogółu mieszkań stanowi zasoby zakładów pracy, 3% jest własnością JST, 6% należy do spółdzielni mieszkaniowych, a pozostałe 90% należy do osób indywidualnych. Strukturę mieszkań w powiecie przysuskim według form

własności przedstawia poniżej zamieszczona tabela. Przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na jednego mieszkańca to 78,38 m². W 2014 roku do użytku oddano 72 mieszkań.

Wykres 10 Struktura mieszkań w powiecie przysuskim według własności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Na zasoby mieszkaniowe Gminy Potworów składa się 1.251 mieszkań. Ponad 2% analizowanych zasobów stanowi własność Gminy Potworów, niespełna 1% stanowią zasoby mieszkaniowe zakładów pracy, a pozostałe mieszkania są własnością osób indywidualnych.

3.5.2 Wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną

Sieć wodociągowa

Na terenie Gminy funkcjonują dwa ujęcia wody – w Potworowie i Wirze. W oparciu o przedmiotowe ujęcia na obszarze Gminy funkcjonuje sieć wodociągowa o długości 82,7 km wraz z 1054 sztukami przyłączy. Z sieci wodociągowej korzysta 3.879 osób, co stanowi szacunkowo ponad 90% ogółu mieszkańców Gminy (dane na dzień 31.12.2015 r.).

Oczyszczalnie ścieków i sieć kanalizacji sanitarnej

Gmina Potworów posiada własną mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków wybudowaną w roku 1999 r. W oparciu o przedmiotową oczyszczalnię funkcjonuje 29,80 km sieci kanalizacyjnej i 378 sztuk przyłączy do budynków. Z sieci kanalizacji sanitarnej korzysta 659 osób, czyli szacunkowo 25% ogółu mieszkańców (dane na dzień 31.12.2015 r.). Siecią

kanalizacyjną objęte są miejscowości Potworów, Grabowa, Kozieniec, Łojków i Grabowska Wola. W 2015 r. poprzez sieć kanalizacyjną zostało odebrane 41,0 dm³ ścieków.

Układ drogowy

Wewnętrzny układ drogowy na terenie Gminy ma charakter promienisty. W centrum Potworowa krzyżują się ciągi drogowe łączące miejscowość z drogami krajowymi przyległymi gminami.

Przez teren Gminy przebiegają drogi krajowe, powiatowe i gminne. Potworów leży na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych przebiegających z północy na południe i ze wschodu na zachód. Droga krajowa na terenie Gminy ma długość 8,5 km i jest to droga nr 48 Tomaszów Mazowiecki-Kock (odcinek drogi Białobrzegi-Odrzywół).

Długość pozostałych kategorii dróg na terenie Gminy wynosi odpowiednio: 1 odcinek drogi krajowej o dł. 8, 8 km ,9,7 km dróg wojewódzkich, 40,46 km dróg powiatowych, 84,838 km dróg gminnych. Pozostałe drogi na terenie Gminy stanowią dojazdy do pól i zagród rolniczych usytuowanych poza głównymi ciągami drogowymi.

Elektryfikacja

Przez teren Gminy Potworów przebiegają linie energetyczne średniego napięcia 15 kV. Od stacji transformatorowych doprowadzana jest energia do odbiorców. Urządzenia energetyczne występujące na terenie gminy Potworów wg informacji PGE Skarżysko- Kamienna i PGE Końskie to:

- Linie napowietrzne średniego napięcia- 0,635 km
- Linie kablowe średniego napięcia- 63, 5 km
- Linie napowietrzne niskiego napięcia- 0.512 km
- Linie kablowe niskiego napięcia- 2,2 km
- Stacje transformatorowe- 50 szt.

Administratorem sieci średniego i niskiego napięcia jest PGE w Końskich.

Na terenie gminy nie funkcjonuje sieć światłowodowa zapewniająca dostęp do Internetu mieszkańcom gminy. Usługi te zapewnianie są głównie przez polskich operatorów sieci radiowo-telewizyjnej.

Do 1997 r. jednym z najbardziej słabych ogniw infrastruktury Gminy Potworów była łączność, zwłaszcza sprawność istniejącej sieci telefonicznej. Postępująca telefonizacja oraz powszechny

dostęp do sieci komórkowej spowodowały oczywistą poprawę w funkcjonowaniu sieci teleinformatycznej na terenie Gminy. Liczba łączy na terenie Gminy jest dość wysoka. Jednocześnie można zaobserwować zahamowanie znacznego przyrostu liczby abonentów telefonicznych, jak również zjawisko rezygnacji z usług telefonii przewodowej. Przyczyn takiej sytuacji można upatrywać w zbyt wysokich kosztach usług, konkurencji w postaci telefonii komórkowej oraz w braku ofert w zakresie kompleksowej, nowoczesnej usługi telekomunikacyjnej, poszukiwanej przez najbardziej dynamicznych rolników, przedsiębiorców oraz odbiorców indywidualnych, szczególnie w zakresie dostępu do Internetu.

Gospodarka odpadami

Odpady komunalne, zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 ze zm.), to odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady nie zawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206) wyróżnia się 41 rodzajów odpadów komunalnych, z czego 14 rodzajów zaliczono do grupy odpadów niebezpiecznych wymagających specjalnego traktowania (np. niektóre zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, baterie i akumulatory, przeterminowane środki ochrony roślin czy przeterminowane lekarstwa).

Istotne znaczenie w grupie odpadów komunalnych innych niż niebezpieczne posiadają zmieszane odpady komunalne (wytworzone w największej ilości), a także odpady ulegające biodegradacji, odpady wielkogabarytowe, z czyszczenia ulic i placów, odpady z targowisk, szkło, papier i tektura, tworzywa sztuczne, metale.

Odpady komunalne powstają przede wszystkim w gospodarstwach domowych oraz w obiektach infrastruktury, takich jak: handel, usługi, zakłady rzemieślnicze, szkolnictwo, targowiska, zakłady produkcyjne w części socjalnej i inne.

Z danych zawartych w Krajowym Planie Gospodarki Odpadami 2014 wynika, że jeden mieszkaniec terenów wiejskich wytwarza rocznie średnio **234 kg** odpadów komunalnych.

Główny strumień odpadów komunalnych stanowią niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, które pod względem składu morfologicznego często zawierają różne rodzaje odpadów niebezpiecznych.

Według Krajowego Planu Gospodarki Odpadami ok. 54,65% wszystkich wytworzonych odpadów komunalnych stanowią odpady ulegające biodegradacji, co oznacza, że na analizowanym terenie rocznie mieszkańcy wytwarzają w przybliżeniu **183,5 Mg** tego rodzaju odpadów. Znaczna część tej frakcji jest bezpośrednio zagospodarowywana u źródła, zwłaszcza w obrębie zabudowy jednorodzinnej (zagrodowej), gdzie powstające odpady często są kompostowane w przydomowych instalacjach lub są wykorzystywane do skarmiania zwierząt gospodarskich.

Szczególną uwagę na terenie gminy Potworów należy przywiązać do problemu odpadów zawierających azbest należących do odpadów budowlanych (grupa 17). Gmina nie posiada Programu usuwania azbestu. W tym czasie nie usuwano wyrobów azbestowych. Zgodnie z Programem oczyszczania kraju z azbestu, wyroby azbestowe powinny zostać bezpiecznie usunięte i unieszkodliwione w terminie do 2032 r. Opracowana przez Gminę dokumentacja będzie istotna z punktu widzenia WFOŚiGW w przypadku starania się gminy o środki finansowe na usuwanie azbestu. Potrzebne są jednak dużo większe nakłady finansowe (zabezpieczenie środków finansowych w budżecie gminy), aby nadać tempa działaniom zmierzającym do oczyszczenia gminy Potworów z azbestu.

Gazyfikacja

Obszar Gminy nie jest uzbrojony w sieć gazową. Gospodarstwa domowe korzystają z gazu bezprzewodowego, którego dystrybucją zajmują się prywatne firmy. Zaopatrzenie pokrywa bieżące potrzeby ludności.

3.6 Sytuacja edukacyjna

Na bazę oświatową szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gminie Potworów składają się:

- Publiczna Szkoła Podstawowa w Potworowie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Wirze,
- Publiczne Gimnazjum im. Orłąt Lwowskich w Potworowie.

W każdej ze szkół podstawowych funkcjonują klasy zerowe, od których przyjmowane są dzieci od 5 roku życia. Na obszarze Gminy funkcjonują 2 niepubliczne przedszkola. Syntetyczne dane dotyczące liczby dzieci uczęszczających do szkół gminnych w roku szkolnym 2016/2017 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 10 Liczba dzieci uczęszczających do szkół gminnych w roku szkolnym 2016//2017

Nazwa placówki oświatowej	Rok szkolny	
	2016/2017	
	Liczba oddziałów	liczba dzieci
Publiczna Szkoła Podstawowa w Potworowie	14	302
Publiczna Szkoła Podstawowa w Wirze	6	55
Publiczne Gimnazjum im. Orłąt Lwowskich w Potworowie	8	161

Źródło: dane z UG w Potworowie

Zgodnie z powyższą tabelą widoczne jest, iż z edukacji szkolnej w roku 2016/2017 w Gminie Potworów korzystało 518 uczniów, w 28 oddziałach.

W części szkół na terenie Gminy prowadzone są również zajęcia pozalekcyjne – zgodnie z poniższą charakterystyką.

Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Potworowie

1. Zajęcia muzyczne

MŁODZIEŻOWA ORKIESTRA DĘTA.

Na zajęcia dodatkowe w ramach orkiestry dętej uczęszcza 15 uczniów z klas IV - VI. Zajęcia odbywają się raz w tygodniu. Głównym celem Młodzieżowej Orkiestry Dętej jest popularyzowanie idei muzyki, rozbudzanie zainteresowań muzycznych, twórczych oraz artystycznych w środowisku młodzieżowym. Uczniowie uczestniczą w zajęciach praktycznych –(próby orkiestry, nauka gry na instrumentach), w szkoleniach i dokształcaniu z zakresu wiedzy muzycznej, (warsztaty muzyczne, przeglądy orkiestr dętych). Zdobyte umiejętności prezentują uczestnicząc w uroczystościach szkolnych i środowiskowych m. in.

Święto papryki, Jasełka, Święto Niepodległości ,Dni Strażaka ,Boże Ciało itp.

ZESPÓŁ WOKALNY

Na zajęcia muzyczne uczęszcza 7 osób z klas IV-VI. Odbywają się w piątek w wymiarze 1 godziny tygodniowo. Podczas prób uczniowie rozwijają swoje umiejętności wokalne,

przygotowują repertuar na uroczystości szkolne oraz konkursy pozaszkolne m. in. Konkurs Pieśni i Poezji Patriotycznej „Kocham moją Ojczyznę” „Przeeglądy folklorystyczne”.

2. Koło polonistyczne.

Zajęcia prowadzone są dla uczniów klas IV-VI w wymiarze 4 godziny tygodniowo. Łącznie w zajęciach uczestniczy 32 uczniów aktywnych, chętnych do kreatywnego współdziałania w zespole i pracy samokształceniowej. Głównym celem prowadzenia koła polonistycznego jest przygotowywanie uczniów do konkursów polonistycznych m.in. organizowanych pod patronatem Kuratorium Oświaty, konkursów recytatorskich, ortograficznych i poprawnej polszczyzny.

Uczniowie w trakcie zajęć pozyskują informacje z różnych źródeł m. in. ze słowników, katalogów bibliotecznych, Internetu. Kształcą umiejętność redagowania różnych form wypowiedzi. Uczą się argumentować i trafnie wyrażać własne opinie, doskonałą interpretację tekstów literackich, poszerzają wiedzę o kulturze, utralają i rozszerzają wiadomości i umiejętności z zakresu nauki o języku i ortografii.

3. Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze z języka polskiego.

Zajęcia adresowane są do uczniów klas IV- VI mających trudności w nauce z języka polskiego. Odbywają się regularnie cztery razy w tygodniu. W zajęciach uczestniczy ponad 30 uczniów. Celem ogólnym zajęć jest stworzenie uczniom o szczególnych potrzebach edukacyjnych możliwości poprawy i nadrobienia zaległości. Uczestnicy pod opieką nauczycieli odrabiają prace domowe z języka polskiego, a także utralają wiedzę i doskonałą umiejętność określone w podstawie programowej. By przeciwdziałać znużeniu i zniechęceniu dzieci do nauki, a zarazem podnieść motywację i dostarczyć pozytywnych bodźców, na zajęciach wykorzystane są różnorodne formy i metody pracy, w tym metody aktywizujące. Urozmaiceniem zajęć są często stosowane zabawy rozwijające inteligencję, emocjonalną wyobraźnię oraz koncentrację uwagi.

4. Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze z matematyki.

Zajęcia prowadzone są dla uczniów słabszych, którzy z powodów różnych dysfunkcji mają problemy z przyswajaniem umiejętności matematycznych. Są to głównie uczniowie

posiadający opinie lub orzeczenia poradni psychologiczno- pedagogicznej. Zajęcia prowadzone są w wymiarze 3 godziny tygodniowo. Uczestniczą uczniowie klas IV - VI łącznie 29 osób. Pamiętając o indywidualnych potrzebach uczniów nauczyciele dostosowują metody i formy pracy do ich indywidualnych możliwości. Często wykorzystywane są techniki informatyczne, ćwiczenia praktyczne oraz interaktywne. Celem tych zajęć jest utrwalanie wiadomości i umiejętności, z którymi uczniowie mają problemy.

5. Zajęcia matematyczne.

Zajęcia koła matematycznego organizowane są dla uczniów o bardzo dużych możliwościach intelektualnych, którzy pragną rozwijać swoje zdolności matematyczne. Prowadzone są dla uczniów klas I – III i IV-VI w wymiarze 3 godz. tygodniowo na każdy etap edukacyjny. Celem zajęć jest utrwalanie i rozszerzenie wiadomości zdobytych podczas lekcji oraz przygotowanie się do startów w konkursach matematycznych np. Międzynarodowego konkursu Kangur Matematyczny, Synapsik itp. Uczniowie rozwiązują problemowe zadania tekstowe, przygotowują prezentacje multimedialne, wykonują ćwiczenia i testy interaktywne.

6. Koło przyrodnicze – Klub Naszej Ziemi.

Członkami klubu są uczniowie kl. IV i VI. Razem 15 osób. Klub działa pod patronatem Fundacji Nasza Ziemia. Celem są działania na rzecz środowiska, edukacji ekologicznej oraz promocje zachowań „prozielonych”. W czasie swojej działalności klub przygotowuje i realizuje liczne działania proekologiczne. Są to akcje o zasięgu ogólnopolskim np. corocznie - Sprzątanie Świata, promowanie segregacji odpadów. Akcje o zasięgu lokalnym np. ekologiczne apele, gazetki ściennie, prowadzenie lekcji dla młodszych kolegów na temat ochrony środowiska, zbiórki m. in. darów dla schroniska dla bezdomnych zwierząt, baterii, zużytych telefonów, Święto Drzewa, wyjazdy na ścieżki edukacyjne oraz założenie przyszkolnego ogródka kwiatowego. Na spotkaniach uczniowie mogą sami przygotować ekologiczny papier z makulatury, stroiki świąteczne oraz ozdoby z surowców wtórnych wykorzystując technikę „hand made”. Wszystkie działania są dokumentowane w Kronice Klubu dostępnej w wersji elektronicznej u opiekuna oraz w wersji papierowej u Dyrektora Szkoły.

7. Gimnastyka korekcyjna

Dla uczniów klas II – V w wymiarze 1 godziny tygodniowo dla każdego oddziału prowadzone są zajęcia z gimnastyki korekcyjnej. Uczestniczą w nich dzieci, u których zdiagnozowano m. in.

koślawość stóp, okrągłe plecy i odstające łopatki. Głównymi celami zajęć są: uświadomienie potrzeby wykonywanych ćwiczeń korekcyjnych, zwrócenie uwagi na zachowanie prawidłowej postawy, korygowanie powstałych wad poprzez systematyczne wykonywanie ćwiczeń oraz zapobieganie powstawaniu nowych. Łącznie w zajęciach uczestniczy 77 uczniów.

8. Zajęcia sportowe.

Uczniowie wykazujące szczególne uzdolnienia sportowe mogą uczestniczyć w zajęciach sportowych. Odbywają się one w trzech grupach w wymiarze 3 godziny tygodniowo. W roku szkolnym 2016 / 2017 uczestniczy w nich 49 uczniów klas IV – VI. Głównym celem tych zajęć jest doskonalenie techniki gry w piłkę nożną.

OSIĄGNIĘCIA SPORTOWE W PSP W POTWOROWIE W ROKU SZKOLNYM 2015-2016

- a) **I MIEJSCE** W PŁYWANIU W MISTRZOSTWACH POWIATU W PRZYSUSZE.
- b) **I MIEJSCE** W PŁYWANIU W MISTRZOSTWACH POWIATU W PRZYSUSZE
- c) **II MIEJSCE** W PŁYWANIU W MISTRZOSTWACH POWIATU W PRZYSUSZE.
- d) **III MIEJSCE** W PŁYWANIU W MISTRZOSTWACH POWIATU W PRZYSUSZE.
- e) **III MIEJSCE** W PŁYWANIU W MISTRZOSTWACH POWIATU W PRZYSUSZE.
- f) **III MIEJSCE** W OGÓLNOPOLSKIM TURNIEJU ŚWIĄTECZNYM PIŁKI NOŻNEJ HALOWEJ „LEGION CUP”2015 W GŁOWACZOWIE KAT. CHŁOPCY. W ROCZNIKU2005.
- g) **I MIEJSCE** W OGÓLNOPOLSKIM TURNIEJU PIŁKI NOŻNEJ HALOWEJ „JASIEŃC CUP”2016 W JASIEŃCU KAT. CHŁOPCY. W ROCZNIKU 2002-2003.
- h) **I MIEJSCE** W RADOMSKIEJ II LIDZE ORLIKÓW ROCZ. 2005 I AWANS DO I LIGI MŁODZIKÓW.
- i) **I MIEJSCE** W RADOMSKIEJ II LIDZE TRAMPKARZY ROCZ. 2002 I AWANS DO I LIGI TRAMPKARZY.

9. Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze w kasach I – III.

Zajęcia prowadzone są w wymiarze 2 godziny tygodniowo. Ogółem korzysta z nich 27 dzieci. Najczęściej są to uczniowie posiadający opinie i orzeczenia Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, jak również ci, którzy mają trudności z przyswojeniem materiału programowego. Na tych zajęciach dzieci doskonaliły umiejętności polonistyczne i matematyczne - usprawniają technikę pisania, czytania i liczenia, rozwijają mowę i myślenie, ćwiczą pamięć i uwagę.

10. Zajęcia korekcyjno – kompensacyjne.

W zajęciach korekcyjno – kompensacyjnych uczestniczą uczniowie klas 0 - III, u których stwierdzono specyficzne problemy w uczeniu się, zaburzenia uwagi oraz deficyty

rozwojowe w obrębie funkcji percepcyjno – motorycznych. Łącznie jest to 16 uczniów. Zajęcia prowadzone są w sześciu grupach w wymiarze 1 godzina tygodniowo dla każdej z nich. Praca korekcyjno – kompensacyjna ma na celu m. in. doskonalenie umiejętności pisania i czytania, podnoszenie poziomu ortograficznego i graficznego pisma, doskonalenie pamięci i koncentracji uwagi oraz doskonalenie rozumowania arytmetycznego i umiejętności matematycznych.

11. Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze z języka angielskiego.

Dla uczniów klas V - tych, którzy mają problemy z opanowaniem języka obcego w wymiarze 1 godziny tygodniowo prowadzone są zajęcia z języka angielskiego. Łącznie korzysta z nich 16 uczniów. Głównym celem tych zajęć jest stwarzanie uczniom możliwości do nadrobienia zaległości, utrwalanie nowego słownictwa, doskonalenie umiejętności słuchania, czytania i wypowiadania się w języku angielskim.

12. Zajęcia rewalidacyjne.

Zajęcia rewalidacyjne prowadzone są dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na orzeczoną w nim niepełnosprawność. Dla każdego ucznia organizowane są w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Cele zajęć rewalidacyjnych wynikają z diagnozy psychologiczno-pedagogicznej dziecka. Obejmują one m. in.:

- usprawnianie percepcji wzrokowej, słuchowej i koordynacji wzrokowo-ruchowej;
- kształtowanie umiejętności umożliwiających zdobywanie wiedzy takich jak: słuchanie, mówienie, pisanie, czytanie, rachowanie, obserwowanie, odtwarzanie i tworzenie;
- poszerzanie wiedzy o świecie;
- wzmacnianie poczucia własnej wartości;
- kształtowanie prawidłowej postawy społeczno-etycznej;
- uświadamianie konieczności dbania o zdrowie, higienę i bezpieczeństwo.

W trakcie zajęć nauczyciel podkreśla mocne strony ucznia, stara się z nim nawiązać jak najlepszy kontakt, zachęca go do pracy oraz pomaga pokonać trudności.

13. Szkolne Koło Wolontariacie.

Szkolne Koło Wolontariusza zrzesza 30 osób. Spotkania odbywają się raz w tygodniu. Wolontariusze biorą udział w licznych akcjach m.in. zbierają makulaturę, żywność, ubrania,

artykuły pierwszej pomocy itp. Współpracują z Caritas Oddział Radom, Stowarzyszeniem Młodzieży Arka w Radomiu, Fundacją „Pomocna Dłoń” – Poznań, Hospicjum Królowej Apostołów w Radomiu, Schroniskiem dla zwierząt. Wolontariusze promując swoją działalność raz w tygodniu ubierają koszulki z logiem koła. Koło cisy się dużym zainteresowaniem.

14. Innowacje pedagogiczne.

W szkole prowadzona jest działalność innowacyjna. W roku szkolnym 2016 / 2017 wdrażane są następujące innowacje pedagogiczne:

- Jest w orkiestrach dętych
jakaś siła,
- Żyj zdrowo – bądź wielki, □
Otwórzmy serca dla
innych, □ Potęga
rozumu.

Zajęcia prowadzone są w czterech grupach. Łącznie uczestniczy w nich ponad 40 osób.

15. Zajęcia specjalistyczne – logopedyczne i z pedagogiem szkolnym.

Szkoła oferuje wszystkim uczniom, rodzicom i nauczycielom pomoc specjalistyczną. W zależności od potrzeb organizowane są spotkania z pedagogiem szkolnym oraz logopedą. Opieką logopedyczną objętych jest obecnie 25 uczniów. Wszyscy uczniowie szkoły mogą liczyć na pomoc pedagoga szkolnego. Istnieje także możliwość uczestniczenia indywidualnych zajęciach.

16. Szkolne koło PCK

Szkolne koło PCK liczy 25 członków z klas IV-VI, i 15 z klas O- III należących do „Klubu Wiewiórka” Spotkania członków odbywają się 1 raz na 2 tygodnie. Uczniowie uczestniczą w zbiórkach charytatywnych wspierając min. Fundację „Pomóż i ty”. Biorą udział w konkursach plastycznych tematyce zdrowotnej i profilaktyki. Corocznie uczestniczą w rejonowych „Przeeglądach Kultury Młodzieży Czerwonokrzyskiej „ zdobywając zaszczytne miejsca.

Publiczne Gimnazjum im. Orłąt Lwowskich w Potworowie

Ogółem w Gimnazjum prowadzone jest tygodniowo 15 godzin zajęć pozalekcyjnych.

Rodzaje zajęć pozalekcyjnych:

- Koło matematyczne – 24 uczniów,
- Zajęcia z języka angielskiego - 15 uczniów (rozszerzenie programu nauczania),
- Koło języka angielskiego - 3 uczniów (rozszerzenie programu nauczania),
- Zajęcia wyrównawcze z chemii – 24 osoby (przygotowanie do konkursu),
- Zajęcia wyrównawcze z geografii – 10 osób,
- SKS - 10 uczniów (aerobik, lekkoatletyka),
- SKS - 28 osób (piłka nożna).

Publiczna Szkoła Podstawowa w Wirze

Zajęcia pozalekcyjne prowadzone w Publicznej Szkole Podstawowej w Wirze prowadzone są zgodnie z poniższą charakterystyką:

1. Zajęcia wyrównawcze z języka polskiego

W roku szkolnym 2015/2016, w zajęciach wyrównawczych z języka polskiego uczestniczyło 8 uczniów z klasy V. Spotkania odbywały się raz w tygodniu, w wymiarze 1 godziny

Celem ogólnym zajęć było stworzenie uczniom możliwości poprawy i nadrobienia zaległości z języka polskiego. Podczas zajęć dzieci utrwały wiedzę i doskonaliły umiejętności określone w podstawie programowej poprzez uzupełnianie bieżących zaległości oraz doskonalenie umiejętności mówienia, czytania i pisania. By podnieść motywację do nauki oraz przeciwdziałać znużeniu i zniechęceniu dzieci, na zajęciach stosowane były różnorodne metody i formy pracy, w tym metody aktywizujące rozwijające wyobraźnię i koncentrację uwagi.

2. Zajęcia ortograficzne

Zajęcia ortograficzne były adresowane do uczniów klasy IV. Odbywały się w wymiarze 1 godziny tygodniowo. W spotkaniach uczestniczyło 7 uczniów. Głównym celem zajęć było utrwalenie znajomości zasad ortografii w oparciu o umiejętności poprawnego analizowania, wnioskowania i uzasadniania, propagowanie kultury języka polskiego oraz wytworzenie pozytywnej motywacji do nauki ortografii. Aby w naturalny sposób pobudzić ciekawość i aktywność umysłową uczniów, na zajęciach dominowały metody ćwiczeń praktycznych, m.in. rozwiązywanie rebusów, krzyżówek, loteryjek, przepisywanie, pisanie z pamięci, pisanie ze słuchu. Wykorzystywane są również ortograficzne gry edukacyjne i programy multimedialne.

3. Zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze z matematyki

Zajęcia prowadzone były dla uczniów słabszych, którzy m.in. z powodów różnych dysfunkcji mają problemy z przyswajaniem umiejętności matematycznych. Głównym celem zajęć było wyrównywanie braków i zaległości z matematyki. Zajęcia prowadzone były w wymiarze po 1 godzinie tygodniowo dla klasy IV (przez cały rok szkolny) i dla klasy V (II półrocze). Łącznie uczestniczyło w zajęciach 10 osób.

Zajęcia prowadzone były ze zwróceniem szczególnej uwagi na dostosowanie wymagań edukacyjnych oraz metod i form pracy do indywidualnych możliwości uczniów. Często wykorzystywane są techniki informatyczne i ćwiczenia praktyczne. Podczas pracy obowiązywała życzliwa atmosfera i współpraca. Każdy z uczniów osiągnął swój mały sukces.

4. Zajęcia matematyczne dla uczniów zdolnych

Zajęcia organizowane były dla uczniów o dużych możliwościach intelektualnych, którzy pragnęli rozwijać swoje zdolności matematyczne. W zajęciach uczestniczyli uczniowie klasy V – 5 osób i były one prowadzone w wymiarze 1 godziny tygodniowo (I półrocze). Celem zajęć było utrwalenie i rozszerzenie wiadomości zdobytych podczas lekcji matematyki, rozwijanie zainteresowań matematyczno – informatycznych, opanowanie technik pracy nad twórczym rozwiązywaniem problemów oraz przygotowanie do startów w konkursach szkolnych i pozaszkolnych. Uczniowie mogli rozwijać swoje zainteresowania w innych warunkach niż podczas lekcji. Ćwiczyli czytanie ze zrozumieniem rozwiązując problemowe zadania tekstowe, rozwiązywali łamigłówki matematyczne i ciekawe zadania wymagające koncentracji uwagi, spostrzegawczości, pamięci oraz logicznego myślenia.

5. Zajęcia przyrodniczych

W roku szkolnym 2015/2016 realizowane były zajęcia pozalekcyjne z przyrody w wymiarze 1 godz., brało w nich udział 9 osób. Głównym celem było rozwijanie zainteresowań uczniów poprzez zdobycie i poszerzenie przez wiedzy z zakresu edukacji ekologicznej, udział w akcjach ekologicznych i propagowanie ich. Uczniowie uczyli się także ekologicznego życia w szkole, we własnym domu i środowisku. Prowadzone były także obserwacje najbliższego środowiska. Zajęcia te kształtowały postawy szacunku dla przyrody, a praca w grupach wspomagała naukę skutecznego komunikowania się z członkami zespołu.

6. Zajęcia sportowe

Zajęcia sportowe prowadzone były dla uczniów klas IV – VI w wymiarze po 1 godziny tygodniowo. Łącznie uczestniczyło w nich 15 osób.

Uczniowie przygotowywani byli do zawodów i turniejów w piłce nożnej. Systematycznie i z dużym zaangażowaniem uczestniczyli w zajęciach. Dzięki nim poznali niezbędne tajniki, techniki i taktyki wybranych gier zespołowych. Zajęcia stanowiły znakomitą formę odreagowania stresu u wielu uczniów oraz wspaniałą formą zagospodarowania ich czasu wolnego. Celem tych zajęć było m.in. Wspomaganie harmonijnego rozwoju psychofizycznego, rozwijanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych, doskonalenie sprawności ruchowej.

7. Zajęcia muzyczne

Program powstał w oparciu o kalendarz imprez szkolnych, wieloletnie doświadczenia i obserwacje podczas pracy z dziećmi, a także potrzeby szkoły. Obejmuje uczniów klas IV-V i jest zaplanowany na 1 godzinę tygodniowo, uczestniczyło w nich 15 osób. Zajęcia umożliwiały rozwijanie zainteresowań uczniów, kształtowanie głosu, naukę gry na instrumentach perkusyjnych, flecie oraz prezentowanie własnego talentu na uroczystościach szkolnych i pozaszkolnych.

8. Zajęcia z języka angielskiego

Zajęcia z języka angielskiego prowadzone były w dwóch grupach wiekowych. Na jedne z nich uczęszczali chętni uczniowie z klas IV i V, na drugie uczniowie

z klas II i III. Odbywały się w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Korzystało z nich po 10 uczniów w każdej grupie. Głównym celem zajęć było rozwijanie umiejętności językowych uczniów, a także doskonalenie już nabytych.

9. Zajęcia rewalidacyjne

Zajęcia rewalidacyjne prowadzone były dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na orzeczoną w nim niepełnosprawność. W tym roku szkolnym prowadzone były dla 1 ucznia w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Cele zajęć rewalidacyjnych wynikają z diagnozy psychologiczno-pedagogicznej dziecka.

Obejmują one m. in.:

- usprawnianie percepcji wzrokowej, słuchowej i koordynacji wzrokowo-ruchowej; □ kształtowanie umiejętności umożliwiających zdobywanie wiedzy takich jak: słuchanie, mówienie, pisanie, czytanie, rachowanie, obserwowanie, odtwarzanie i tworzenie;
- poszerzanie wiedzy o świecie;
- wzmacnianie poczucia własnej wartości;
- kształtowanie prawidłowej postawy społeczno-etycznej;

- uświadamianie konieczności dbania o zdrowie, higienę i bezpieczeństwo.

W trakcie zajęć nauczyciel podkreślał mocne strony ucznia, starał się z nim nawiązać jak najlepszy kontakt, zachęcał go do pracy oraz pomagał pokonać trudności.

10. Zajęcia ogólnorozwojowe w klasach I-III

Dla uczniów klas I-III prowadzone były zajęcia ogólnorozwojowe w wymiarze 1 godz. tygodniowo dla każdego oddziału. Łącznie w zajęciach uczestniczyło 16 uczniów. Celem zajęć było wyposażenie uczniów w większy zasób wiedzy i umiejętności, umożliwienie uzyskania wiedzy o wyższym poziomie trudności, zgodnie z rozwojem intelektualnym i uzdolnieniami, rozwijanie myślenia twórczego, rozwijanie myślenia matematycznego, kształtowanie pozytywnej samooceny.

Zadania dotyczyły poszerzenia treści programowych i poza programowych, stopniowania trudności i różnicowania treści, tworzenia środowiska wychowawczego, stymulującego rozwój uzdolnień i postaw twórczych.

11. Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze kl. II-III

Zajęcia prowadzone były po 1 godzinie tygodniowo w każdej klasie. Razem uczęszczało na nie 6 uczniów.

Cel zajęć:

- zapobieganie niepowodzeniom szkolnym,
- wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju uczniów,
- stwarzanie sytuacji do osiągnięcia sukcesu uczniom, który powoduje zmniejszenie napięć i lęków i jest motorem dalszych działań,
- stymulowanie rozwoju emocjonalno-społecznego,
- tworzenie na zajęciach klimatu bezpieczeństwa i akceptacji.

Zadania zawierały:

Ćwiczenia zmierzające do osiągnięcia poprawności i płynności czytania, czytania ze zrozumieniem, ćwiczenia w płynnym i czytelnym pisaniu, stosowania zasad ortograficznych, ćwiczenia doskonalące wypowiedzi ustne, rebusy, gry dydaktyczne.

Ćwiczenia w dodawaniu i odejmowaniu w zakr.100, tabliczkę mnożenia i dzielenia, ćwiczenia w rozumieniu zadań tekstowych, rachunek pamięciowy.

12. Czytelnicze

W roku szkolnym 2015/16 na koło czytelnicze uczęszczało w I półroczu 3 uczniów, a w II półroczu 2 uczniów. Koło prowadzone było w wymiarze

1 godz. tygodniowo.

Głównym celem zajęć było wywołanie przyjemnych skojarzeń związanych z procesem czytania oraz budzenie i rozwijanie zainteresowań czytelniczych. Ważnym celem było również rozwijanie fantazji pobudzania do aktywności, odkrywania nowych rzeczy.

Niepubliczne Przedszkole TĘCZOWA KRAINA

Niepubliczne Przedszkole TĘCZOWA KRAINA prowadzi jeden oddział. Do bezpłatnego dziewięciogodzinnego przedszkola uczęszcza 22 dzieci w wieku od 2,5 do 5 lat. W placówce nie ma dzieci niepełnosprawnych.

Programem wiodącym jest program wychowania przedszkolnego "Trampolina" autorstwa Jolanty Kopały i Elżbiety Tokarskiej. Program ten jest przeznaczony dla dzieci w wieku przedszkolnym, dostosowany do założeń aktualnej Podstawy programowej wychowania przedszkolnego i zaleceń Ministra Edukacji Narodowej. Głównym celem edukacji przedszkolnej wg auterek programu jest wspomaganie rozwoju dziecka poprzez świadome podejmowanie zorganizowanych działań edukacyjnych, przyczyniających się do aktywnego nabywania przez nie doświadczeń. Autorki skoncentrowały treści programowe wokół form aktywności dziecka i przyporządkowały im cele szczegółowe w zakresie:

- aktywności społecznej,
- aktywności językowej,
- aktywności poznawczej,
- aktywności artystycznej,
- aktywności ruchowej i zdrowotnej.

Treści edukacyjne zawierają zakresy tematyczne oraz szczegółowe umiejętności przewidziane dla trzech poziomów: dzieci młodszych (3-4 letnich), dzieci starszych (5- 6 letnich) oraz dzieci o szczególnie wysokim poziomie rozwoju.

Programy wspomagające:

- "Zabawy Fundamentalne dla przedszkoli" – autorstwa Colin Rose & Katarzyna Lotkowska. Program ten skierowany jest do kreatywnych i twórczych nauczycieli pracujących z dziećmi od 2 do 6 lat. Oparty został na teoriach poznania i nauczania opracowanych między innymi przez Lwa Wygotskiego, Marie Montessori, Janusza Korczaka i wielu innych pedagogów, którzy przyczynili się

do rozwoju osobowości małego człowieka. Program jednak jest przede wszystkim oparty na teorii inteligencji wielorakich Howarda Gardnera.

"Kubusiowi Przyjaciele Natury" program, którego celem jest popularyzacja ochrony przyrody wśród przedszkolaków, ich rodziców i nauczycieli, wzrost świadomości wśród dzieci odnośnie ochrony środowiska, a także uczenie dzieci kreatywnego myślenia - organizatorem programu jest firma TYMBARK.

- "Dzieciństwo bez próchnicy" – profilaktyka stomatologiczna. Program "stawia" na rzetelną wiedzę i szeroką edukację dzieci, rodziców i nauczycieli. Razem z Królikiem Pampisem specjaliści uświadamiają jak ważne jest dbanie o zęby dzieci już od najmłodszych lat, wyrabiają dobre nawyki, uczą jak prawidłowo myć zęby i pokazują, co wpływa na zdrowie jamy ustnej. Program realizowany przez Uniwersytet Medyczny w Poznaniu wspólnie z innymi 8 uczelniami medycznymi w Polsce.
- "Każdy przedszkolak, mały i duży przyrodzie służy" - program edukacji ekologicznej - program autorski.

Dodatkowo dzieci mają zajęcia z języka angielskiego 30 min w tygodniu, zajęcia z logopedą 60 min w tygodniu, zajęcia sportowe 60 min w tygodniu, a także zajęcia komputerowe "Jak bezpiecznie korzystać z sieci" – 30 min w tygodniu.

Na nowy rok szkolny 2016/2017 placówka planuje podjąć także współpracę z psychologiem oraz z osobą prowadzącą zajęcia z rytmiki.

Dzieci mają zapewnione całodzienne wyżywienie, tj. śniadanie, obiad i podwieczorek, które dowozi firma cateringowa. Koszty wyżywienia ponoszą rodzice.

MISJA PRZEDSZKOLA

Życzeniem naszym jest, aby wszyscy nasi wychowankowie kończyli edukację przedszkolną szczęśliwi, bogatsi w doświadczenia i gotowi do podjęcia dalszej edukacji na etapie szkoły podstawowej.

- Respektowanie praw dziecka.
- Wszechstronne wspomaganie rozwoju osobowości i edukacji dziecka w warunkach bezpiecznych, przyjaznych oraz dostosowanych do jego możliwości i potrzeb.
- Indywidualizacja procesu opieki, wychowania, nauczania.
- Budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym.
- Wydobywanie potencjału twórczego każdego dziecka oraz kształtowanie postaw estetycznych.

- Wpajanie pozytywnych wartości społecznych i moralnych.
- Kształtowanie poczucia przynależności regionalnej i narodowej, Wspomaganie w rozwijaniu umiejętności i uzdolnień.
- Pełnienie funkcji doradczej i wspierającej działania wychowawcze.
- Rodzice współorganizatorami życia przedszkola. Czynnie uczestniczą w jego przedsięwzięciach.
- Promowanie działalności przedszkola w środowisku lokalnym.

WIZJA PRZEDSZKOLA

Przedszkole jest placówką otwartą, bezpieczną i przyjazną dla dzieci oraz ich rodziców. Pragniemy wychować dziecko jako człowieka twórczego, nastawionego na osiąganie sukcesów na miarę swoich możliwości, promować wychowanie przedszkolne w środowisku lokalnym, kultywować tradycję i wychowanie regionalne.

- Praca przedszkola ukierunkowana jest na dziecko, jego podmiotowość, prawa oraz wszechstronny rozwój osobowości.
- Przedszkole zapewnia opiekę i wspomaga rozwój w bezpiecznym i zdrowym środowisku.
- Oferta edukacyjna przedszkola inspirowane jest ciekawością poznawczą oraz zachęcają do samodzielnej aktywności twórczej: ruchowej, plastycznej, muzycznej i językowej.
- Wychowankowie cechują się otwartością, kreatywnością, samodzielnością oraz życzliwością do świata i ludzi.
- Przedszkole umożliwia wyrównywanie szans edukacyjnych wszystkim dzieciom.
- Przedszkole indywidualizuje rozwój wychowanków z uwzględnieniem spontanicznej aktywności dziecka w sferze poznawczej, emocjonalno-społecznej i fizycznej,
- Przedszkole promuje indywidualne talenty i uzdolnienia oraz ma dobrą opinię w środowisku.
- Nauczyciele dążą aby każdy absolwent przedszkola osiągnął sukces szkolny i umiał radzić sobie z porażkami.
- Wszyscy przestrzegają praw dziecka, dbają o dobre stosunki międzyludzkie i skuteczną komunikację interpersonalną.
- Rodzice są partnerami uczestniczącymi w życiu przedszkola.
- Przedszkole posiada kompetentną, zaangażowaną z nowatorskim podejściem do edukacji dzieci w wieku przedszkolnym kadrę pedagogiczną.

- Przedszkole uwzględnia w swoich działaniach potrzeby środowiska lokalnego.
- Stosowane aktywne metody pracy, programy i nowatorskie rozwiązania gwarantują wysoką jakość pracy przedszkola.

Baza, wyposażenie, estetyka pomieszczeń i otoczenia wpływają na wysoki poziom pracy.

Niepubliczne Przedszkole Papryczki

Niepubliczne Przedszkole Papryczki dysponuje 50 miejscami, czyli dwoma oddziałami, dla dzieci w wieku od 2,5 do 5 lat. Jednak zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolu jest dużo wyższe. Dzieci zapisywane są na listy rezerwowe.

Przedszkole działa 9 godzin dziennie, z czego 5 godzin to zajęcia dydaktycznowychowawcze, a 4 to zajęcia opiekuńczo-wychowawcze. Dodatkowo w każdej z grup przeprowadzane są 30 minutowe zabawy z językiem angielskim 1 raz w tygodniu oraz w takim samym wymiarze zajęcia katechetyczne. Dzieci objęte SA także opieką logopedy. W ramach zajęć prowadzona jest profilaktyka logopedyczna oraz terapia grupowa i indywidualna z dziećmi posiadającymi wady wymowy. Do placówki nie uczęszczają dzieci niepełnosprawne.

Dzieci mają zapewnione wyżywienie w postaci śniadań, jednodaniowych obiadów i podwieczorków. Odpłatność za pobyt dziecka w przedszkolu wynosi: 150,00 zł.

3.7 Opis stanu opieki zdrowotnej

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców, w tym sprawy ochrony zdrowia. Zadaniem Gminy jest więc zabezpieczenie dostępności do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, położnictwa i ginekologii oraz stomatologii, zgodnie z minimalnym planem zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (§ 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 października 2001 r. w sprawie zasad i warunków, jakim powinien odpowiadać minimalny plan zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej - Dz. U. 01.121.1315).

W Gminie Potworów podmiotem realizującym zadania z zakresu ochrony zdrowia jest Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Potworowie. Podstawą działania Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Potworowie są kontrakty zawarte z Narodowym Funduszem Zdrowia. Wielu mieszkańców Gminy korzysta jednak z porad i opieki lekarzy rodzinnych poza rejonem Potworowa.

Według dostępnych danych GUS (stan na 31.12.2015 roku) na terenie Gminy Potworów działa jedna publiczna przychodnia – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Potworowie. Dodatkowo funkcjonuje punkt opieki medycznej w Sadach.

Według przedstawionych poniżej informacji w 2015 roku udzielono 13.280 porad ogólnodostępnych mieszkańcom Gminy Potworów, w tym porady podstawowej opieki zdrowotnej – 11.800, Poradnia „K” – 380 porad, Stomatologia – 1.100.

Ponadto mieszkańcy Gminy korzystają z 1 apteki.

Ośrodek Zdrowia jest obecnie dostosowywany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Tabela 12 Opieka zdrowotna w Gminie

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2015
Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej		
Przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie		
Ogółem	ob.	1
Porady ogólnodostępne		
Ogółem	jed.	13.280
Porady lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej	jed.	11.800
Poradnia „K”	jed.	380
Stomatologia	jed.	1.100
Apteki i punkty apteczne		
Apteki	ob.	1
Punkty apteczne	ob.	0

Źródło: www.stat.gov.pl

Osoby niepełnosprawne z terenu Gminy mogą uczestniczyć w warsztatach terapii zajęciowej prowadzonych w Lipinach (gmina Odrzywół), na które dowożone są specjalnym transportem. Przedsięwzięcie finansowane jest z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PEFRON).

3.8 Charakterystyka życia kulturalnego i sportowego

Biblioteki

W Gminie Potworów prowadzi działalność jedna biblioteka publiczna w Potworowie. Księgozbiór biblioteki liczy szacunkowo 13.121 pozycji. W 2015 r. (aktualne dane GUS – www.stat.gov.pl) na zewnątrz zostało wypożyczone 3.956 woluminy, przez 262 czytelników.

Działalność kulturalna i sportowa

Sport odgrywa istotną rolę w życiu każdej społeczności. To nie tylko sposób na kształtowanie osobowości, hartu ducha, szeroko rozumianej zdrowej rywalizacji, ale także alternatywa na spędzanie wolnego czasu. Działalność sportowa w Gminie Potworów skupia się na dwóch

klubach piłkarskich: KS Potworów, który uczestniczy w rozgrywkach Ligi Okręgowej Radomskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej, SKS Potworów, uczestniczącym w rozgrywkach Klasy A Radomskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej. Obydwa kluby rozgrywają swoje mecze piłkarskie na zmodernizowanym stadionie sportowym w Potworowie. KS Potworów bierze udział w trzech kategoriach wiekowych tj.: Seniorzy, Radomska Liga Trampkarzy Młodszych, Radomska Liga Młodziaków. Ponadto Klub organizuje i uczestniczy w wielu turniejach m. in.: Ogólnopolski Turniej o Puchar Marka Wielgusa; Ogólnopolski Turniej z Podwórka na Stadion; Turniej o Puchar Prezesa Radomskiego Związku Piłki Nożnej; Ogólnopolski Turniej Coca – Coli; Turniej Piłki Nożnej o Puchar Wójta Gminy Potworów

W Gminie funkcjonują także świetlice wiejskie, gdzie odbywają się imprezy lokalne, spotkania kół gospodyń wiejskich, stowarzyszeń. Gmina pozyskała środki na modernizację świetlic wiejskich z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-013 w ramach działania „Odnowa i Rozwój Wsi” Dzięki wsparciu z funduszy europejskich udało się zmodernizować świetlice m.in. w Mokrczu, Rdzowie, Grabowej i Kozieńcu.

W Gminie Potworów nie funkcjonuje gminny ośrodek kultury.

W związku z faktem, iż Gmina Potworów jest polskim zagłębiem papryki, papryka doczekała się tutaj swojego święta. Co roku - od 1992 roku - organizowane są „Dni Papryki”, a pierwsze odbyły się w gospodarstwie rolnika, który zapoczątkował jej uprawę. Obecnie impreza odbywa się na terenie Stadionu Sportowego w Potworowie. Od kilku lat „Dni Papryki” połączone są z rodzinnym festynem nie tylko dla mieszkańców Gminy Potworów. „Dni Papryki” to doskonała zabawa zwłaszcza dla najmłodszych. Na terenie Stadionu mają miejsce liczne wystawy, występy zespołów muzycznych, konkursy wiedzy rolniczej, pokazy fajerwerków i konsultacje dotyczące uprawy. Nie brakuje również potraw z papryką w roli głównej. Serwuje się leczko, paprykę faszerowaną mięsem, paprykę na słodko i marynowaną.

Dni Papryki w Potworowie to impreza cykliczna. Jej nadrzędnym celem jest przede wszystkim ułatwienie kontaktów producentów tego warzywa z odbiorcami oraz lepsza organizacja sprzedaży i poprawa jakości papryki.

Stan bezpieczeństwa

Poniższe tabele prezentują statystyki dotyczące popełnionych przestępstw w latach 2013-2015 w powiecie przysuskim jako całości oraz Gminie Potworów w latach 2013-2015. Wyodrębnione zostały także przestępstwa popełnione poprzez nieletnich.

Tabela 13 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015 w powiecie przysuskim

Kategorie Przystępczości	Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015		
	2013	2014	2015
Zgwałcenie	0	3	1
Kradzieże	134	128	113
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	11	8	2
Bójka lub pobicie	13	10	2
Uszkodzenie rzeczy	22	25	22
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	203	13	9
Kierowanie w stanie nietrzeźwości	138	73	55
Razem	521	260	204

Źródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Przysusze

Tabela 14 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015 w Gminie Potworów

Kategorie Przystępczości	Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015		
	2013	2014	2015
Zgwałcenie	0	0	0
Kradzieże	18	8	8
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	0	1	1
Bójka lub pobicie	0	1	0
Uszkodzenie rzeczy	9	9	6
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	0	0	0
Kierowanie w stanie nietrzeźwości	14	12	7
Razem	41	31	22

Źródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Przysusze

Tabela 15 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013 – 2015 przez młodzież w powiecie przysuskim

Kategorie Przystępczości	Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015		
	2013	2014	2015
Zgwałcenie	0	0	0
Kradzieże	2	1	1
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	6	0	0
Bójka lub pobicie	5	0	0
Uszkodzenie rzeczy	0	0	0

Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	3	1	3
Kierowanie w stanie nietrzeźwości	0	0	0
Razem	16	2	4

Źródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Przysusze

Tabela 16 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013 – 2015 przez młodzież w Gminie Potworów

Kategorie Przystępczości	Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-		
	2015		
	2013	2014	2015
Zgwałcenie	0	0	0
Kradzieże	0	0	0
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	0	0	0
Bójka lub pobicie	0	0	0
Uszkodzenie rzeczy	0	0	0
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	0	0	0
Kierowanie w stanie nietrzeźwości	0	0	0
Razem	0	0	0

Źródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Przysusze

Powyższe dane potwierdzają odczucie społeczne, iż Potworów jest Gminą bezpieczną, ze spadającą liczbą przestępstw w każdej kategorii. Największym problemem są kradzieże, kolejnym po nich pozostają zagrożenia związane z ruchem na drogach. Wzrasta liczba kierowców w stanie nietrzeźwym, stanowiących zagrożenie dla wszystkich użytkowników dróg. Problem stanowi również brak odpowiedniej infrastruktury drogowej – brak wydzielonych chodników na większości dróg – i w związku z tym poruszanie się pieszych bezpośrednio po jezdniach.

W ostatnich latach na część dróg na terenie Gminy została zmodernizowana nawierzchnia (np. droga nr 48). Poprawa stanu technicznego nawierzchni spowodowała, zwiększenie prędkości poruszania się pojazdów i częste przekraczanie przepisów.

3.9 Zasoby transportowe i komunikacyjne

Przez obszar Gminy nie przebiega sieć kolejowa. Transport publiczny na terenie gminy Potworów obejmuje usługi świadczone przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej oraz prywatnych przewoźników. Rozwój rynku usług przewozowych znacznie ułatwił połączenie z poszczególnymi miejscowościami na terenie gminy oraz z miastem powiatowym Przysuchą. Dla zwiększenia dostępności komunikacyjnej i usprawnienia

połączeń niezbędna jest modernizacja sieci dróg powiatowych i lokalnych, pełniących istotne funkcje w przewozach towarowych oraz komunikacji. Wymagają one dostosowania do współczesnych potrzeb, przede wszystkim poprawy jakości nawierzchni, która w ostatnich latach uległa wyraźnemu pogorszeniu.

3.10 Charakterystyka grup społecznie wrażliwych

Grupy szczególnie narażone na bezrobocie to tzw. grupy podwyższonego ryzyka (grupy społecznie wrażliwe). Do takich grup należą między innymi osoby o niskich kwalifikacjach, uzależnione, wywodzące się z niektórych mniejszości etnicznych, niepełnosprawne, nieakceptowane z powodu obniżonej sprawności umysłowej. Zasadnicze trudności ze znalezieniem zatrudnienia mają osoby czasowo wykluczone, np. długo chorujące – szczególnie psychicznie, bezdomni, więźniowie. Na rynku pracy chorzy psychicznie są traktowani jako pracownicy nieproduktywni i niewiarygodni, wymagający specjalnej kontroli i nadzoru.

Osoby bezdomne

Bezdomność, z uwagi na skalę zjawiska, jego złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki, jest kwestią społeczną o znaczeniu i zasięgu globalnym, mającym swoje specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania.

Bezdomność warunkują liczne przyczyny, do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- rozpad rodziny - a więc zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych oraz brak możliwości spełniania przez rodzinę jej podstawowych funkcji,
- eksmisje - prawny nakaz opuszczenia lokalu, spowodowany w większości przypadków zadłużeniem z tytułu opłat czynszowych,
- opuszczenie zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do mieszkania,
- brak stałych dochodów,
- przemoc w rodzinie,
- konflikty spowodowane brakiem tolerancji społecznej,
- uzależnienia,
- brak schronienia spowodowany: likwidacją hoteli pracowniczych, opuszczenie Domu Dziecka, opuszczenie szpitala psychiatrycznego, ▪ uchodźstwo.

W 2015 roku na terenie Gminy Potworów nie było osób bezdomnych.

Osoby uzależnione

Alkoholizm

Alkoholizm jest zjawiskiem, które dotyka część mieszkańców Gminy Potworów w różnym wieku, niezależnie od miejsca zamieszkania, płci i wykształcenia.

Alkoholizm jest szczególnie drastycznym problemem w naszym kraju. Każdy człowiek doświadczający tej choroby ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszenia jego godności osobistej.

Nadużywanie alkoholu jest przyczyną powstawania innych problemów: zdrowotnych, materialnych, wychowawczych. Powoduje zaburzenie relacji między członkami rodziny. Alkohol często bywa przyczyną agresji, stosowania przemocy wobec członków rodziny, stosowania niewłaściwych metod wychowawczych wobec dzieci.

W rodzinach długotrwale nadużywających alkoholu wzorzec picia powielają dzieci. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt wzrastania liczby osób uzależnionych i obniżania się wieku osób sięgających po alkohol. Coraz częściej interwencje w leczeniu alkoholizmu rozpoczyna się od nieuzależnionych członków rodzin uwikłanych tak czy inaczej w problem alkoholowy.

Nie ma żadnego gwarantowanego sposobu na to, aby alkoholik porzucił picie i stał się trzeźwym człowiekiem. Każdy człowiek doświadczający choroby alkoholowej, czy związanej z tym przemocy ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie w życiu i przeciwdziałania jej skutkom.

Klienci pomocy społecznej mają dostarczaną wiedzę na temat choroby alkoholowej. Wiedza ta obejmuje podstawowy opis zjawiska alkoholizmu, możliwości szukania pomocy w środowisku lokalnym.

Zgodnie z zapisami Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi - udzielanie pomocy rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, a w szczególności ochrona przed przemocą w rodzinie należy do zadań własnych Gminy.

W Gminie Potworów działa Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje działania ukierunkowane na grupy osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin jak również i tych, które zmierzają do zmniejszania rozmiarów i dotkliwości problemów, jakie niesie za sobą nadużywanie alkoholu.

W 2015 roku problemem alkoholizmu dotkniętych było 5 rodzin z Gminy, które tworzy 21 osób (0,49% ogółu ludności zamieszkałej w Gminie Potworów).

Na 2016 rok został opracowany „Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych”, w którym obrano następujące kierunki działania:

1. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych oraz zmniejszenie rozmiarów występujących aktualnie.
2. Ograniczenie i zmiana struktury spożywania napojów alkoholowych.
3. Pomoc rodzinom dotkniętym alkoholizmem.
4. Wdrażanie psychologicznych metod uczenia postaw i umiejętności służących zdrowemu i trzeźwemu życiu – poprzez sport dofinansowanie UKS w Potworowie, prowadzenie zajęć pozalekcyjnych z informatyki, matematyki i języka polskiego w szkołach, dofinansowanie kursów tańca.
5. Interwencje profilaktyczne wobec grup podwyższonego ryzyka /dzieci z rodzin alkoholowych/.
6. Zwiększenie skuteczności interwencji wobec zaburzeń zachowania wynikających z nadmiernego picia alkoholu – współpraca z policją i prokuraturą.
7. Wspieranie ruchów młodzieżowych i społecznych:
 - pomoc w organizacji wakacji dla dzieci z rodzin zagrożonych alkoholizmem
 - dofinansowanie wypoczynku dla dzieci z terenu gminy
 - dofinansowanie odpłatności za basen dla dzieci
 - dofinansowanie zakupu wyposażenia dla szkół na terenie Gminy.

Narkomania

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwujemy w naszym kraju znaczny wzrost rozmiarów problemu narkotyków. Szybko zwiększało się rozpowszechnienie eksperymentalnego i okazjonalnego używania substancji nielegalnych wśród młodzieży. Pojawiły się pierwsze sygnały zainteresowania narkotykami wśród dorosłych. W znacznym tempie rosły wskaźniki narkomanii rozumianej jako regularne używanie narkotyków. Zwiększała się podaż narkotyków i w ślad za tym ich dostępność. Wraz ze wzrostem ilościowym następowały zmiany jakościowe. Pojawiły się na szerszą skalę nowe, charakterystyczne dla krajów zachodnich substancje i nowe wzory ich używania, które choć pod pewnymi względami są mniej destruktywne, sprzyjają rozwojowi problemu. Nowe środki takie jak: amfetamina, heroina w odmianie do palenia czy halucynogeny, a przede wszystkim przetwory konopi, nie kojarzą się w świadomości młodych ludzi z narkomanią i jej ciemnymi stronami.

Badania porównawcze ESPAD z roku 2003 (z próbą z lat 1995, 1999) przeprowadzone przez Instytut Psychiatrii i Neurologii na próbie reprezentatywnej gimnazjalistów pokazują m.in.:

- obniżenie wieku inicjacji narkotykowej,
- miejsca szczególnej dostępności narkotyków to: szkoła, dyskoteka, bar, ulica,

- szeroki wachlarz narastających problemów związanych z narkotykami – doświadczanych przez młodzież tj. problemy z rodzicami, przyjaciółmi, w szkole; kłopoty z policją; seks bez zabezpieczenia; kłótnie i sprzeczki; przepychanki i bójki; niechciane doświadczenia seksualne; interwencje lekarza bądź pogotowia ratunkowego,
- jako środek inicjacyjny badania wskazują: marihuanę, haszysz, środki uspokajające i nasenne, amfetaminę, LSD, Ecstasy,
- dużą znajomość działania różnych środków przez badanych, bez świadomości skutków ich zażywania dla organizmu i funkcjonowania psychicznego i społecznego,
- postawę akceptacji dla środków nielegalnych tj. marihuana, haszysz, amfetamina, Ecstasy,
- małą skuteczność przeprowadzanych programów profilaktycznych w szkołach i konieczność elastyczności, innowacyjności i dostosowania treści oddziaływań profilaktycznych do specyfiki środowisk lokalnych z uwzględnieniem wyników diagnozy problemowej zjawisk oraz trudności charakterystycznych dla okresów rozwojowych odbiorców programu (rekomendacje),
- konieczność kształcenia i doskonalenia kadry i środowisk zainteresowanych podejmowaniem działań profilaktycznych w związku ze zmianami trendów i specyfiki problemu.

Na przeciwdziałanie narkomanii składa się szereg działań z zakresu:

- szeroko rozumianego wspierania w rozwoju dzieci i młodzieży,
- udostępniania osobom potrzebującym możliwości korzystania z konsultacji, pomocy psychologicznej, socjalnej, prawnej – dostosowanej do zdiagnozowanego problemu,
- upowszechniania wiedzy i umiejętności w zakresie profilaktyki treściowo dopasowanych do grupy odbiorców,
- koordynowanie działań profilaktycznych podejmowanych przez różne grupy społeczne,
- promocji zdrowego stylu życia,
- rozpoznania i opracowywania na bieżąco strategii rozwiązywania problemów społecznych i ekonomicznych środowiska lokalnego,
- szkolenia i doskonalenia osób zajmujących się pomocą dzieciom, młodzieży, osobom dorosłym z problemu.

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Potworowie, danych z Komendy Powiatowej Policji w Przysusze oraz prowadzonych konsultacji społecznych, problem narkomanii nie dotyczy mieszkańców Gminy.

Osoby niepełnosprawne

Za niepełnosprawne uznaje się, zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123 poz. 776

z późn. zm.), osoby dotknięte trwałą lub okresową niezdolnością do pełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Osoby niepełnosprawne napotykać liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem. Są to problemy spotykane w życiu codziennym, rodzinie, pracy, urzędach, na ulicy, przybierające postać barier: architektonicznych, psychicznych, materialnych, prawnych czy społecznych. Od stopnia niepełnosprawności zależy czy osoba niepełnosprawna osiągnie odpowiednie wykształcenie, uzyska zatrudnienie, zapewni sobie materialne warunki życia, dostęp do infrastruktury medycznej i rehabilitacyjnej, do systemu edukacji i kultury.

Obok tych utrudnień osoba niepełnosprawna musi pokonać funkcjonujące nadal w społeczeństwie takie bariery jak: bierność, niezrozumienie, niechęć i niewiedzę.

Na podobne problemy napotykać osoby długotrwale chore, które w okresie choroby mają ograniczone możliwości wypełniania swych ról społecznych.

Problem osób niepełnosprawnych w Gminie Potworów jest znany zarówno pracownikom samorządowym jak i społeczności lokalnej.

Wśród klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej korzystających z pomocy społecznej (według stanu podanego na koniec 2015 roku) niepełnosprawność występuje w 42 rodzinach.

Natomiast liczba osób niepełnosprawnych pobierających świadczenia opiekuńcze w ramach ustawy o świadczeniach rodzinnych wynosi: 88, stanowi 2,04 % ogółu mieszkańców Gminy.

Osoby wykluczone społecznie i dotknięte ubóstwem

Wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich. Podstawową przyczyną ubóstwa i wykluczenia społecznego jest na ogół bezrobocie, zwłaszcza długotrwałe.

Zjawisko wykluczenia społecznego dotyczy osób i rodzin czy też grup ludności, które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne),
- zostają dotknięte niekorzystnymi procesami społecznymi, wynikającymi z masowych i dynamicznych zmian rozwojowych, np. dezindustrializacji, kryzysów, gwałtownego upadku branż czy regionów,
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny, co dodatkowo utrudnia dostosowywanie się do zmieniających się warunków społecznych i ekonomicznych,

- nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie, co ma miejsce w wyniku niedorozwoju tych instytucji, spowodowanego brakiem priorytetów, brakiem środków publicznych, niską efektywnością funkcjonowania,
- doświadczają przejawów dyskryminacji, zarówno wskutek niedorozwoju właściwego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów,
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych ze względu na zaistnienie: niesprawności, uzależnienia, długotrwałej choroby albo innych cech indywidualnych,
- są przedmiotem niszczącego działania innych osób, np.: przemocy, szantażu, indoktrynacji.

Wykluczenie społeczne jest powiązane w sposób istotny z występowaniem ubóstwa. Jednak nie da się postawić znaku równości między zjawiskiem ubóstwa a wykluczeniem społecznym. Osoby ubogie nie muszą być wykluczone i odwrotnie – osoby wykluczone niekoniecznie są ubogie.

Obszar współwystępowania obu zjawisk ubóstwa i wykluczenia społecznego jest prawdopodobnie znaczny. Zakres współwystępowania obu zjawisk w Polsce nie był jeszcze przedmiotem badań ilościowych, dostarczających empirycznych dowodów o skali obszarów wspólnych. Sprawę może też komplikować szeroka interpretacja ubóstwa jako zjawiska ograniczonych możliwości działania w celu zaspokojenia potrzeb nie tylko ekonomiczno-materialnych, lecz także psychologiczno – społecznych i uwarunkowanych kulturowo. W przypadku tak szerokiej interpretacji ubóstwa, zakres współwystępowania obu zjawisk może okazać się bardzo szeroki.

Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym i wykluczone

Grupy podatne na wykluczenie społeczne:

- dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych,
- dzieci wychowujące się poza rodziną,
- kobiety samotnie wychowujące dzieci,
- kobiety pozostające poza rynkiem pracy,
- ofiary patologii życia rodzinnego,
- osoby o niskich kwalifikacjach,
- osoby bezrobotne,
- żyjący w bardzo trudnych warunkach mieszkaniowych,
- niepełnosprawni i chronicznie chorzy,
- osoby chorujące psychicznie,

- starsze osoby samotne,
- opuszczający zakłady karne,
- imigranci,
- osoby należące do romskiej mniejszości etnicznej.

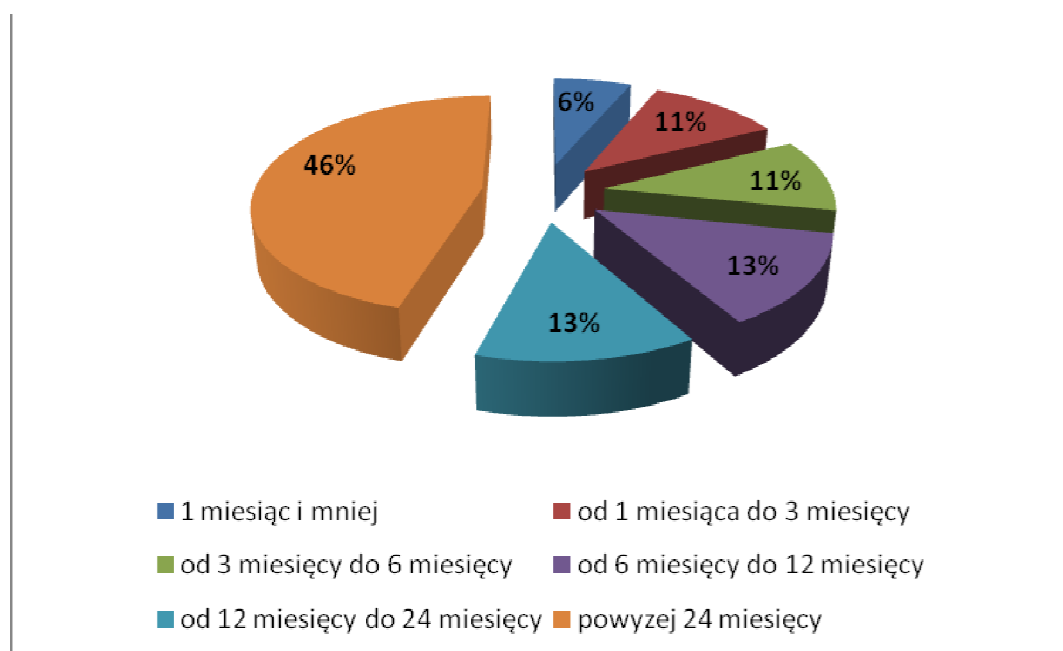
Grupy poważnie zagrożone wykluczeniem społecznym w Polsce:

- dzieci i młodzież „wypadająca” z systemu szkolnego,
- osoby długookresowo bezrobotne,
- opuszczający więzienia,
- niektóre kategorie ludności wiejskiej: pracownicy byłych Państwowych Gospodarstw Rolnych,
- osoby zagrożone eksmisją z zamieszkiwanych lokali,
- imigranci zarobkowi wchodzący do szarej strefy zatrudnienia,
- osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków,
- bezdomni,
- imigranci utrzymujący się z pracy nielegalnej,
- osoby należące do romskiej mniejszości etnicznej⁶.

Podstawowym czynnikiem ubóstwa, a zarazem wykluczenia społecznego jest **bezrobocie** - szczególnie długotrwałe tzw. długookresowe. Są to tzw. grupy wrażliwe: młodzież, osoby niepełnosprawne, osoby o niskich kwalifikacjach (brak wykształcenia, kobiety oraz osoby w wieku niemobilnym). Z poniżej zamieszczonego wykresu wynika, że w powiecie przysuskim, do którego administracyjnie należy Gmina Potworów osoby bezrobotne pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy tworzą największą grupę i stanowią 46% bezrobotnych (według stanu na 31.12.2015 roku).

Wykres 11 Struktura osób bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy

⁶ Źródło: www.warto.eu/sciagnij/wykluczenie_spoleczne.doc

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Konsekwencją braku pracy jest zubożenie i nie uczestnictwo w życiu społecznym, ale również ograniczony dostęp do zabezpieczenia dochodowego w przyszłości. Praca jest bowiem źródłem ubezpieczenia społecznego na okres niezdolności do pracy oraz na starość.

Długotrwała choroba i niepełnosprawność stanowią w Polsce bardzo istotny czynnik wykluczenia społecznego, chociaż nie zawsze ubóstwa. Mimo formalnie istniejącego powszechnego systemu opieki zdrowotnej, istnieje ryzyko wykluczenia z powodu deficytów funkcjonowania ochrony zdrowia.

Związane jest ono z:

- zaniedbaniem sfery promocji zdrowia i profilaktyki,
- niedostatecznego rozpoznania choroby i jej leczenia (brak powszechnych, dokładnych analiz, badań w okresie przedszkolnym i w szkole),
- ograniczeniem dostępności do usług rehabilitacyjnych,
- zróżnicowaniem jakości opieki zdrowotnej.

Na terenie Gminy Potworów dotkniętych ubóstwem materialnym jest 97 rodzin tworzone przez 401 osób.

Ofiary patologii życia rodzinnego

Rodzina jest dla człowieka środowiskiem społecznym w którym czuje się najbezpieczniej, w sensie społecznym, psychicznym i najlepiej zaspokaja swoje psychospołeczne potrzeby. Nierzadko jednak pojawiają się zakłócenia wywołujące przejściowy lub trwały rozkład podstawowej komórki społecznej, jaką jest rodzina. Zjawisko to nazywane jest dezorganizacją, ograniczeniem lub zanikiem dotychczas wypełnianych funkcji i ról

rodzinnych, zwłaszcza obowiązków małżonków wobec siebie i dzieci, a także dzieci wobec rodziców oraz między rodzeństwem. Dezorganizację poprzedzają często zaburzenia psychospołeczne, zwykle określane jako zjawiska patologiczne, rozpoczynające się z reguły od drobnych konfliktów: alkoholizm, wybuchające często spory i kłótnie, sprzeczki, rękoczynny.

3.11 Stan i możliwości pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Główne cele pomocy społecznej:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,

- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nie posiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

Pomoc społeczna od dnia 1 maja 2004 r. funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).

W roku 2003 w ramach zmian w systemie pomocy społecznej w pierwszym etapie wyłączono rentę socjalną z katalogu świadczeń pomocy społecznej. Od dnia 1 października 2003 renta socjalna stała się świadczeniem wypłacanym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na mocy ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2003 r. Nr 135, poz. 1268 z późn. zm.).

W następnym etapie przyjęte rozwiązania w zakresie budowanego jednolitego systemu świadczeń rodzinnych spowodowały przeniesienie niektórych świadczeń (zasiłek stały, zasiłek gwarantowany okresowy), wypłacanych na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414 z późn. zm.) do ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.).⁷

Jednostką organizacyjną Gminy Potworów działającą w obszarze pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS).

GOPS w Potworowie działa na podstawie:

- 1) ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym
- 2) ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych
- 3) ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej
- 4) ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych
- 5) ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów

⁷

<http://www.mps.gov.pl>

- 6) ustawy z 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego
- 7) ustawy z dnia 23 stycznia 2003 roku o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia
- 8) ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o ochronie danych osobowych
- 9) ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych
- 10) ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku – Kodeks Postępowania Administracyjnego
- 11) ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości
- 12) ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych
- 13) ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie
- 14) ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej
- 15) uchwały Nr XI/35/90 Gminnej Rady Narodowej w Potworowie z dnia 25 marca 1990 roku w sprawie utworzenia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Potworowie
- 16) Uchwały Nr IX/84/2012 Rady Gminy w Potworowie z dnia 29 marca 2012 r. w sprawie nadania Statutu Gminnemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Potworowie
- 17) innych przepisów prawnych dotyczących „Ośrodka” i jednostek budżetowych.

Siedzibą Ośrodka jest Potworów. Ośrodek obejmuje swoją działalnością sołectwa wchodzące w skład Gminy. GOPS jest jednostką budżetową finansowaną z budżetu Gminy oraz dotacji celowych na realizację zadań zleconych.

Celem działalności Ośrodka jest realizacja pomocy społecznej polegającej na dążeniu do zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Działania Ośrodka powinny w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Zadaniem Ośrodka jest niesienie pomocy osobom i rodzinom potrzebującym. Zadania w zakresie pomocy społecznej obejmują w szczególności:

1. przyznawanie i wypłacanie przewidzianych Ustawą świadczeń;
2. pracę socjalną rozumianą jako działalność zawodową skierowaną na pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz tworzenia warunków sprzyjających temu celowi;
3. prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej;
4. analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
5. rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Ośrodek realizuje zadania zlecone i zadania własne Gminy z zakresu pomocy społecznej.

Zadania własne gminy o charakterze obowiązkowym :

- opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
- sporządzanie oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej gminy w zakresie pomocy społecznej;
- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;;
- przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego;
- opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
- praca socjalna;
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych;
- dożywianie dzieci;
- sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego;

- utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Zadania własne gminy :

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;
- przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
- podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach.

Zadania zlecone z zakresu administracji rządowej realizowane przez gminę :

- organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną;
- prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom, o których mowa w art. 53 ust. 1 pkt 15 oraz art. 53a ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej może wytaczać na rzecz obywateli powództwo o roszczenia alimentacyjne.

Ośrodkiem kieruje Kierownik, który jest odpowiedzialny za całokształt jego działalności.

W Ośrodku zatrudnionych jest 7 pracowników – Kierownik, 1 starszy specjalista pracy z rodziną, 2 starszych pracowników socjalnych oraz 3 referentów.

GOPS mieści się w budynku sąsiadującym z Urzędem Gminy. Powierzchnia zajmowana przez Ośrodek jest wystarczająca do prowadzenia działalności.

Zakres pomocy udzielonej przez GOPS w Potworowie w latach 2014 – 2015 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17 Zakres pomocy udzielonej przez GOPS w Potworowie w latach 2014-2015

Rodzaj działalności	2014		2015	
	Liczba osób objęta działalnością	Kwota udzielonej pomocy [PLN]	Liczba osób objęta działalnością	Kwota udzielonej pomocy [PLN]
Zadania zlecone				
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną	0	0	0	0
Specjalne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0
Zadania własne				
Zasiłki stałe	19	88.595	20	93.085
Zasiłki okresowe	59 osób w 14 rodzinach	14.276	42 osoby w 11 rodzinach	18.545
Zasiłki i pomoc w naturze	209 osób w 57 rodzinach	27.150	137 osób w 43 rodzinach	20.040
Dożywianie dzieci	160	33.413	156	37.057
Usługi opiekuńcze	0	0	0	0
Domy Pomocy Społecznej	4	113.320	4	114.614
Świadczenia rodzinne				
	Liczba świadczeń	Kwota udzielonej pomocy [PLN]	Liczba świadczeń	Kwota udzielonej pomocy [PLN]
Zasiłki rodzinne	9.870	100.3621	9.251	958.816
Dodatki do zasiłków rodzinnych	5.134	444.693	4.663	415.651

Zasiłki pielęgnacyjne	1.099	168.147	1.131	173.043
Świadczenia pielęgnacyjne	203	149.147	221	261.427
Jednorazowa zapomoga	40	46.000	38	38.000
Składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	91	18.710	102	32.944
Składki na ubezpieczenia zdrowotne	54	3.705	71	7469

Źródło: dane GOPS w Potworowie

W 2015 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie realizował wieloletni programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania "Pomoc państwa w zakresie dożywiania". Koszt dożywiania ogółem wyniósł 47.181,56 PLN, z czego z budżetu Wojewody zostało pokryte 78,42 %, a z budżetu Gminy 21,58 % wydatków. Koszt zakupu posiłków dla dzieci i młodzieży wyniósł kwotę: 37.056,56. Pozostałe koszty z Ww. programu to zasiłki celowe i świadczenia rzeczowe na zakup posiłku lub żywności.

Z kolei w roku 2014 wydatki na realizację całego programu wyniosły: 33.413, z czego 80% to wydatki z Budżetu Wojewody, a 20% z Budżetu Gminy. Wszystkie środki zostały wydane na zakup posiłków dla uczniów.

Poniższa tabela prezentuje powody przyznania pomocy społecznej przez GOPS w latach 2014-2015.

Tabela 18 Powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Potworów w latach 2014-2015

	LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH	LICZBA OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH	% OGÓŁU MIESZKAŃCÓW	LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH	LICZBA OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH	% OGÓŁU MIESZKAŃCÓW
	2014			2015		
UBÓSTWO	104	444	10,23%	97	401	9,31%
SIEROCTWO	0	0	0%	0	0	0%
BEZDOMNOŚĆ	0	0	0%	0	0	0%
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	38	245	5,65%	37	225	5,22%
W TYM WIELODZIETNOŚĆ	36	239	5,51%	36	222	5,15%
BEZROBOCIE	75	327	7,53%	64	273	6,34%
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	41	140	3,23%	42	131	3,04%
DŁUGOTRWALA LUB CIĘŻKA CHOROBA	58	258	5,94%	52	216	5,01%
BEZRADNOŚĆ	14	69	1,59%	13	55	1,28%
PRZEMOC W RODZINIE	0	0	0%	0	0	0%
ALKOHOLIZM	5	25	0,58%	5	21	0,49%
NARKOMANIA	0	0	0%	0	0	0%
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO OPUSZCZENIU ZAKŁADU KARNEGO	0	0	0%	0	0	0%
BRAK UMIEJĘTNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA MŁODZIEŻY OPUSZCZAJĄCEJ PLACOWKI OPIEKUŃCZO – WYCHOWAWCZE	0	0	0,0%	0	0	0,0%
TRUDNOŚCI W INTEGRACJI OSOB, KTÓRE OTRZYMAŁY STATUS UCHODźCY	0	0	0,0%	0	0	0,0%

ZDARZENIA LOSOWE	1	6	0,14%	0	0	0,0%
SYTUACJA KRYZYSOWA	0	0	0,0%	0	0	0,0%
KŁĘSKA ŻYWIOŁOWA LUB	0	0	0,0%	0	0	0,0%
	LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH	LICZBA OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH	% OGÓŁU MIESZKAŃCÓW	LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH	LICZBA OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH	% OGÓŁU MIESZKAŃCÓW
EKOLOGICZNA						

Źródło: dane GOPS w Potworowie

Zgodnie z powyższą tabelą widoczne jest, iż podstawowym powodem przyznawania pomocy społecznej w Gminie jest ubóstwo. Z pomocy tej korzysta ponad 9% ogółu mieszkańców Gminy.

Poza podstawowym działaniem GOPS realizuje również akcje jednorazowe, współdziałając z innymi podmiotami. Jako przykład takich akcji można podać:

- organizacja cyklicznych zbiórek żywności dla najbardziej potrzebujących mieszkańców Gminy (głównie w okresie świątecznym) – organizacja przez PCK Potworów i przekazywanie do GOPSu do rozdziału;
- organizacja zbiórki środków czystości, zabawek i odzieży używanej (przy współudziale nauczycieli ze szkół gminnych)
- pomoc żywnościowa – z programu POPŻ.

4 Diagnoza i analiza problemów społecznych

Diagnoza i analiza problemów społecznych dotyczyła wyodrębnienia głównych sfer aktywności społecznej, w których mogą pojawiać się problemy, a następnie przeprowadzeniu konsultacji społecznych, które pozwoliły na identyfikację problemów w poszczególnych obszarach.

4.1 Identyfikacja obszarów problemowych

Do podstawowych sfer aktywności społecznej na obszarze Gminy, należą:

- zabezpieczenie materialne,
- edukacja publiczna i opieka nad dziećmi,
- ochrona zdrowia,

- pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia),
- kultura,
- rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo
- kontakty społeczne i aktywność społeczna.

W sferach tych zostały zidentyfikowane następujące potencjalne obszary problemowe:

- Zabezpieczenie materialne: ○ poziom dochodów, ○ struktura dochodów, ○ możliwość zachowania, odtwarzania i powiększania dochodów.
- Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi:
 - długość kształcenia szkolnego, jakość kształcenia,
 - poziom wykształcenia mieszkańców, ○ czas poświęcony rozwojowi fizycznemu, ○ poziom rozwoju fizycznego, ○ czas na rozwój emocjonalny i duchowy, ○ opieka nad dziećmi.
- Ochrona zdrowia:
 - długość kształcenia szkolnego, jakość kształcenia,
 - poziom przeciętna długość trwania życia, ○ umieralność niemowląt, ○ udział niepełnosprawnych,
 - zachorowalność, w tym na choroby przewlekłe, choroby cywilizacyjne, ○ dzietność rodzin,
 - dostęp do otwartego i zamkniętego leczenia,
 - zagrożenia zdrowia i życia wynikające z zachowań patologicznych, ○ styl życia.
- Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia):
 - skala zapotrzebowania na pomoc społeczną, ○ postawy ludzi korzystających z pomocy społecznej, ○ dyskryminacja osób z dysfunkcjami,
 - możliwość samodzielnego zamieszkiwania, ○ wielkość i standard mieszkań, ○ skala ewentualnej bezdomności.
- Kultura:

- poziom biernego uczestnictwa w kulturze, ○
poziom uczestnictwa czynnego w kulturze, ○
dostęp do różnorodnej oferty kulturalnej.
- Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo:
 - zagrożenia przestępczością, ○ zagrożenia
spokoju społecznego, ○ zagrożenia związane z
komunikacją, ○ zagrożenia zdarzeniami
losowymi, ○ alkoholizm, narkomania.
- Kontakty społeczne i aktywność społeczna:
 - stopień integracji społeczności lokalnych, ○
stopień zorganizowania społeczności lokalnych, ○
tolerancyjność, ○ ofiarność, ○ lojalność grupowa,
 - możliwości oddziaływania na otoczenie materialne
i społeczne, ○ możliwości aktywności zawodowej,
○ możliwości innej aktywności pozazawodowej.

4.2 Generowanie problemów kluczowych

Wszystkie zidentyfikowane powyżej sfery aktywności społecznej związane są istnieniem sytuacji problemowych. Problemy te mają jednak różną wagę i w różnym stopniu są odczuwane przez społeczność lokalną.

Wskazano następujące problemy w sferze społecznej:

4.2.1 Zabezpieczenie materialne

- ✓ spadek realnych dochodów mieszkańców;
- ✓ niski status materialny rodzin rolniczych;
- ✓ wysoki poziom bezrobocia.

4.2.2 Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi

- ✓ Ograniczone zasoby opieki przedszkolnej na terenie Gminy;
- ✓ ograniczone możliwości korzystania z zajęć pozalekcyjnych przez dzieci dowożone do szkół;
- ✓ niewystarczająca kontrola rodzicielska w zakresie postępów dzieci w nauce;
- ✓ brak motywacji do nauki u części dzieci.

4.2.3 Ochrona zdrowia

- ✓ utrudniony dostęp do rehabilitacji;
- ✓ utrudniony dostęp do leczenia specjalistycznego;
- ✓ częste przypadki zachorowań związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin.

4.2.4 Pomoc społeczna, polityka prorodzinna, jakość zamieszkiwania

- ✓ istnienie grupy mieszkańców/osób trwale uzależnionych od pomocy społecznej;
- ✓ brak możliwości samodzielnego zamieszkiwania części ludzi młodych;
- ✓ niski standard części budynków mieszkalnych;
- ✓ bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej;
- ✓ brak domu pomocy społecznej /domu dziennego pobytu/ na terenie Gminy i powiatu;

4.2.5 Kultura

- ✓ brak zainteresowania biernym i czynnym uczestnictwem w kulturze u znacznej części mieszkańców.

4.2.6 Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii, bezpieczeństwo

- ✓ przekraczanie przepisów o ruchu drogowym (przekraczanie dozwolonej prędkości) na drogach gminnych;
- ✓ utrzymująca się liczba nietrzeźwych użytkowników dróg;
- ✓ brawurowe zachowania młodych uczestników ruchu;
- ✓ infrastruktura drogowa niedostosowana do potrzeb – wzrost zagrożeń.

4.2.7 Kontakty społeczne i aktywność społeczna

- ✓ brak zaangażowania społecznego u zdecydowanej większości mieszkańców;
- ✓ bardzo małe zaangażowanie w sprawy Gminy, własnej miejscowości;
- ✓ mała ilość organizacji pozarządowych;
- ✓ niechęć rolników do współdziałania w zakresie podniesienia konkurencyjności oferty towarowej ich gospodarstw.

4.3 Analiza problemów

4.3.1 Zabezpieczenie materialne

W sferze zabezpieczenia materialnego najbardziej istotnymi problemami są spadek realnych dochodów mieszkańców, niski status materialny rodzin rolniczych oraz wysoki stopień bezrobocia.

Gmina Potworów jest Gminą typowo rolniczą, w której większość rodzin utrzymuje się z uprawy warzyw, w szczególności papryki. Pomimo stałego popytu na produkty rolne ich ceny utrzymują się na względnie stałym poziomie. Uwzględniając inflację oraz systematyczny wzrost kosztów uprawy (koszty nawozów, paliw, środków ochrony roślin, pracy, itp.) produkcja jest coraz mniej rentowna i powoduje spadek realnych dochodów rodzin utrzymujących się z rolnictwa.

Znaczącym problemem w Gminie i powiecie przysuskim jako całości jest bezrobocie. Problem ten dotyka w szczególności rodzin nie posiadających własnego gospodarstwa rolnego.

Na koniec grudnia 2015 r. stopa bezrobocia w powiecie przysuskim ogółem wynosiła 23,7%, przy stopie 8,4% w województwie mazowieckim i 9,8% w kraju.

Zgodnie z wcześniej przedstawionymi danymi widoczne jest, iż sytuacja na rynku pracy w powiecie przysuskim, do którego należy Gmina Potworów jest bardzo zła – stopa bezrobocia jest jedną z najwyższych w całym województwie, znacząco przewyższając średnią krajową. Korzystnym symptomem jest natomiast fakt spadku liczby bezrobotnych w powiecie w porównaniu z grudniem 2015 r. oraz grudniem 2014 r.

Ponadto widoczne jest, iż w Gminie Potworów zarejestrowanych jest ponad 8% ogółu bezrobotnych w Powiecie. Znaczącym problemem pozostaje również fakt, iż jedynie ponad 11% bezrobotnych w Gminie posiada prawo do zasiłku.

Gmina Potworów położona jest stosunkowo w bliskiej odległości od rynku pracy aglomeracji warszawskiej. Stawki płac występujące na tym rynku nie pozwalają jednak na pokrycie kosztów codziennych dojazdów lub utrzymania się w Warszawie, co powoduje, iż jedynie nieznaczna część mieszkańców Gminy znajduje zatrudnienie na rynku pracy aglomeracji warszawskiej.

4.3.2 Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi

W obszarze edukacji publicznej i opieki nad dziećmi zostały zidentyfikowane następujące problemy: ograniczone zasoby opieki przedszkolnej na terenie Gminy, ograniczone możliwości korzystania z zajęć pozalekcyjnych przez dzieci dowożone do szkół; niewystarczająca kontrola rodzicielska w zakresie postępów dzieci w nauce; brak motywacji do nauki u części dzieci.

Na obszarze Gminy funkcjonują dwa niepubliczne przedszkola. Jednak w dalszym ciągu zapotrzebowania na miejsca jest o wiele wyższe niż mogą one zapewnić w swym zakresie. Negatywną stroną tej sytuacji jest fakt, iż praca zawodowa rodziców pozostaje często

ograniczona ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dziećmi do osiągnięcia przez nie wieku szkolnego. Równocześnie rozwój (w tym rozwój zachowań społecznych) dziecka jest szerszy jeśli od najmłodszych lat ma ono kontakt z grupą rówieśników i uczestniczy w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez odpowiednio przygotowany personel.

Zajęcia pozalekcyjne prowadzone są głównie w większych szkołach Gminy, w szczególności w szkole podstawowej i gimnazjum w Potworowie. Dzieci zamieszkałe poza Potworowem mają ograniczone możliwości dojazdu i uczestnictwa w zajęciach pozalekcyjnych. Dzieci te mają zatem ograniczone możliwości poszerzania swoich umiejętności oraz rozwijania i budowania zainteresowań.

Część z mieszkańców Gminy posiadających dzieci, zajęta codzienną pracą w gospodarstwie rolnym, nie monitoruje edukacji swoich dzieci oraz nie motywuje ich do dalszej nauki. Często dzieci pomagają w pracach polowych w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Sytuacja ta wpływa na pogorszenie wśród części uczniów wyników w nauce oraz ukończenie szkół jedynie na poziomie zawodowym.

4.3.3 Ochrona zdrowia

W zakresie ochrony zdrowia zidentyfikowanymi problemami są: utrudniony dostęp do rehabilitacji, utrudniony dostęp do leczenia specjalistycznego, częste przypadki zachorowań związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin.

Na obszarze Gminy funkcjonuje jedna przychodnia w Potworowie - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Potworowie oraz punkt lekarski w Sadach. Przychodnia ta świadczy usługi na dobrym poziomie w zakresie leczenia internistycznego. Mieszkańcy Gminy mają natomiast problem z dostępem do leczenia specjalistycznego i rehabilitacji. Lecznictwo to jest nisko rozwinięte w przychodni gminnej, co powoduje konieczność korzystania z przychodni w gminach sąsiednich, mieście powiatowym lub wojewódzkim. Fakt ten związany jest z koniecznością uciążliwego dojazdu do lekarza oraz długotrwałym okresem oczekiwania na usługi medyczne. Często kończy się to zaniechaniem albo wręcz nie podejmowaniem leczenia.

Rolniczy charakter Gminy, związany z rolnictwem specjalistycznym, powoduje, iż mieszkańcy Gminy ulegają także częstym zachorowaniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Zachorowania te związane są częściowo z niestosowaniem wśród rolników odpowiednich środków ochrony i nie przestrzeganiem przepisów BHP w tym zakresie.

4.3.4 Pomoc społeczna, polityka prorodzinna, jakość zamieszkiwania

W zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej i jakości zamieszkiwania zostały zidentyfikowane problemy takie jak: istnienie grupy mieszkańców/osób trwale uzależnionych od pomocy społecznej, brak możliwości samodzielnego zamieszkiwania części ludzi młodych, niski standard części budynków mieszkalnych, bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej, brak domu pomocy społecznej /domu dziennego pobytu/ na terenie Gminy i powiatu.

Część mieszkańców Gminy przystosowała się do złych warunków życia utrzymując się wyłącznie z zasiłków wypłacanych z pomocy społecznej. Osoby te często charakteryzują się biernością w podejściu do życia i nie poszukują aktywnie jakichkolwiek źródeł zarobku.

W Gminie przeważa zabudowa jednorodzinna. Część zabudowań, w szczególności należących do osób starszych, posiada niski standard – brak podłączeń do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, budowane w starych technologiach, charakteryzują się wysoką energochłonnością. Należy również zaznaczyć, iż znacząca część obszaru Gminy nie jest objęta systemem kanalizacji sanitarnej.

Problemem jest również brak możliwości samodzielnego zamieszkiwania ludzi młodych. Ludzie młodzi, w szczególności młode małżeństwa, z powodu braku innych alternatyw, często pozostają w domu rodziców tworząc rodziny wielopokoleniowe. Zamieszkiwanie wielu osób w jednym domu z reguły powoduje obniżenie jakości życia i warunków zamieszkania, a także rodzi niepotrzebne konflikty w rodzinach.

Problemem jest także dostęp osób niepełnosprawnych do budynków użyteczności publicznej. Praktycznie wszystkie budynki użyteczności publicznej w Gminie nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto na terenie Gminy i powiatu nie ma domu pomocy społecznej ani domu dziennego pobytu. Brak domu pomocy społecznej powoduje konieczność kierowania osób starszych kwalifikujących się do pobytu w domu pomocy społecznej do innych powiatów, co jest często związane z długimi terminami oczekiwania. Brak domu pobytu dziennego powoduje brak możliwości zapewnienia profesjonalnej opieki osobom starszym i niepełnosprawnym z terenu Gminy.

4.3.5 Kultura

W aspekcie kultury przeważająca większość mieszkańców Gminy wykazuje brak zainteresowania biernym i czynnym uczestnictwem w kulturze. Na terenie Gminy nie działają żadne ośrodki, ani centra kulturalne. Ludność nie podejmuje także żadnej inicjatywy

kulturalnej np. tworzenia zespołów ludowych kultywujących tradycje ludowe, dziedzictwo kulturowe, rozwijania zainteresowań w zakresie rękodzieła artystycznego, zainteresowań muzycznych.

4.3.6 Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo

W przedmiotowym zakresie zidentyfikowanymi problemami są: przekraczanie przepisów o ruchu drogowym (przekraczanie dozwolonej prędkości) na drogach gminnych, wrastająca liczba nietrzeźwych użytkowników dróg, brawurowe zachowania młodych uczestników ruchu, infrastruktura drogowa niedostosowana do potrzeb – wzrost zagrożeń.

W trakcie konsultacji w kwestii alkoholizmu oraz narkomanii nie zidentyfikowano znaczących problemów, zjawisko alkoholizmu nie jest postrzegane jako problem przez mieszkańców Gminy, zaś Gmina realizuje Program przeciwdziałający temu zjawisku, które dotyka 5 rodzin w Gminie.

Wcześniej prezentowane dane potwierdzają odczucie społeczne, iż Potworów jest Gminą bezpieczną, ze spadającą liczbą przestępstw w większości kategorii. Jednak z największych problemem (prócz kradzieży) pozostają zagrożenia związane z ruchem na drogach, mimo iż spada liczba kierowców w stanie nietrzeźwym, stanowiących zagrożenie dla wszystkich użytkowników dróg. Problem stanowi zapewne brak odpowiedniej infrastruktury drogowej – brak wydzielonych chodników na większości dróg – i w związku z tym poruszanie się pieszych bezpośrednio po jezdniach.

W ostatnich latach na części dróg na terenie Gminy została zmodernizowana nawierzchnia. Poprawa stanu technicznego nawierzchni spowodowała, zwiększenie prędkości poruszania się pojazdów i częste przekraczanie przepisów o ruchu drogowym.

4.3.7 Kontakty społeczne i aktywność społeczna

W obszarze kontaktów społecznych i aktywności społecznej jako podstawowe problemy zostały zidentyfikowane: brak zaangażowania społecznego u zdecydowanej większości mieszkańców, bardzo małe zaangażowanie w sprawy Gminy, własnej miejscowości, niewielka ilość organizacji pozarządowych, niechęć rolników do współdziałania w zakresie podniesienia konkurencyjności oferty towarowej ich gospodarstw.

Powyższe problemy wskazują jednoznacznie, iż mieszkańcy Gminy nie są zainteresowani sprawami Gminy i społeczności lokalnej. Występuje również niechęć rolników do współdziałania np. w ramach wspólnej sprzedaży produktów rolnych, zaopatrzenia w środki produkcji, promocji oferty gospodarstw, czy podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

4.4 Ustalenie priorytetów

W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych oraz bezpośrednich wywiadów z pracownikami Urzędu Gminy oraz GOPS wyznaczone problemy zostały uszeregowane hierarchicznie, jako problemy wysoko priorytetowe, średnio priorytetowe i nisko priorytetowe. Uszeregowanie problemów prezentuje poniższa tabela.

Tabela 19 Hierarchizacja problemów

Problemy wysoko priorytetowe
<ul style="list-style-type: none"> ➤ niski status materialny rodzin rolniczych, ➤ wysoki poziom bezrobocia, ➤ brak zainteresowania biernym i czynnym uczestnictwem w kulturze u znacznej części mieszkańców.
Problemy średnio priorytetowe
<ul style="list-style-type: none"> ➤ spadek realnych dochodów mieszkańców, ➤ ograniczenie możliwości korzystania z zajęć pozalekcyjnych przez dzieci dowożone, ➤ ciągle utrzymująca się liczba nietrzeźwych użytkowników dróg, ➤ infrastruktura drogowa niedostosowana do potrzeb – wzrost zagrożeń, ➤ bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej, ➤ brak domu pomocy społecznej /domu dziennego pobytu/ na terenie Gminy i powiatu, ➤ brak zaangażowania społecznego u zdecydowanej większości mieszkańców, ➤ bardzo małe zaangażowanie w sprawy Gminy, własnej miejscowości, ➤ mała ilość organizacji pozarządowych, ➤ utrudniony dostęp do rehabilitacji, ➤ częste przypadki zachorowań związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin,
Problemy nisko priorytetowe
<ul style="list-style-type: none"> ➤ niewystarczająca opieka przedszkolna na terenie Gminy, ➤ niewystarczająca kontrola rodzicielska w zakresie postępów dzieci w nauce, ➤ brak motywacji do nauki u części dzieci, ➤ istnienie grupy mieszkańców/osób uzależnionych od pomocy społecznej,
<ul style="list-style-type: none"> ➤ brak możliwości samodzielnego zamieszkiwania części ludzi młodych, ➤ niski standard części budynków mieszkalnych, ➤ niechęć do współdziałania wśród rolników w zakresie podniesienia konkurencyjności oferty towarowej ich gospodarstw.

Źródło: opracowanie własne

4.5 Mapa zagrożeń zjawiskami patogennymi

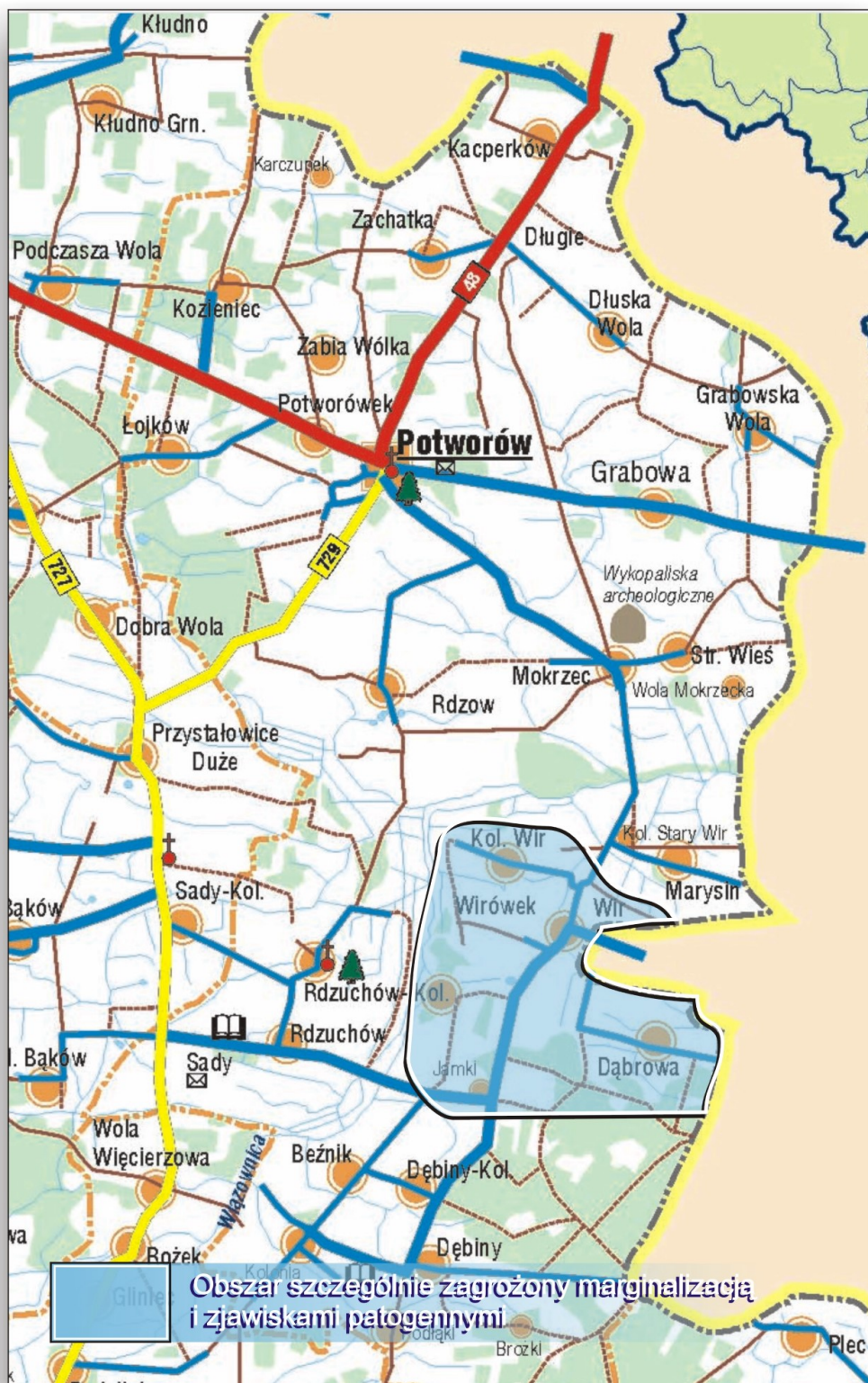
Gmina Potworów jest Gminą typowo rolniczą. Poziom życia i aktywności mieszkańców jest zatem w znaczącej mierze związany z możliwością upraw. Południowa część Gminy – miejscowości Wir, Kolonia Wir, Wirówka, Jamki, Dąbrowa i Rduchów Kolonia położone są

w znaczącej części na glebach VI klasy. Brak urodzajności gleb, w połączeniu z brakiem przemysłu powoduje, iż ludność na tych obszarach ma bardzo małe możliwości uzyskiwania jakiegokolwiek dochodu. Dodatkowo bardzo słabe skomunikowanie wskazanych miejscowości z pozostałym obszarem Gminy oraz gminami sąsiednimi znacząco utrudnia podjęcie pracy poza miejscem zamieszkania.

Czynniki te powodują, iż południowa część Gminy jest obszarem najbardziej zagrożonym marginalizacją społeczno-gospodarczą oraz zjawiskami patogennymi w aspekcie społecznym.

Poniżej została przedstawiona mapa z zaznaczeniem obszarów zagrożonych zjawiskami patologicznymi.

Mapa 2 Mapa zagrożeń marginalizacją i zjawiskami patogennymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS i mapy ze strony internetowej Starostwa Powiatowego w Przesusze

5 Analiza SWOT

Po wstępnych analizach sytuacji Gminy, podjęto czynności zmierzające do całościowej oceny stanu istniejącego oraz wskazania głównych trendów i kluczowych problemów. W tym

celu przeprowadzona została analiza SWOT, która pozwala na zidentyfikowanie uwarunkowań wewnętrznych tj. mocnych i słabych stron Gminy oraz uwarunkowań zewnętrznych, stanowiących zagrożenia i szanse rozwoju.

Analiza SWOT jest metodą stosowaną w opracowaniach dokumentów o charakterze strategicznym, umożliwiającą rozpoznanie atutów - mocnych stron (Strengths), słabości (Weaknesses), szans (Opportunities) i zagrożeń (Threats).

Pojęcia te należy rozumieć w sposób następujący:

- Atut – uwarunkowanie oceniane pozytywnie ze względu na możliwość realizacji celów rozwojowych, wewnętrzny potencjał Gminy,
- Słabość – uwarunkowanie wewnętrzne oceniane negatywnie, niekorzystne z punktu widzenia realizacji celów,
- Szansa – korzystne zjawisko zewnętrzne lub proces sprzyjający realizacji celów rozwoju Gminy, poza możliwościami bezpośredniego wpływu ,
- Zagrożenie – zjawisko lub proces stanowiący przeszkodę w realizacji celów.

Tabela 20 Analiza SWOT

Czynniki sprzyjające rozwojowi	Czynniki niesprzyjające rozwojowi
Czynniki rozwojowe wewnętrzne Gminy Potworów	
Atuty	Słabości
ugruntowane, silne tradycje uprawy papryki	mała liczba zakładów pracy na terenie Gminy
wysoki poziom nauczania w szkołach	brak działających ośrodków/świełlic kulturalnych w Gminie
dobrze działający klub sportowy na terenie Gminy	niski stopień skanalizowania obszaru Gminy
dobry poziom wyposażenia szkół gminnych w sprzęt sportowy	niewystarczająca opieka przedszkolna w Gminie
wysokie kwalifikacje osób zarządzających w Gminie	utrudniony dostęp do zajęć pozalekcyjnych dzieci i młodzieży zamieszkałej poza centrum Gminy
istniejące zasoby lokalowe do prowadzenia działalności kulturalnej	brak posterunku policji na obszarze Gminy
	niekorzystna struktura demograficzna i ujemne saldo migracji ludności
	mała ilość imprez integracyjnych, zachęt do wspólnego działania
	niewystarczająca oferta wsparcia dla osób bezrobotnych
	niski poziom skomunikowania wewnętrznego obszaru Gminy
	niski poziom specjalistycznej opieki medycznej i rehabilitacji
	niedostateczna profilaktyka zdrowotna

	występujące bariery architektoniczne dla osób starszych i niepełnosprawnych
Czynniki rozwojowe zewnętrzne w otoczeniu	
Szanse	Zagrożenia
dopłaty bezpośrednie do produkcji rolnej i inne środki min. POWER	pogarszająca się sytuacja społeczno – gospodarcza regionu radomskiego
dostępne zewnętrzne środki pomocy na wspieranie lokalnych inicjatyw	bardzo wysoki poziom bezrobocia w powiecie przysuskim i powiatach okolicznych
funkcjonujące w otoczeniu zinstytucjonalizowane formy opieki i pomocy dla osób niepełnosprawnych	słaby poziom skomunikowanie obszaru Gminy z regionem
istniejące środki na tworzenie miejsc pracy	ograniczone środki finansowe na rozwój kultury
Programy Operacyjne finansowane z funduszy strukturalnych	skomplikowane procedury związane z pozyskiwaniem dotacji
	bardzo wysokie koszty utrzymania w Warszawie, jako potencjalnym miejscu pracy

Źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT jest metodą, która czynniki kształtujące zmiany na danym obszarze dzieli na dwie grupy sprzyjające i nie sprzyjające zmianom, a ogólne wytyczne do niej brzmią następująco:

- ✓ unikać zagrożeń;
- ✓ wykorzystywać szanse;
- ✓ wzmacniać słabe strony;
- ✓ opierać się na mocnych stronach.

6 Sformułowane założeń i misji

6.1 Założenia do Strategii

Założenia do strategii stanowią warunki brzegowe niezbędne do prawidłowego jej sformułowania i są określane na początku opracowywania dokumentu strategicznego.

W odniesieniu do realizowanej Strategii przyjęto następujące założenia:

- ✓ Realizacja Strategii ma służyć mieszkańcom Gminy oraz instytucjom i organizacjom funkcjonującym na jej terenie.
- ✓ Decyzję o przyjęciu Strategii oraz decyzje dotyczące realizacji jej założeń podejmuje Rada Gminy.
- ✓ Strategia została opracowana przy współudziale reprezentantów społeczności Gminy co wpływa na wartość dokumentu. W pracy nad Strategią wykorzystana została wiedza ludzi najlepiej znających problemy i potrzeby społeczności lokalnej.

- ✓ Przyjmuje się, że Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy będzie zgodna z wyzwaniami strategicznymi polityki rozwoju regionalnego województwa zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku oraz programami operacyjnymi umożliwiającymi korzystanie ze środków publicznych.

6.2 Misja

Misja to najogólniejszy cel podmiotu strategii (najczęściej jednozdaniowy) stanowiący opis wizji przyszłości Gminy z jej głównymi polami aktywności w przyszłości w zakresie pomocy społecznej.

Gmina Potworów stanowi zintegrowaną i aktywną społeczność lokalną dbającą o wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy.

7 Sformułowanie planów działania

7.1 Określenie celów strategicznych i szczegółowych

Cel jest definiowany jako stan, który chcemy osiągnąć w przyszłości.

Cele strategiczne związane są z określeniem tego jaką gminą/społecznością chcemy być, co się powinno robić lub czego nie powinno się robić w gminie. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi alokacji zasobów i potencjałów gminy.

Cele strategiczne wykraczające poza statutowe cele i zadania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej będą realizowane przez inne podmioty posiadające odpowiednie kompetencje jak np. Powiatowy Urząd Pracy w Przysusze.

Cel strategiczny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie

Celem strategicznym przyjętym w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Potworów jest zapewnienie wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jako warunku zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych mieszkańców.

Cele szczegółowe zostały określone w poszczególnych sferach aktywności społecznej, dla których były definiowane problemy.

7.1.1 Cele szczegółowe w zakresie zabezpieczenia materialnego

- ✓ zredukowany poziom bezrobocia;
- ✓ ograniczenie problemu ubóstwa – wzrost liczby osób i rodzin mogących w sposób niezależny zaspokajać swoje potrzeby;
- ✓ poprawa statusu materialnego rodzin rolniczych.

7.1.2 Cele szczegółowe w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi

- ✓ Uruchomienie większej dostępności opieki przedszkolnej na terenie Gminy;
- ✓ stworzone warunki umożliwiające korzystanie z zajęć pozalekcyjnych i rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży z terenu całej Gminy;
- ✓ poprawa stanu w zakresie dostosowania kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych i domowników gospodarstw rolnych do potrzeb rynku pracy;
- ✓ poprawa poziomu wykształcenia mieszkańców Gminy;
- ✓ zapewniona opieka nad dziećmi mającymi trudności z bieżącym opanowaniem materiału szkolnego;
- ✓ wyeliminowane zjawisko niedożywienia dzieci i młodzieży;

- ✓ zwiększenie poziomu motywacji do nauki u dzieci.

7.1.3 Cele szczegółowe w zakresie ochrony zdrowia

- ✓ poprawa dostępności specjalistycznej opieki medycznej;
- ✓ dostępność usług w zakresie rehabilitacji na terenie Gminy;
- ✓ poprawa kondycji fizycznej mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z dysfunkcjami fizycznymi;
- ✓ obniżenie poziomu występowania chorób cywilizacyjnych;
- ✓ zmniejszenie liczby zachorowań związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin.

7.1.4 Cele szczegółowe w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania

- ✓ wysoka zdolność reagowania GOPS w sytuacjach kryzysowych;
- ✓ wzrost poczucia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców;
- ✓ zwiększenie aktywności zawodowej osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej;
- ✓ dostosowanie infrastruktury instytucji publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- ✓ poprawa warunków mieszkaniowych rodzin najgorzej prosperujących;
- ✓ zapewnienie opieki osobom starszym i niepełnosprawnym.

7.1.5 Cele szczegółowe w zakresie kultury

- ✓ poprawa dostępu do wydarzeń i aktywności kulturalnych na terenie Gminy;
- ✓ wzrost zainteresowania mieszkańców biernym i aktywnym uczestnictwem w życiu kulturalnym,
- ✓ zachowane tradycji oraz dziedzictwa kulturowego i historycznego.

7.1.6 Cele szczegółowe w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii oraz bezpieczeństwa

- ✓ ograniczenie zjawiska sięgania po alkohol przez osoby niepełnoletnie;
- ✓ zmniejszenie poziomu zagrożenia na drogach wynikającego m. in. z utrzymującej liczby nietrzeźwych kierowców, przekraczania dozwolonej prędkości oraz złego stanu infrastruktury.

7.1.7 Cele szczegółowe w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej

- ✓ poprawa poziomu integracji mieszkańców Gminy;

- ✓
- ✓ wzrost zainteresowania i solidarności społeczności lokalnej wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym;
zwiększenie zaangażowania mieszkańców w aktywności prospołeczne; ✓ wzrost uczestnictwa mieszkańców w zarządzaniu Gminą; ✓ poprawa stopnia zorganizowania rolników.

7.2 Określenie wskaźników realizacji celów szczegółowych

W trakcie realizacji strategii bardzo ważny jest monitoring, czyli proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji nt. wdrażanych działań operacyjnych w ramach strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, mający na celu zapewnienie zgodności realizacji działań operacyjnych strategii z przyjętymi założeniami i celami. Ważnym instrumentem monitoringu są obiektywnie weryfikowalne wskaźniki, które opisują cele działań operacyjnych w operacyjnie mierzalnych kategoriach i zapewniają podstawy dla mierzenia wydajności. Specyfikacja tych wskaźników działa jako sprawdzenie wykonalności celów oraz formuje bazę dla systemu monitorowania projektu, programu czy strategii.

Wśród najważniejszych funkcji wskaźników należy wymienić to, że:

- Wskaźniki pomagają ustalać wartości docelowe dla projektu, programu, strategii oraz określać, w jakim zakresie w ramach strategii, programu lub projektu realizowane są założone wyniki.
- Są środkiem ilustrującym w wymierny sposób, co właściwie zostało zrobione w stosunku do działań planowanych pod kątem ilościowym, jakościowym oraz terminowości. Umożliwiają obiektywną weryfikację czy cele zostały osiągnięte i w jakim stopniu.
- Wskaźniki są konieczne do kontroli postępu w realizacji oraz prawidłowości realizacji zadań.

Wskaźniki zostały określone dla poszczególnych celów szczegółowych we wszystkich sferach aktywności społecznej, dla których były definiowane problemy. Wskaźniki zdefiniowano na poziomie produktów i rezultatów.

7.2.1 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie zabezpieczenia materialnego

- ✓ stopa bezrobocia [%];
- ✓ liczba osób, rodzin systematycznie korzystających z pomocy społecznej [osób, rodzin].

✓

7.2.2 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi

- ✓ powierzchnia czynnych obiektów opieki przedszkolnej [m²];
liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na terenie Gminy [osób];
- ✓ liczba dzieci korzystających z zajęć pozalekcyjnych na terenie Gminy [osób];
- ✓ liczba godzin zajęć pozalekcyjnych na terenie całej Gminy [h];
- ✓ liczba projektów związanych z organizacją wypoczynku i rekreacji dla dzieci i młodzieży [szt.];
- ✓ liczba osób korzystających z wypoczynku i rekreacji dla dzieci i młodzieży [osób];
- ✓ stopa bezrobocia [%];
- ✓ liczba osób ze średnim i wyższym wykształceniem [osób];
- ✓ liczba dzieci korzystających z zajęć uzupełniających [osób];
- ✓ liczba godzin zajęć uzupełniających [h];
- ✓ liczba dzieci objętych programem dożywiania [osób];
- ✓ średnia ocen z testów kończących naukę w szkołach podstawowych i gimnazjach na terenie Gminy [średnia ocen].

7.2.3 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie ochrony zdrowia

- ✓ liczba lekarzy specjalistów przyjmujących pacjentów na terenie Gminy [osób];
- ✓ liczba zorganizowanych wydarzeń zwiększających dostęp do lekarzy specjalistów [szt.];
- ✓ liczba programów badań profilaktycznych zorganizowanych pod egidą NFZ na terenie Gminy [szt.];
- ✓ powierzchnia gabinetów rehabilitacyjnych na terenie Gminy [m²];
- ✓ liczba gabinetów rehabilitacyjnych na terenie Gminy [szt.];
- ✓ liczba osób - dzieci i młodzieży z dysfunkcjami fizycznymi objętych zajęciami korekcyjnymi [osób];
- ✓ liczba zgonów na terenie Gminy z powodu występowania chorób cywilizacyjnych [szt.];
- ✓ liczba przypadków zachorowań związanych ze stosowaniem środków ochrony roślin [szt.].

7.2.4 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania

- ✓ liczba osób (badanych w ankiecie) zadowolonych z funkcjonowania GOPS [szt.];

- ✓
- ✓ liczba osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej, które podjęły pracę [osób];
- ✓ liczba zrealizowanych projektów z zakresu dostosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych [szt.];
liczba obiektów publicznych w pełni dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych [szt.];
- ✓ liczba osób korzystających z oferty świetlic integracyjnych /domu dziennego pobytu/ na terenie Gminy [osób];
- ✓ powierzchnia powstałych świetlic integracyjnych /domu dziennego pobytu/ [m²].

7.2.5 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie kultury

- ✓ liczba klubów młodzieżowych z ofertą adekwatną dla potrzeb nastolatków opartą na samorządności i samoorganizacji [szt.];
- ✓ liczba wydarzeń i aktywności kulturalnych na terenie Gminy [szt.];
- ✓ liczba osób - biernych uczestników w życiu kulturalnym na terenie Gminy [osób];
- ✓ liczba osób aktywnie uczestniczących w życiu kulturalnym [osób];
- ✓ liczba imprez mających na celu zachowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego i historycznego [szt.];
- ✓ liczba osób zaangażowanych w organizację imprez i inne działania mające na celu zachowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego i historycznego [osób];
- ✓ liczba zrealizowanych projektów mających na celu zachowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego i historycznego [szt.].

7.2.6 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii oraz bezpieczeństwa

- ✓ liczba dzieci i młodocianych notowanych jako zagrożone z tytułu korzystania z używek [osób];
- ✓ liczba patroli kontrolujących przestrzeganie przepisów o ruchu drogowym [szt.];
- ✓ liczba imprez, wydarzeń promujących przestrzeganie przepisów o ruchu drogowym [szt.];
- ✓ liczba kierowców nietrzeźwych [osób];
- ✓ liczba wypadków i kolizji drogowych na terenie Gminy [szt.].

7.2.7 Wskaźniki realizacji celów szczegółowych w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej

- ✓ liczba zorganizowanych imprez integrujących mieszkańców Gminy [szt.];

- ✓
- ✓ liczba uczestników imprez integrujących mieszkańców Gminy [osób];
- ✓ liczba osób objętych projektami integrującymi mieszkańców Gminy [osób];
- ✓ liczba zrealizowanych projektów integrujących mieszkańców Gminy [szt.];
- ✓ liczba podjętych akcji charytatywnych wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym [szt.];
liczba osób objętych pomocą podczas akcji charytatywnych wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym [szt.];
- ✓ liczba powstałych lokalnych organizacji pozarządowych [szt.];
- ✓ liczba osób członków powstałych lokalnych organizacji pozarządowych [osób];
- ✓ liczba projektów zrealizowanych przez nowopowstałe lokalne organizacje pozarządowe [szt.];
- ✓ liczba osób aktywnie uczestnicząca w zebraniach wiejskich i innych wydarzeniach organizowanych przez władze samorządowe [osób];
- ✓ liczba nowopowstałych grup lub innych form organizacyjnych producentów rolnych na terenie Gminy [szt.];
- ✓ liczba rolników – członków nowopowstałych grup lub innych form organizacyjnych producentów rolnych na terenie Gminy [osób].

7.3 Ustalenie priorytetów

Cele szczegółowe realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potworów zostały uszeregowane hierarchicznie jako cele wysoko priorytetowe, średnio priorytetowe i nisko priorytetowe. Uszeregowanie celów zostało przyporządkowane hierarchizacji zidentyfikowanych problemów. Uszeregowanie celów prezentuje poniższa tabela.

Tabela 21 Hierarchizacja celów szczegółowych

Cele wysoko priorytetowe
<ul style="list-style-type: none"> ➤ zredukowany poziom bezrobocia; ➤ poprawa statusu materialnego rodzin rolniczych; ➤ poprawa stanu w zakresie dostosowania kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych i domowników gospodarstw rolnych do potrzeb rynku pracy; ➤ wzrost zainteresowania mieszkańców biernym i aktywnym uczestnictwem w życiu kulturalnym,
Cele średnio priorytetowe

✓

- ✓ ograniczenie problemu ubóstwa – wzrost liczby osób i rodzin mogących w sposób niezależny zaspokajać swoje potrzeby;
- ✓ stworzone warunki umożliwiające korzystanie z zajęć pozalekcyjnych i rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży z terenu całej Gminy;
- ✓ poprawa stanu w zakresie dostosowania kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych i domowników gospodarstw rolnych do potrzeb rynku pracy;
- ✓ poprawa poziomu wykształcenia mieszkańców Gminy;
- ✓ wyeliminowane zjawisko niedożywienia dzieci i młodzieży;
- ✓ zwiększenie poziomu motywacji do nauki u dzieci;
- ✓ poprawa dostępności specjalistycznej opieki medycznej;
- ✓ dostępność usług w zakresie rehabilitacji na terenie Gminy;
- ✓ poprawa kondycji fizycznej mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z dysfunkcjami fizycznymi;
- ✓ obniżenie poziomu występowania chorób cywilizacyjnych;
- ✓ zmniejszenie liczby zachorowań związanych ze stosowaniem środków

<p>ochrony roślin.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wysoka zdolność reagowania GOPS w sytuacjach kryzysowych; ✓ wzrost poczucia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców; ✓ dostosowanie infrastruktury instytucji publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych; ✓ poprawa warunków mieszkaniowych rodzin najgorzej prosperujących; ✓ zapewnienie opieki osobom starszym i niepełnosprawnym; ✓ poprawa dostępu do wydarzeń i aktywności kulturalnych na terenie Gminy; ✓ zachowane tradycji i dziedzictwa kulturowego i historycznego. ✓ zmniejszenie poziomu zagrożenia na drogach wynikającego m. in. z liczby nietrzeźwych kierowców, przekraczania dozwolonej prędkości oraz złego stanu infrastruktury; ✓ poprawa poziomu integracji mieszkańców Gminy; ✓ zwiększenie zaangażowania mieszkańców w aktywności prospołeczne; ✓ wzrost uczestnictwa mieszkańców w zarządzaniu Gminą;
Cele nisko priorytetowe
<ul style="list-style-type: none"> ➤ uruchomienie większej dostępności opieki przedszkolnej na terenie Gminy; ➤ zapewniona opieka nad dziećmi mającymi trudności z bieżącym opanowaniem materiału szkolnego; ➤ zwiększenie aktywności zawodowej osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej; ➤ wzrost zainteresowania i solidarności społeczności lokalnej wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym; ➤ poprawa stopnia zorganizowania rolników.

Źródło: opracowanie własne

7.4 Strategie działania realizujące Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych

Realizacja celów jest możliwa poprzez strategie działania. **Strategie działania** to względnie trwałe sposoby działania związane z realizacją celów strategicznych i określane są na podstawie zidentyfikowanych czynników rozwojowych. Innymi słowy, strategie działania określają co robić, aby osiągnąć założone wcześniej cele. Są związane z relacją, jaka występuje pomiędzy Gminą, a jej specyficznym otoczeniem.

Specyficzne otoczenie - jest to otoczenie, z którym Gmina ma bezpośrednie powiązania (wzajemne oddziaływania), np.: użytkownicy oferty Gminy, dostawcy, konkurenci.

Szerokie otoczenie - jest to pozostałe otoczenie (cały świat), z którym Gmina nie ma aktualnie bezpośrednich powiązań lecz mogą się one pojawić w przyszłości.

Strategie działania do podjęcia przez GOPS, Urząd Gminy lub inne podmioty, instytucje, prowadzące do realizacji celów:

- aktywizacja lokalnego rynku pracy,
- promocja i wsparcie samozatrudnienia,

- stworzenie spójnego systemu wsparcia dla rodzin dotkniętych dysfunkcjami społecznymi,
- aktywizacja zawodowa i społeczna osób objętych pomocą społeczną,
- zapobieganie społecznej izolacji i marginalizacji najsłabszych i najbardziej zagrożonych grup społecznych,
- objęcie pomocą finansową, rzeczową, psychologiczną i prawną (zgodnie z obowiązującymi przepisami) wszystkich osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży,
- uruchomienie i systematyczne rozszerzanie oferty specjalistycznych usług medycznych i rehabilitacyjnych na terenie Gminy,
- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i profilaktyki uzależnień,
- rozwijanie aktywności sportowej i rekreacyjnej oraz kulturalnej z wykorzystaniem przez dzieci, młodzież i dorosłych mieszkańców Gminy obiektów sportowych i kulturalnych,
- organizowanie imprez masowych w zakresie kultury i sportu,
- tworzenie warunków umożliwiających większe wykorzystanie świetlic i stołówek szkolnych przez dzieci i młodzież,
- realizowanie projektów w zakresie aktywizacji społecznej z organizacjami pozarządowymi z terenu powiatu,
- rozwijanie i udostępnianie oferty zajęć pozalekcyjnych umożliwiających rozwijanie zainteresowań w szkole i poza nią,
- dostosowywanie oferty zajęć pozalekcyjnych do możliwości dzieci dowożonych,
- współpraca różnych instytucji i organizacji ze szkołami w zakresie realizacji projektów edukacyjnych i wychowawczych;
- wspieranie rozwoju utalentowanych dzieci i młodzieży,
- prowadzenie działań zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturalnego,
- obejmowanie możliwie jak najszerszą opieką dzieci z rodzin gorzej prosperujących (w tym patologicznych),
- współpraca z rodzicami w zakresie rozwijania umiejętności rodzicielskich,
- zapobieganie chorobom cywilizacyjnym, propagowanie troski o swoją sprawność i kondycję fizyczną, upowszechnianie znajomości zasad udzielania pierwszej pomocy,
- propagowanie zasad racjonalnego stylu odżywiania się,
- upowszechnianie wiedzy w zakresie profilaktyki zdrowotnej,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców,

- rozwijanie spójnego systemu wsparcia i opieki dla osób starszych,
- współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach dla osób bezrobotnych,
- aktywizowanie klientów pomocy społecznej – GOPS - do samodzielnego rozwiązywania problemów życiowych,
- aktywizowanie środowisk lokalnych poprzez tworzenie organizacji pozarządowych,
- udzielanie pomocy organizacjom i podmiotom gospodarczym w skutecznym pozyskiwaniu środków pomocowych przeznaczanych na działania prospołeczne i rozwój działalności gospodarczej,
- promowanie uruchamiania pozarolniczej działalności gospodarczej,
- prowadzenie działań uświadamiających społeczność lokalną i likwidujących obojętność i niechęć środowiska wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym.

7.5 Działania operacyjne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Realizacja celów strategii wymaga opracowania i realizacji elementów planu operacyjnego czyli działań operacyjnych. Do podstawowych działań operacyjnych realizujących cele strategiczne podejmowanych przez samorządy lokalne należą:

- programy,
- projekty, - zadania,
- polityki szczegółowe.

Programy i projekty będą podejmowane przez podmiot Strategii jakim jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie oraz Gmina Potworów, a także inne podmioty, organizacje, instytucje – partnerzy realizacji Strategii.

Zadania będą podejmowane przede wszystkim przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Potworowie, mogą to być zadania zlecone lub przedsięwzięte w ramach obowiązujących kompetencji.

Polityki szczegółowe to różnego rodzaju przepisy prawa lokalnego wspierające rozwiązywanie problemów społecznych, a więc podejmowane przez Radę Gminy.

Działania operacyjne zostały wyznaczone dla poszczególnych sfer aktywności społecznej. Realizacja wyznaczonych działań przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych i celu strategicznego, a poprzez to misji określonej w przedmiotowej Strategii. Działania te zostaną zrealizowane poprzez opracowanie określonych projektów, programów, zadań i polityk szczegółowych.

7.5.1 Zabezpieczenie materialne

- opracowanie i realizacja programów/projektów dla osób bezrobotnych (ze szczególnym uwzględnieniem długotrwale bezrobotnych i o niskich kwalifikacjach) w zakresie aktywizacji zawodowej;
- aktywizacja poradnictwa zawodowego dla młodzieży.

7.5.2 Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi

- opracowanie i realizacja projektu rozszerzającego opiekę przedszkolną na terenie Gminy;
- intensyfikacja programu zajęć pozalekcyjnych poza największymi szkołami Gminy;
- intensyfikacja programu zajęć uzupełniających dla dzieci z problemami edukacyjnymi;
- realizacja programów/projektów kształtujących postawy dzieci i młodzieży w zakresie aktywnych sposobów wykorzystania czasu wolnego;
- realizacja projektów związanych z organizacją wypoczynku i rekreacji dla dzieci i młodzieży;
- organizacja dożywiania dzieci.

7.5.3 Ochrona zdrowia

- organizowanie białych niedziel z udziałem lekarzy specjalistów;
- włączanie się w programy badań profilaktycznych organizowane pod egidą NFZ;
- uruchomienie gabinetu rehabilitacyjnego;
- uruchomienie gimnastyki korekcyjnej dostępnej dla wszystkich dzieci z dysfunkcjami fizycznymi;
- realizacja programów/projektów edukacyjnych w zakresie profilaktyki chorób cywilizacyjnych;
- realizacja programów/projektów edukacyjnych w zakresie bezpieczeństwa stosowania środków ochrony roślin.

7.5.4 Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania

- uczestnictwo pracowników GOPS w szkoleniach doskonalących kwalifikacje i umiejętności z zakresu funkcjonowania GOPS;
- realizacja monitoringu potrzeb GOPS i jakości jego funkcjonowania;
- likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej na terenie Gminy;

- organizacja świetlic integracyjnych (domu dziennego pobytu) dla osób starszych i niepełnosprawnych.

7.5.5 Kultura

- utworzenie klubów młodzieżowych z ofertą adekwatną dla potrzeb nastolatków opartą na samorządności i samoorganizacji;
- organizacja cyklicznych imprez masowych dla mieszkańców Gminy w oparciu o tradycje i kulturę regionu;
- przygotowanie i realizacja projektów mających na celu aktywizację kulturalną społeczności lokalnej;
- przygotowanie i realizacja projektów mających na celu zachowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego oraz historycznego.

7.5.6 Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii oraz bezpieczeństwo

- prowadzenie akcji informacyjnych o szkodliwości alkoholu i narkotyków wśród młodzieży;
- prowadzenie akcji informacyjnej o przepisach prawnych oraz zagrożeniach związanych z prowadzeniem pojazdów pod wpływem alkoholu;
- zorganizowanie spotkań i imprez propagujących bezpieczne zachowania na drodze, w szczególności wśród dzieci i młodzieży;
- organizacja akcyjnych patroli policyjnych na drogach.

7.5.7 Kontakty społeczne i aktywność społeczna

- wspólna realizacja projektów w zakresie aktywizacji społecznej z organizacjami pozarządowymi z terenu powiatu i regionu;
- organizacja imprez integrujących mieszkańców Gminy;
- organizacja akcji charytatywnych angażujących mieszkańców Gminy na rzecz osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym;
- podjęcie działań inicjujących powstanie lokalnych organizacji pozarządowych;
- podjęcie działań inicjujących powstanie lokalnej organizacji producentów rolnych.

7.6 Harmonogram działań związanych z realizacją Strategii

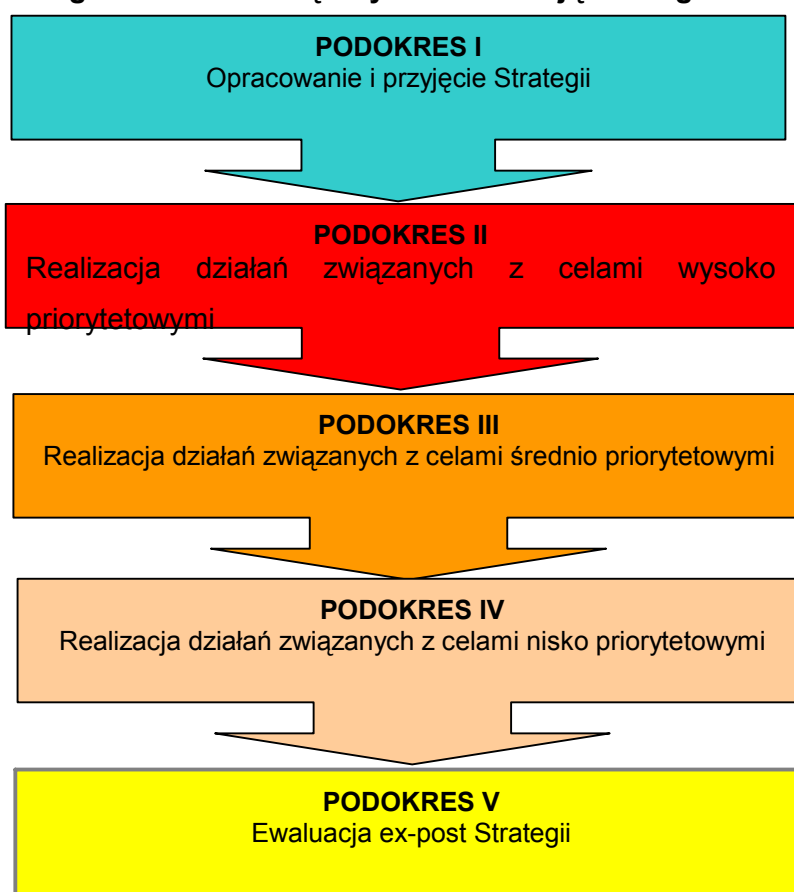
Działania zakładane do podjęcia w ramach realizacji Strategii mają na celu rozwiązanie zidentyfikowanych problemów społecznych, które zostały uszeregowane według stopnia ważności. Koniecznym zatem pozostaje rozpoczęcie realizacji Strategii od realizacji działań

przyczyniających się do rozwiązywania problemów wysoko priorytetowych i osiągnięcia celów im przyporządkowanych.

Zakładany okres realizacji został zatem podzielony na podokresy związane opracowaniem i przyjęciem Strategii, realizacji działań związanych odpowiednio z celami wysoko priorytetowymi, średnio priorytetowymi i nisko priorytetowymi. Dodatkowo po zakończeniu realizacji Strategii została przewidziana jej ewaluacja ex-post.

Harmonogram działań związanych z realizacją został przedstawiony na poniższym schemacie.

Schemat 1 Harmonogram działań związanych z realizacją Strategii

Źródło: opracowanie własne

Podział okresu realizacji Strategii na podokresy ma charakter ramowy. Strategia jest dokumentem elastycznym i „otwartym” zatem przyporządkowanie celów do podokresów ma charakter kierunkowy i w trakcie jej realizacji może zaistnieć konieczność dostosowania hierarchii do bieżącej sytuacji.

8 Źródła finansowania

Realizacja misji, celu strategicznego, celów szczegółowych i strategii działania oraz działań operacyjnych sformułowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie finansowana z różnych źródeł. Należą do nich:

- środki finansowe z budżetu Gminy w zakresie finansowania zadań własnych Gminy w zakresie pomocy społecznej oraz w innych obszarach ujętych w Strategii;
- środki finansowe z Budżetu Państwa przeznaczone na zadania zlecone Gminie przez administrację rządową;
- środki funduszy krajowych (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Ochrony Środowiska, Fundusz Mieszkaniowy);
- środki finansowe pozyskane przez GOPS, Szkoły i organizacje pozarządowe z programów organizacji pozarządowych;
- środki z funduszy krajowych;
- środki strukturalne Unii Europejskiej.

Decydujące znaczenie dla wykorzystania środków zewnętrznych dofinansowujących działania inwestycyjne i nieinwestycyjne będzie miało wiele czynników m.in. potencjał absorpcyjny Gminy oraz innych potencjalnych beneficjentów czyli zdolność do uzupełnienia środków pomocowych środkami własnymi oraz aktywność i umiejętność zarządzania (przygotowania i wdrażania) programów i projektów ukierunkowanych na realizację misji przyjętej w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potworów.

9 System wdrożenia, monitoringu i ewaluacji

System wdrażania, monitorowania i oceny Strategii w tym sposób prowadzenia komunikacji społecznej prezentuje schemat System planowania i wdrażania znajdujący się na w dalszej części rozdziału.

Planowanie i wdrażanie Strategii jest zadaniem trudnym, wymagającym współdziałania wielu podmiotów uczestniczących.

Podmiotami realizującymi przedmiotową strategię będą:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Komisja Oświaty oraz Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,

- Rada Gminy i Wójt Gminy.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych realizowana będzie przy współpracy społeczności lokalnej oraz niektórych instytucji i organizacji, takich jak m.in. :

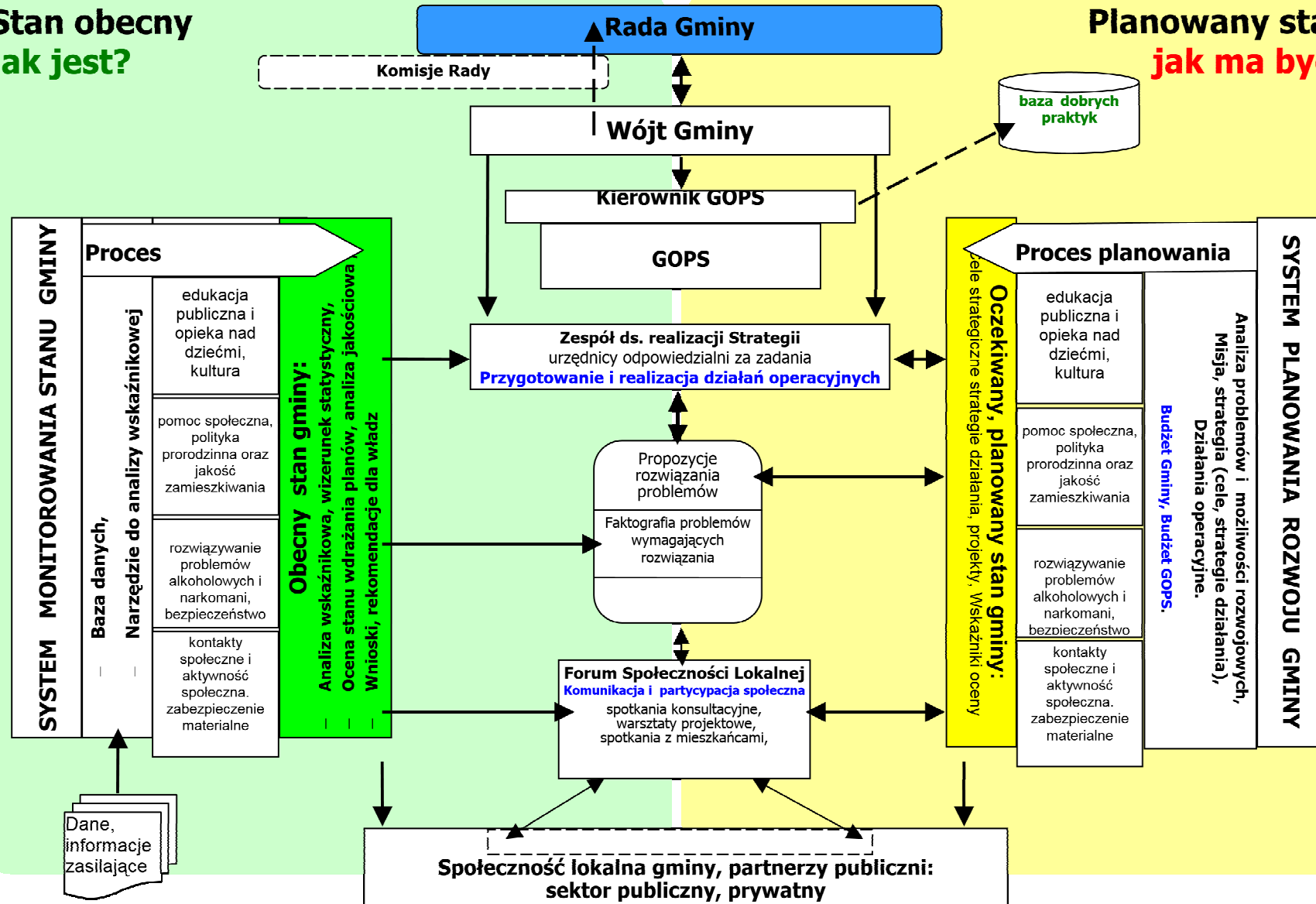
- niezorganizowani - aktywni mieszkańcy Gminy,
- zorganizowani mieszkańcy Gminy:
 - przedstawiciele instytucji i agend sektora publicznego,
 - przedstawiciele organizacji i zorganizowanych grup sektora biznesu w tym producentów rolnych,
 - przedstawiciele organizacji pozarządowych,
- Niepubliczne Szkoły Podstawowe i Gimnazjum na terenie Gminy,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Potworowie,
- Koło PCK Potworów,
- Parafia Rzymsko – Katolicka w Potworowie,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Przysusze,
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- Komenda Powiatowa Policji w Przysusze oraz Rewir Dzielnicowy w Odrzywole,
- Agencja Rynku Rolnego w Warszawie,
- Kuratorium Oświaty.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Potworów

Schemat 2 System planowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

**Stan obecny
jak jest?**

**Planowany stan
jak ma być?**

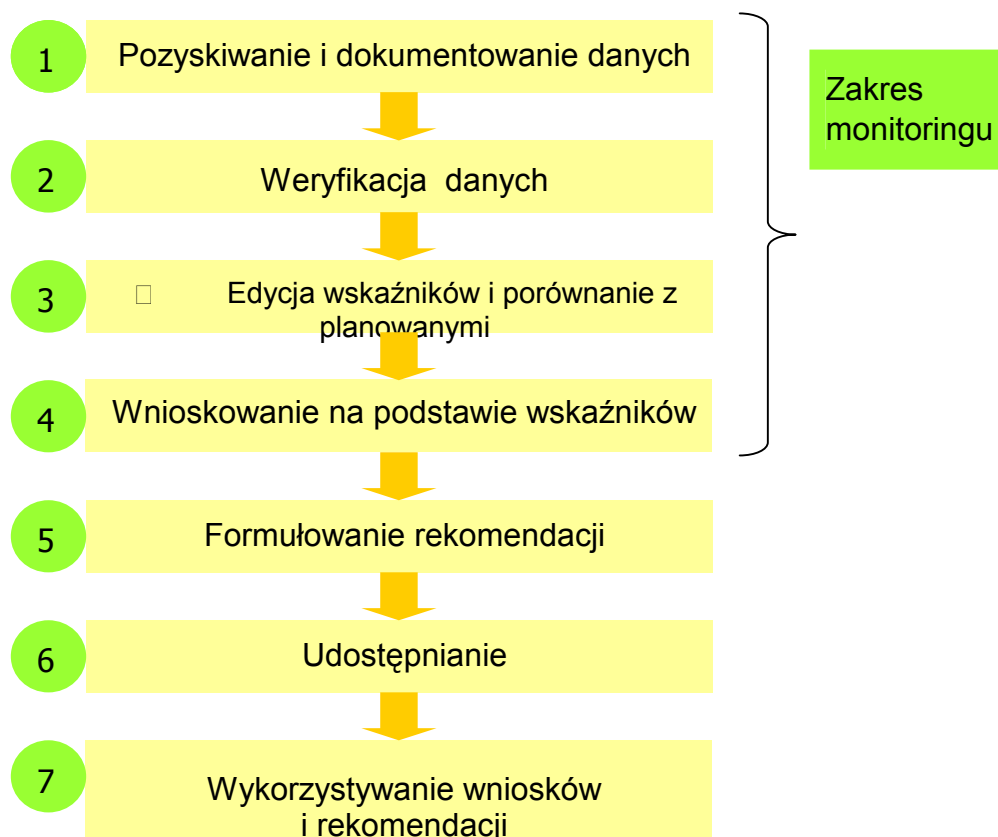
Strategia jest dokumentem elastycznym i „otwartym” na społeczną dyskusję oraz wszelkie konstruktywne uwagi i wnioski. Do zasad zarządzania strategicznego należy monitorowanie procesu wdrażania strategii i zmian zachodzących w otoczeniu oraz wprowadzanie aktualizacji korekt.

Procedura przyjęcia i wdrożenia:

- przedłożenie Radzie Gminy wstępnej wersji Strategii;
- przyjęcie Strategii uchwałą Rady Gminy;
- realizacja zadań, projektów i programów (GOPS w Potworowie, Urząd Gminy i jednostki współpracujące);
- bieżące monitorowanie i raportowanie (GOPS w Potworowie).

Proces monitorowania, oceny i wykorzystania wyników:

- odpowiedzialny za wykonanie – pracownicy GOPS w Potworowie.

Spis tabel

Tabela 1 Liczba ludności zamieszkującej Gminę w poszczególnych latach na dzień 31.12 każdego roku – według faktycznego miejsca zamieszkania [osoby].....	25
Tabela 2 Saldo migracji ludności Gminy Potworów	27
Tabela 3 Struktura mieszkańców Gminy Potworów według ekonomicznych grup wieku.....	29
Tabela 4 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku [%] – stan według faktycznego miejsca zamieszkania na 31.12.2014.....	30
Tabela 5 Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON.....	33
Tabela 6 Wykorzystanie użytków rolnych w Gminie Potworów.....	38
Tabela 7 Struktura gospodarstw rolnych według powierzchni.....	39
Tabela 8 Sytuacja na rynku pracy w województwie mazowieckim –grudzień 2015 r.....	39
Tabela 9 Bezrobotni w powiecie przysuskim – stan na 31.12.2015 r.....	41
Tabela 11 Liczba dzieci uczęszczających do szkół Gminnych w roku szkolnym 2016/2017.....	47
Tabela 12 Opieka zdrowotna w Gminie.....	61
Tabela 13 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015 w powiecie przysuskim.....	62
Tabela 14 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013-2015 w Gminie Potworów.....	63
Tabela 15 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013 – 2015 przez młodzież w powiecie przysuskim.....	63
Tabela 16 Liczba popełnionych przestępstw w latach 2013– 2015 przez młodzież w Gminie Potworów.....	63
Tabela 17 Zakres pomocy udzielonej przez GOPS w Potworowie w latach 2014-2015.....	78
Tabela 18 Powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Potworów w latach 2014-2015.....	80
Tabela 20 Analiza SWOT.....	92
Tabela 21 Hierarchizacja celów szczegółowych.....	100

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Potworów w okresie 2011-2015, według faktycznego miejsca zamieszkania.....	25
Wykres 2 Liczba ludności w powiecie przysuskim w okresie 2012-2014, według faktycznego miejsca zamieszkania.....	26
Wykres 3 Liczba ludności w województwie mazowieckim w okresie 2012-2014, według faktycznego miejsca zamieszkania.....	27
Wykres 4 Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w Gminie Potworów.....	28
Wykres 5 Prognoza liczby ludności dla Gminy Potworów do roku 2030	29
Wykres 6 Struktura mieszkańców Gminy Potworów według ekonomicznych grup wieku.....	30
Wykres 7 Dynamika liczby podmiotów gospodarczych (2010-2015).....	34
Wykres 8 Struktura własności podmiotów gospodarczych.....	34
Wykres 9 Struktura użytkowania gruntów.....	37
Wykres 11 Struktura mieszkań w powiecie przysuskim według własności.....	43
Wykres 12 Struktura osób bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy.....	71

Spis schematów

Schemat 1 Harmonogram działań związanych z realizacją Strategii.....	106
Schemat 2 System planowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych...	109

Spis map

Mapa 1 Położenie Gminy Potworów w powiecie Przysucha	24
Mapa 2 Mapa zagrożeń marginalizacją i zjawiskami patogennymi.....	91

